

LATVIJAS BANKA
EIROSISTĒMA

FINANŠU STABILITĀTES PĀRSKATS 2024

Finanšu stabilitāte – tāds finanšu sistēmas stāvoklis, kurā finanšu sistēma spēj izturēt satricinājumus, tādējādi mazinot iespējamību, ka finanšu starpniecībā varētu rasties traucējumi finanšu pakalpojumu nodrošināšanā.

Sistēmisks risks – tādu finanšu sistēmas darbības traucējumu risks, kam var būt būtiska negatīva ietekme uz finanšu sistēmas funkciju nodrošināšanu kopumā un reālo tautsaimniecību.

"Finanšu Stabilitātes Pārskata" mērķis ir veicināt sabiedrības izpratni par Latvijas finanšu sistēmas attīstību un vērst uzmanību uz sistēmiskiem riskiem.

"Finanšu Stabilitātes Pārskatā" analizēta un novērtēta Latvijas finanšu sistēmas darbība un riski, balstoties uz datiem līdz 2023. gada marta beigām vai pārskata sagatavošanas brīdī pieejamiem datiem.

Aprēķinot kapitāla atdeves rādītāju, kopējo kapitāla rādītāju, T1 kapitāla rādītāju, CET1 rādītāju, kā arī likviditātes un kredītriska stresa testu rezultātus, netiek iekļauti Latvijas Republikā reģistrēto ārvalstu kredītiestāžu filiāļu dati.

Pārskatu sagatavoja Latvijas Bankas Finanšu stabilitātes un makrouzraudzības politikas pārvalde. Pārskata tapšanu koordinēja Olga Lielkalne, Dace Antuža, Elmārs Zakulis, Armands Pogulis, Andrejs Semjonovs. Redaktors – Dace Ķerus un Irēna Katrīne Lapsa, maketētājs – Andris Grīslis.

Saturs

Saīsinājumi	3
Kopsavilkums	4
1. Makrofinansiālā vide un aizņēmēju maksātspēja	7
Ārējā makrofinansiālā vide	7
Iekšējā makrofinansiālā vide	8
Nekustamā īpašuma tirgus attīstība	10
1.1. ielikums. Ar mājokļa kredītu īstenotās mājokļu iegādes aktivitāte pandēmijas, izmaksu un procentu likmju šoku periodā	11
1.2. ielikums. Mājokļu tirgus aktivitātes un mājokļu kredītēšanas tendenču salīdzinājums Baltijas valstīs	13
Aizņēmēju finansiālā ievainojamība	17
2. Kredītiestāžu sektora attīstība un riski	21
Kredītēšanas attīstība	21
Kredītrisks	24
Finansējuma un likviditātes risks	26
2.1. ielikums. NFS noguldījumu kredītiestādēs dinamika nozaru dalījumā	28
2.2. ielikums. Procentu likmju pārmaiņu ietekme uz kredītiestāžu piedāvātajām procentu likmēm	29
Pelnītspēja	31
Kapitalizācija	33
3. Kredītiestāžu stresa testi	35
Kredītriska un tirgus riska šoku absorbētspējas stresa testi	35
3.1. ielikums. GaR (<i>growth-at-risk</i>) modelis kredītiestāžu stresa testu scenāriju veidošanai	40
Kredītiestāžu likviditātes stresa tests	41
4. Makrouzraudzības politika	43
4.1. ielikums. Augošais starptautiskais atbalsts pozitīvas neitrālas CCyB pieejas izmantošanai	44
5. Nebanku finanšu sektora attīstība un riski	48
1. pielikums. Latvijas finanšu sistēmas pakļautības bioloģiskās daudzveidības un citiem dabas riskiem sākotnējais novērtējums	54
2. pielikums. Kredītiestāžu aptaujas par riskiem rezultāti	57
3. pielikums. Agrīnās brīdināšanas rādītāju risku panelis	58
4. pielikums. Kredītiestāžu darbības rādītāji	59

Saīsinājumi

AS – akciju sabiedrība	O-SII – cita sistēmiski nozīmīga iestāde (<i>other systemically important institution</i>)
ASV – Amerikas Savienotās Valstis	ROA – aktīvu atdeve (<i>return on assets</i>)
CCyB – pretcikliskā kapitāla rezerve (<i>countercyclical capital buffer</i>)	ROE – kapitāla atdeve (<i>return on equity</i>)
CET1 – pirmā līmeņa pamata kapitāla rādītājs	SCR – maksāspējas rādītājs (<i>solvency capital ratio</i>)
CDS – kredītriska apdrošināšanas cenas (<i>credit default swaps</i>)	SCRR – saliktais cikliskā riska rādītājs
CISS – sistēmiskā stresa saliktais indikators (<i>composite indicator of systemic stress</i>)	SIA – sabiedrība ar ierobežotu atbildību
CSP – Centrālā statistikas pārvalde	SNV – saistību nepildīšanas varbūtība (<i>probability of default</i>)
DSTI – parāda apkalpošanas izdevumu un ienākumu attiecība (<i>debt-service-to-income</i>)	SNZ – zaudējumi, kas var rasties saistību nepildīšanas gadījumā (<i>loss given default</i>)
DTI – parāda un gada ienākumu attiecība (<i>debt-to-income</i>)	SVF – Starptautiskais Valūtas fonds (<i>International Monetary Fund</i>)
EBI – Eiropas Banku iestāde (<i>European Banking Authority</i>)	SyRB – sistēmiskā riska rezerve (<i>systemic risk buffer</i>)
ECB – Eiropas Centrālā banka (<i>European Central Bank</i>)	TC – kopējais kapitāla rādītājs (<i>total capital ratio</i>)
ES – Eiropas Savienība	TREA – kopējā riska darījumu vērtības summa (<i>total risk exposure amount</i>)
EAAPI – Eiropas Apdrošināšanas un aroda pensiju iestāde (<i>European Insurance and Occupational Pensions Authority</i>)	UIN – uzņēmumu ienākuma nodoklis
EEZ – Eiropas Ekonomikas zona	VFPS – valsts fondēto pensiju shēma
ESRK – Eiropas Sistēmisko risku kolēģija (<i>European Systemic Risk Board</i>)	VID – Valsts ieņēmumu dienests
EURIBOR – eiro starpbanku aizņemšanās likme	VUM – ECB Vienotais uzraudzības mehānisms
FKTK – Finanšu un kapitāla tirgus komisija	
GaR – <i>growth-at-risk</i>	
HTM – līdz termiņa beigām turēti (<i>held to maturity</i>) vērstpapīri amortizētajā iegādes vērtībā	
IKP – iekšzemes kopprodukts	
INK – ienākumus nenesošie kredīti	
IT – informācijas tehnoloģijas	
ITRMO III – trešais ilgāka termiņa refinansēšanas mērķoperāciju kopums (<i>targeted longer-term refinancing operations</i>)	
T1 – pirmā līmeņa kapitāla rādītājs	
LCR – likviditātes seguma koeficients (<i>liquidity coverage ratio</i>)	
LTV – aizdevuma apjoma un tā nodrošinājuma vērtības attiecība (<i>loan-to-value</i>)	
MFI – monetārā finanšu iestāde	
MREL – minimālā pašu kapitāla un atbilstīgo saistību prasība (<i>minimum requirement for own funds and eligible liabilities</i>)	
NFS – nefinanšu sabiedrība	
NĪ – nekustamais īpašums	
NĪN – nekustamā īpašuma nodoklis	
NSFR – neto stabilā finansējuma rādītājs (<i>net stable financing ratio</i>)	
NVS – Neatkarīgo Valstu Sadraudzība	

Kopsavilkums

Izlēmīga monetārā politika un enerģijas cenu kritums sekmēja būtisku inflācijas sarukumu, tādējādi mazinot izmaksu spiedienu uz NFS un mājsaimniecību maksātspēju. Vienlaikus, vāja ārējā pieprasījuma ierobežota, Latvijas tautsaimniecība 2023. gadā ir stagnējusi. Saglabājas nenoteiktība par turpmāku inflācijas un attiecīgi arī procentu likmju dinamiku eirozonā. **Būtiskākie sistēmiskie riski** Latvijas finanšu sektora stabilitātei joprojām ir **saistīti ar ilgstoši vāju ekonomisko aktivitāti un kopumā stingriem kreditēšanas nosacījumiem, kas var ietekmēt banku klientus, īpaši uzņēmumus, un ierobežot tautsaimniecības izaugsmes atjaunošanos** vidējā termiņā.

Iekšzemes kreditēšana kopumā saglabājas gausa, īpaši NFS segmentā. **Vāja investīciju vide un nepietiekams kreditēšanas atbalsts investīcijām ilgstoši ir būtiska sistēmiska strukturāla nepilnība**, kas kavē Latvijas attīstību un konkurētspēju. Papildus iepriekšējos "Finanšu Stabilitātes Pārskatos" minētajiem galvenajiem vāju investīciju un kreditēšanas iemesliem, t. sk. strukturālo politiku trūkumiem būvniecības un citos segmentos un nepietiekamai banku konkurencei nelielo kredītu segmentos, investīcijas un kreditēšanu kavē arī strauji pieaugušās procentu likmes un vājā izaugsme Latvijai nozīmīgajās tirdzniecības partnervalstīs. Ģeopolitiskā spriedze ir avots vēl arvien aktuālajai sistēmiskajai ievainojamībai saistībā ar **kiberuzbrukumiem un citiem liela mēroga negaidītiem traucējumiem finanšu starpniecībā**.

Lejupslīde NĪ tirgos rada papildu spiedienu uz kreditēšanu un izaugsmi Ziemeļvalstu un Baltijas valstu reģionā. **Iegādes aktivitāte Latvijas mājokļu tirgū ir mazinājusies un mājokļu cenu pieaugums kopumā pakāpeniski palēninās**. Mājokļu tirgū joprojām dominē energoneefektīvu mājokļu piedāvājums. Tas rada lejupvērstu spiedienu uz šādu mājokļu cenām. Vienlaikus jauno mājokļu piedāvājums jau ilgu laiku ir nepietiekams, ēku renovācijas temps ir lēns, kā arī – inflācijas un augušo procentu likmju ietekmē – jauno mājokļu pieejamība ir pasliktinājusies. **Riski komercīpašumu tirgū saglabājas paaugstināti**, lai gan nav vērojama strauja komercīpašumu darījumu cenu samazināšanās vai piespiedu pārdošanas gadījumu skaita pieaugums.

Kopumā Latvijas aizņēmēju noturība joprojām ir laba. Inflācijai strauji mazinoties un saglabājoties spējai ienākumu izaugsmei, mājsaimniecību finansiālā situācija pakāpeniski uzlabojas. Arī hipotekārā kredīta ņēmēju atbalsts mazina mājsaimniecību kredītņēmēju maksātnespējas riskus.

Vienlaikus NFS maksātspēja un parāda apkalpošanas spēja nedaudz vājinājusies strauji pieaugušo darba spēka un finansēšanas izmaksu ietekmē. Uzņēmumu kredītportfeļa kvalitātes rādītāji nedaudz pasliktinājās. **Kopumā aizņēmēju kredītu maksājumu disciplīna ir laba, un INK pieaugums pagaidām vērojams ne-lielam uzņēmumu lokam**, turpretī pārskatīto kredītu kāpums ir daudziem uzņēmumiem vairākās nozarēs. Jāatzīmē, ka pandēmijas periodā straujš pārskatīto kredītu pieaugums neizraisīja turpmāku INK kāpumu. Taču **kredītiestādēm ir svarīgi turpināt sava kredītportfeļa uzraudzību, laikus atzīt potenciālos problēm-kredītus un veidot atbilstošus uzkrājumus paredzamajiem zaudējumiem**.

Kredītiestāžu likviditātes rādītāji saglabājas labā līmenī. Arī banku sektora noturība pret šokiem kopumā ir laba, un to pozitīvi ietekmē labāka pelnītspēja. Straujais tirgus procentu likmju kāpums, kredītu ar mainīgo procentu likmi dominance banku kredītportfelī kopā ar joprojām noturīgo kredītportfeļa kvalitāti un relatīvi lēnāku procentu izdevumu pieaugumu ir noteikuši nozīmīgu kāpumu banku pelnītspējā. UIN režīma pārmaiņas un hipotekārā kredīta ņēmēju aizsardzības nodevas ieviešana mazina banku peļņu, taču arī pēc šo pasākumu ietekmes banku peļņa saglabājas izcila.

Būtiskais peļņas pieaugums un pārmaiņas UIN režīmā mudinājušas nozīmīgās bankas pārskatīt dividenžu izmaksas politiku un veikt iepriekšējo gadu peļņas sadali lielākā apmērā nekā iepriekš. Šādai tendencei saglabājoties, banku brīvprātīgo kapitāla rezervju apjoms varētu mazināties. 2023. gadā **banku kapitalizācija kopumā bija augsta**.

Makrouzraudzības politika kopumā vērsta uz to, lai, ņemot vērā banku labos finansiālos rādītājus un negaidītu šoku riskus nākotnē, laikus nostiprinātu banku noturību, kā arī veiktu mērķētus grozījumus regulējumā ilgtspējas un kredītēšanas attīstībai. 2023. gada decembrī Latvijas Banka lēma par jaunu – pozitīvas neitrālas – pretcikliskās kapitāla rezerves piemērošanas pieeju un šīs rezerves prasības pakāpenisku palielināšanu līdz 1 %. Latvijas kredītiestāžu pašreizējie labie finansiālie apstākļi ļauj nostiprināt noturības rezerves bez negatīviem procikliskiem efektiem. Vienlaikus ir rasta iespēja līdzsvarot regulējumu attiecībā uz riska pakāpi riska darījumiem, kas nodrošināti ar komerciāla NĪ hipotēku, kredītiestādēs, kuras kapitāla prasību aprēķinā izmanto standartizēto pieeju.

Latvijas Banka pārskatīja arī uz aizņēmējiem vērstos pasākumus. Lai motivētu aizņēmējus izvēlēties energoefektīvu mājokli, tādējādi sekmējot energoefektīvāka dzīvojamā fonda attīstību un arī ēku renovāciju, ar 2024. gada sākumu atviegloti uz ienākumiem balstītie kredītēšanas standarti kredītiem, kas izsniegti energoefektīva mājokļa iegādei. Ieviesta elastīgāka pieeja attiecībā uz kredītēšanas standartiem kredītiem mājokļa iegādei ar mērķi to izīrēt vai citādi gūt ienākumus no operācijām ar NĪ.

Lai atvieglotu klientu kredītsaistību pārkredītēšanas iespējas no vienas kredītiestādes uz citu, Latvijas Bankas "Kredītriska pārvaldīšanas noteikumos" atbilstīgi pārskatītas prasības attiecībā uz kredītu nodrošinājuma novērtējumu.

Tautsaimniecību un finanšu sistēmu vidējā un ilgākā termiņā apdraud vairāki dabas riski. **Papildus komercbanku pakļautībai klimata pārmaiņu riskiem Latvijas Banka sāka vērtēt to pakļautību bioloģiskās daudzveidības riskam un citiem dabas riskiem.** Sākotnējā novērtējuma rezultāti norāda uz uzņēmumu kredītportfeļa lielo atkarību no ekosistēmas pakalpojumiem, kā arī uz daudzu banku finansēto nozaru ietekmi uz dabas kapitālu.

Finanšu sektoru un tautsaimniecību ietekmē stingrie finanšu nosacījumi, vājš ārējais pieprasījums un ģeopolitiskā situācija reģionā un pasaulē kopumā, taču finanšu sektora noturība ir laba

Sistēmiskie riski

Ilgstoši vāja tautsaimniecības izaugsme un joprojām stingri kreditēšanas nosacījumi, kas var ietekmēt banku klientus, īpaši uzņēmumus, un banku aktīvu kvalitāti, kā arī ierobežot tautsaimniecības izaugsmes atjaunošanos

Ilgstoši vāja investīciju vide un nepietiekams kreditēšanas atbalsts investīcijām

Atkarība no norisēm un politikas mētes bankās un to mītnes zemēs

Kiberuzbrukumi un citi liela mēroga negaidīti traucējumi finanšu starpniecībā

Potenciālās sistēmiskās ievainojamības

Ilgtnespējīga mājokļu tirgus attīstība, t. sk. vājas investīcijas mājokļu fonda atjaunošanā

Ar klimata pārmaiņām saistītie un citi dabas riski, t. sk. bioloģiskās daudzveidības zudums

2023. gadā pieņemti vairāki makrouzraudzības politikas lēmumi

Tālrēdzīga noturības rezervju izveide, kas krīzes gadījumā palīdzēs bankām absorbēt zaudējumus un turpināt kreditēšanu

1 % CCyB normas pakāpeniska ieviešana

Atbalsts ilgtspējīgām pārmaiņām un kreditēšanai

45 % DSTI un 8 reizes DTI kredītiem energoefektīvam mājoklim

elastīgāki kreditēšanas standarti kredītiem mājokļa iegādei, lai to izīrētu vai citādi gūtu ienākumus no tā pārskatīta riska pakāpe (80 %) riska darījumiem, kas segti ar komerciālo NĪ

Spēkā esošo makrouzraudzības politikas instrumentu klāsts

Kapitāla instrumenti

O-SII kapitāla rezerve (0.25–2 %)

CCyB 1 %¹

Riska pakāpe riska darījumiem, kas nodrošināti ar komerciālo NĪ (80 %)

Uz aizņēmējiem vērstie instrumenti

90 % (95 %², 70 %^{3:4}) LTV

40 % (45 %⁵) DSTI³

6 (8⁵) reizes DTI³

30 gadu termiņš kredītam mājokļa iegādei³

7 gadu termiņš patēriņa kredītam³

Ieteikumi

- Kredītiestādēm pastiprināta uzmanība jāpievērš to aizņēmēju kredītriska pieauguma pazīmēm, kuru procentu maksājumu segums ar naudas plūsmu ir zems. Attiecīgi laikus jāatzīst potenciālie problēmkredīti un jāveido uzkrājumi paredzamajiem zaudējumiem.
- Jārisina ietilgušās strukturālās problēmas investīciju, būvniecības un kreditēšanas jomā.

¹ 0.5 % CCyB norma stāsies spēkā 18.12.2024, 1 % CCyB norma stāsies spēkā 18.06.2025.

² Valsts atbalsta programmas dalībniekiem.

³ 10% no iestādes vienā ceturksnī fiziskajām personām no jauna izsniegto kredītu apmēra drīkst pārsniegt šo limitu.

⁴ Kredītiem mājokļa iegādei ar mērķi to izīrēt vai citādi gūt ienākumus no operācijām ar NĪ.

⁵ Kredītiem energoefektīva mājokļa iegādei.

1. Makrofinansiālā vide un aizņēmēju maksātspēja

Ārējā makrofinansiālā vide

Sagatavoja Olga Lielkalne

Izlēmīga monetārā politika un enerģijas cenu kritums sekmēja būtisku inflācijas sarukumu. Tas veicināja pārmaiņas finanšu tirgus dalībnieku gaidās par turpmākajiem procentu likmju samazinājumiem un attiecīgi labvēlīgākus finanšu nosacījumus 2023. gada nogalē. Taču ekonomiskā izaugsme eirozonā un citās Latvijai nozīmīgajās tirdzniecības partnervalstīs būtiski palēninājusies. NĪ tirgu vājums rada papildu spiedienu uz kreditēšanu, investīcijām, mājāsaimniecību patēriņu un tādējādi – uz kopējo izaugsmi reģionā, taču Ziemeļvalstu lielāko banku finanšu rādītāji joprojām ir spēcīgi.

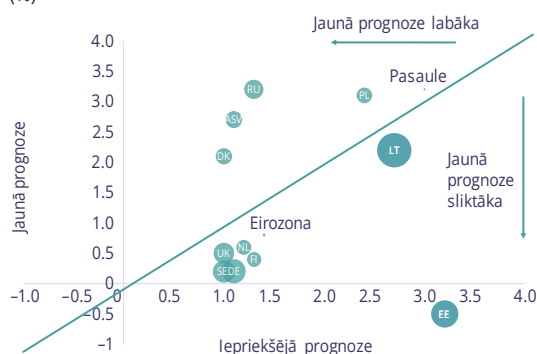
Ekonomiskā izaugsme eirozonā būtiski palēninājusies – pretēji tendencēm ASV un daudzās citās attīstītajās valstīs. Saskaņā ar SVF prognozēm pasaules tautsaimniecības izaugsme tuvākajos gados saglabāsies 3.2% līmenī, **savukārt izaugsme eirozonā un dažās citās Latvijai nozīmīgajās tirdzniecības partnervalstīs 2023. gadā bija zema vai pat negatīva un arī 2024. gadā tā gaidāma vāja – zem 1%¹ (sk. 1.1. att.)**

Izaugsmi eirozonā negatīvi ietekmēja gan striktāki finanšu nosacījumi, gan vājš patērētāju noskaņojums un eksporta konkurētspējas pasliktināšanās, ko savukārt noteica eiro kurss un joprojām strukturāli augstākas enerģijas izmaksas². Augstās inflācijas slāpēšanai īstenotais procentu likmju palielinājums un kopumā stingrāki finanšu nosacījumi raisījuši kreditēšanas un mājokļu cenu pieauguma **palēnināšanos, un joprojām vērojama strukturālo un ciklisko faktoru virzītā lejupeļde komerciālā NĪ tirgū.**

Apņēmīgi monetārās politikas lēmumi un enerģijas cenu kritums sekmēja būtisku inflācijas sarukumu. Taču spēcīgais darba tirgus liek domāt, ka inflācijas iekšzemes spiediens joprojām ir augsts. Turklāt ģeopolitiskā spriedze globāli ir pieaugusi un saglabājas kā riska faktors turpmākai pasaules tautsaimniecības un

1.1. attēls

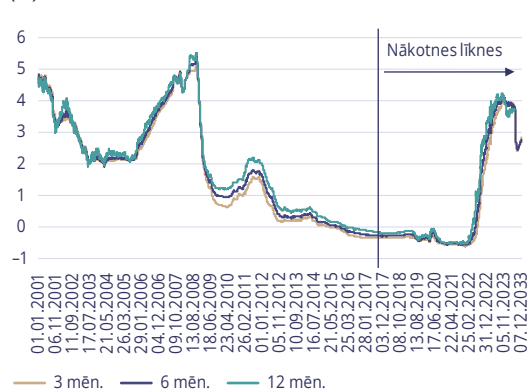
Reālā IKP gada pārmaiņas nozīmīgākajās Latvijas eksporta partnervalstīs, SVF 2023. gada aprīļa (iepriekšējā) un 2024. gada aprīļa (jaunā) prognoze (%)

Piezīme. Apli (izņemot "Pasaule" un "Eirozona") izmēri atbilst partnervalstu īpatsvaram Latvijas preču un pakalpojumu eksportā. Avoti: SVF un Latvijas Banka.

1.2. attēls

3, 6 un 12 mēnešu EURIBOR (dienas dati) un to nākotnes līknes (mēneša dati) (%)

Avoti: Latvijas Banka un Chatham Financial.

inflācijas dinamikai un attiecīgi arī monetārās politikas atvieglošanai globāli un eirozonā.

ECB (un citu vadošo centrālo banku) bāzes procentu likmes kopumā joprojām ir relatīvi augstas. Tomēr **kopš 2023. gada nogales finanšu nosacījumi eirozonā kļuva labvēlīgāki. To veicināja pārmaiņas finanšu tirgus dalībnieku gaidās par turpmākajiem procentu likmju samazinājumiem.** Piemēram, arī EURIBOR nākotnes līknes (*forward curves*) liecina, ka saskaņā ar gaidām kredītu procentu likmju mainīgā daļa (kur tā balstīta uz dažādu termiņu EURIBOR dinamiku) var būtiski mazināties (sk. 1.2. att.).

¹ Sk. 2024. gada aprīļa IMF World Economic Outlook.

² Sk. Latvijas Bankas 2024. gada marta "Makroekonomisko Prognožu Pārskatu".

Eirozonas banku sektora noturība pret šokiem kopumā ir laba, un īstermiņā to pozitīvi ietekmē labāka peļņitāspēja. Aizņēmēju finansiālo stāvokli kopumā joprojām balsta spēcīgais darba tirgus, atbalsta pasākumi un daļēji – pandēmijas laikā izveidotie uzkrājumi. INK īpatsvars banku kredītportfeļos palielinājies minimāli, taču vērojams kredītriska pieaugums atsevišķos kredītportfeļa segmentos (piemēram, komerciālā NĪ un patēriņa kredītiem). Tādējādi banku peļņitāspēju pakāpeniski var mazināt kredītu kvalitātes pasliktināšanās vājās ekonomiskās izaugsmes apstākļos, gausa kredītēšana, kā arī banku finansēšanas izmaksu kāpums. Riski finanšu stabilitātei eirozonā joprojām ir saistīti ar iespējamu turbulenci pasaules finanšu tirgos, lejušlīdi komerciālā NĪ tirgū un ciešām saitēm starp banku un nebanku finanšu sektoru (kas var palielināt ķēdes reakcijas (*contagion*) riskus finanšu stresa situācijā). Arvien aktuālāka kļūst ar klimata pārmaiņām saistīto un citu dabas risku ietekme uz finanšu sistēmu.

Latvijas finanšu sektors ir atkarīgs no norisēm mātes bankās un Ziemeļvalstu un Baltijas valstu reģionā. Zviedrijā (un citās Ziemeļvalstīs) iepriekš ilgstoši uzkrājās riski saistībā ar nelīdzsvaroto NĪ tirgus attīstību, kā arī māsājniecību un atsevišķu NFS nozaru augsto parādu. Pieaugot inflācijai un procentu likmēm, tāpat kā citviet Eiropā mājokļu cenas reģionā ir nokritušās un vienlaikus ir palielinājušies komerciālo NĪ tirgus dalībnieku saistību pārfinansēšanas un maksātne spējas riski. Ziemeļvalstu bankām ir lieli ieguldījumi mājokļos un komerciālajā NĪ, tāpēc **NĪ tirgu vājums rada papildu spiedienu uz kredītēšanu, investīcijām, māsājniecību patēriņu un tādējādi – uz kopējo izaugsmi reģionā.** Ņemot vērā ģeopolitisko kontekstu, **turpina pieaugt sistēmiski riski saistībā ar kiberuzbrukumiem un citiem liela mēroga negaidītiem traucējumiem finanšu starpniecībā reģionā un globāli.** Taču riskus mazinoši faktori ir spēcīgie Ziemeļvalstu lielāko banku peļņitāspējas, kapitalizācijas un citi finanšu rādītāji (sk. 1.3. att.), kā arī zemais valdības parāds (tikai Somijā valsts parāda un IKP attiecība pārsniedz 60 % sliekšni).

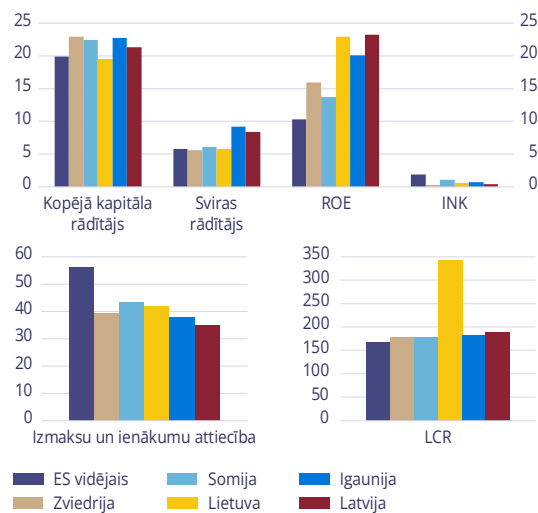
Iekšējā makrofinansiālā vide

Sagatavoja Andrejs Semjonovs un Jekaterina Petkeviča

Vāja ārējā pieprasījuma iegrožota, Latvijas tautsaimniecība 2023. gadā ir stagnējusi. Gaidāms, ka patērētāju pirkspējas atjaunošanās un privātā

1.3. attēls Ziemeļvalstu, Baltijas valstu un ES valstu banku galvenie finanšu rādītāji

(2023. gada beigās; EBI lielāko banku izlase; %)

Avots: EBI.

patēriņa pieaugums, valdības investīcijas un 2. pusgadā gaidāmā ārējā pieprasījuma atgūšanās veicinās izaugsmes atjaunošanos 2024. gadā, taču tā joprojām būs gausa. Inflācija ir strauji samazinājusies, un sarukuši arī tās iesakņošanās riski. Bezdarba līmenim saglabājoties zemam, algu kāpums vēl arvien ir straujš, un tas veicina māsājniecību maksātāspēju, bet vājas izaugsmes apstākļos arvien vairāk pasliktina uzņēmumu peļņitāspēju.

Pēc seklas recesijas 1. pusgadā 2023. gada nogalē Latvijas tautsaimniecībā atjaunojās izaugsme, un gadā kopumā IKP bija nemainīgs (salīdzināmajās cenās; sezonāli un kalendāri koriģēti dati). Tautsaimniecības izaugsmi būtiski palēnināja eksporta apjoma sarukums par 5.8 % vāja ārējā pieprasījuma ietekmē. Privātā patēriņa aktivitāte atjaunojās pakāpeniski, bet investīcijas strauji pieauga 4. ceturksnī.

Gaidāms, ka 2024. gadā, īpaši 1. pusgadā, tautsaimniecības izaugsmi turpinās ierobežot vājš ārējais pieprasījums. 2024. gada 1. ceturksnī IKP palielinājās par 0.9 % salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo periodu (sezonāli un kalendāri koriģēts). **Saskaņā ar Latvijas Bankas 2024. gada jūnija prognozēm IKP gada pieaugums sasniegs 1.8 % (2025. gadā – 3.3 %).** Patērētāju pirkspējas atjaunošanās līdz ar reālās algas pieaugumu, kā arī investīciju projektu īstenošana publiskajā sektorā, t. sk. *Rail Baltica* būve un investīcijas aizsardzībā, atbalstīs citādi gauso IKP izaugsmi 2024. gadā.

Neraugoties uz vājo tautsaimniecības izaugsmi kopš 2023. gada sākuma, **kopējais noskaņojums ir nedaudz uzlabojies (sk. 1.4. att.), taču ekonomiskā noskaņojuma rādītājs joprojām ir zemāks par ilgtermiņa vidējo vērtību.** Tā uzlabošanas veicināja māsaimniecību mazāk pesimistiskais skats uz ģimenes materiālo stāvokli nākotnē un valsts ekonomisko situāciju, samazinoties inflācijai un pieaugot darba samaksai. Rūpniecības noskaņojuma uzlabošanās iezīmē potenciālu ražošanas apjoma atjaunošanos 2024. gadā.

Vājākas tautsaimniecības izaugsmes, ierobežojošas monetārās politikas³ un zemāku enerģijas cenu ietekmē inflācija Latvijā ir strauji samazinājusies (sk. 1.5. att.). Pamatinflācijai, t. sk. pakalpojumu cenu kāpumam, pakāpeniski palēninoties, **mazinājušies arī inflācijas iesakņošanās riski.** Saskaņā ar Latvijas Bankas 2024. gada jūnija prognozēm patēriņa cenu pieaugums tuvākajos gados kopumā saglabāsies zem vai tuvu 2 %⁴.

Darba tirgus ir noturīgs un algu pieaugums – spējš. Bezdarba līmenis 2023. gada beigās un 2024. gada 1. ceturksnī nedaudz paaugstinājās. Pieaugums skaidrojams ar sezonāliem faktoriem un negatīvāku tautsaimniecības sniegumu 2023. gadā. Kopumā saskaņā ar Latvijas Bankas jūnija prognozēm bezdarba līmenis 2024.–2026. gadā saglabāsies zems.⁵

Zems bezdarba līmenis turpina radīt spiedienu uz algu kāpumu, un, algu pieaugumam saglabājoties straujam, **māsaimniecību maksātspēja pakāpeniski uzlabojas.** Algu kāpumu 2024. gadā veicina arī minimālās algas pieaugums. Vienlaikus, tautsaimniecības izaugsmei 2024. gadā kopumā esot vājai, **strauji augošas darbaspēka izmaksas arvien vairāk negatīvi ietekmē NFS pelnītspēju atsevišķās nozarēs,** veicinot nepieciešamību konsolidēt izdevumus citās jomās, piemēram, investīcijās.

Investīciju un kreditēšanas attīstība ilgstoši ir bijusi vāja, un tā ir būtiska sistēmiska struktūrāla nepilnība, kas ierobežo Latvijas attīstību un

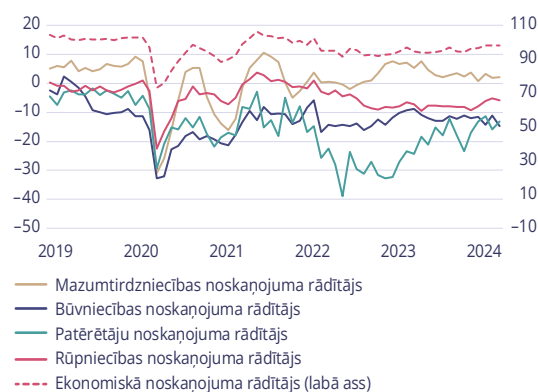
³ Saskaņā ar Latvijas Bankas novērtējumu ECB procentu likmju paaugstināšanas ietekmē vidējā inflācija Latvijā 2023. gadā bija par 2 procentpunktiem zemāka nekā scenārijā bez procentu likmju paaugstināšanas. Vairāk sk. Latvijas Bankas 2023. gada septembra "Makroekonomisko Norišu Pārskatā".

⁴ 2024., 2025. un 2026. gadā vidēji attiecīgi 1.5 %, 2.1 % un 1.8 %. Augstākas inflācijas riskus rada ģeopolitisko saspīlējumu un klimata pārmaiņu veicināti globālās tirdzniecības šķēršļi un importa cenu kāpums. Sk.: <https://www.bank.lv/darbibas-jomas/monetaras-politikas-istenosana/prognozes>.

⁵ Bezdarba līmeņa prognozes ir 6.7 %, 6.4 % un 6.1 % attiecīgi 2024., 2025. un 2026. gadā.

1.4. attēls

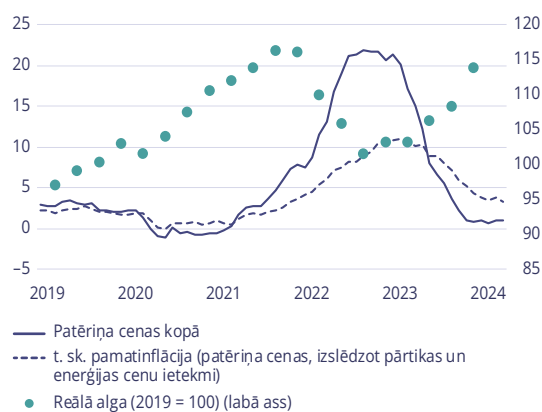
Latvijas uzņēmēju ekonomiskā noskaņojuma rādītājs un nozaru noskaņojuma rādītāji (punktos, atbilstu neto rezultāts)

Avots: Eiropas Komisija.

1.5. attēls

Patēriņa cenu pārmaiņas (%) un reālā alga (2019 = 100)

Avoti: CSP, Eurostat un Latvijas Bankas aprēķini.

konkurētspēju. 2024. gadā privātā sektora investīciju aktivitāti turpinās kavēt augsta nenoteiktība un ģeopolitiskie riski pasaulē, kopumā joprojām stingrāki finansēšanas nosacījumi un augstas finansēšanas izmaksas. Kredītu procentu likmju pieauguma apstāšanās un to gaidāmais samazinājums pakāpeniski veicinās privātā sektora investīciju aktivitāti.

Gaidāms, ka valsts parāda līmenis turpmākajos gados pakāpeniski pieaugs, tuvojoties 46 % no IKP. Šāds parāda līmenis salīdzinājumā ar citām ES valstīm nav pārmērīgi augsts. Taču tā kāpums, augot budžeta deficītam, kas saskaņā ar Latvijas Bankas 2024. gada jūnija prognozēm šogad palielināsies līdz samērā augstam rādītājam – 3.8 % no IKP –, uzsver **nepieciešamību ļoti mērķtiecīgi veikt valsts tēriņus, t. sk. strukturālo nepilnību risinājumiem.**

Nekustamā īpašuma tirgus attīstība

Mājokļu tirgus ir mērenā lejupslīdē – iegādes aktivitāte ir mazinājusies un mājokļu cenu pieaugums kopumā pakāpeniski palēninās. Piesardzīga mājokļu kredīvēšana, zems mājsaimniecību parādsaistību līmenis un noturīgs darba tirgus iegrožojuši lejupslīdes straujumu un finanšu stabilitātes riskus. Mājsaimniecību maksātspējas uzlabošanās, procentu likmju kāpuma apstāšanās un finanšu tirgus gaidas par to samazināšanos veicinās pakāpenisku tirgus aktivitātes atgūšanos.

Aktivitāte komercīpašumu tirgū saglabājusies zema un attīstības perspektīvas joprojām ir ierobežotas. Būtisks platību pieaugums energoefektīvo biroju segmentā un nodokļu atļaužu piešķiršana klimatilgtspējīgām sertificētām⁶ ēkām rada energoefektīvo telpu piedāvājuma pārpalikumu, īpaši biroju segmentā. Lai gan 2023. gadā nav vērojama strauja komercīpašumu cenu samazināšanās vai piespiedu pārdošanas gadījumu pieaugums, maksātspējas riski atsevišķiem tirgus dalībniekiem pagaidām nemazinās.

Mājokļu tirgus

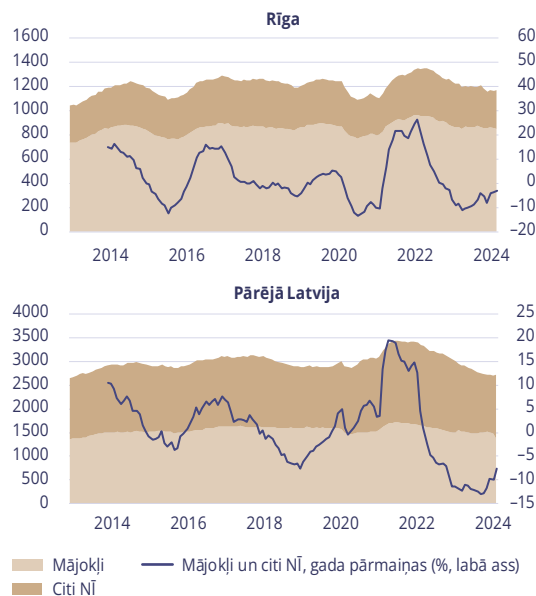
Sagatavoja Andrejs Semjonovs

Augstu kredītu procentu likmju un pasliktinātās jauno mājokļu pieejamības ierobežota, aktivitāte Latvijas mājokļu tirgū kļuvusi gurdēna. NĪ pirkumu skaits 2024. gada 1. ceturksnī bija par mēreniem 5.8 % mazāks nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā. 2023. gadā kopumā gausāka kļuvusi gan mājokļu iegādes (sevišķi ar banku līdzfinansējumu īstenoto⁷), gan arī nedzīvojamo

⁶ No 2024. gada NĪN atvieglojumu aprēķinātās NĪN summas 50 % apmērā piešķir nodokļa maksātājam par jaunuzceltām vai pilnībā renovētām ēkām, kurām piešķirts BREEAM *International New Construction*, BREEAM *Refurbishment and Fit-Out*, LEED BD +C vai DGNB sertifikāts ar vismaz 55 % vērtējumu. Atvieglojumu piešķir par ēkām, kas ir nodotas ekspluatācijā pēc 2024. gada 1. janvāra, 10 gadus, sākot ar nākamo mēnesi pēc ēkas nodošanas ekspluatācijā un sertifikāta stāšanās spēkā, bet ne ilgāk par sertifikāta derīguma termiņu.

⁷ Saskaņā ar Atvērto datu portāla NĪ pirkumu datu statistiku dzīvojamo ēku – dzīvokļu un viena vai divu dzīvokļu māju – pirkumu skaits 2023. gadā bija par 7.2 % mazāks nekā 2022. gadā, bet saskaņā ar Latvijas Bankas statistiku no jauna izsniegto mājokļa kredītu skaits 2023. gadā samazinājās par 10.4 %. Arī saskaņā ar NĪ nozares sabiedrību datiem mājokļa pirkumu ar kredīta līdzfinansējumu skaits samazinājās nedaudz straujāk par kopējo pirkumu skaitu. Piemēram, saskaņā ar SIA "LATIO" apkopoto informāciju par tās veiktajiem darījumiem un tirgus novērojumiem 2024. gada janvārī 45 % no mājokļu darījumiem Latvijā tika īstenoti bez kredītu piesaistes, un šī proporcija 2023. gadā pakāpeniski pieauga (no 30 % 2023. gada jūlijā līdz 42 % decembrī).

1.6. attēls
Zemesgrāmatā reģistrēto pirkumu līgumu skaits mēnesī Rīgā un pārējā Latvijas teritorijā (slidošais 12 mēnešu vidējais rādītājs)

Avoti: Valsts vienotā datorizētā zemesgrāmata, Latvijas atvērto datu portāls un Latvijas Bankas aprēķini.

telpu un apbūves zemes iegādes aktivitāte.⁸ Sevišķi krasi sarucis jauno dzīvokļu pirkumu skaits Rīgā.⁹

Tirgus aktivitāte kopumā mazinājusies mēreni. Kopējais mājokļu pirkumu skaits, lai gan nozīmīgāk sarucis salīdzinājumā ar 2021. un 2022. gadu, 2023. gadā Rīgā bija vien nedaudz mazāks nekā 2017.–2019. gadā vidēji, vairāk samazinoties ārpus Rīgas¹⁰ (sk. 1.6. att.). Mājokļu kredīvēšana ir bijusi piesardzīga, mājsaimniecību parādsaistību līmenis zems un darba tirgus noturīgs, tāpēc straujākas korekcijas riski ir zemi. Attiecīgi mājokļu tirgus nerada būtiskus riskus finanšu stabilitātei. Neraugoties uz pēdējo gadu satricinājumiem tirgū, ar kredīta līdzfinansējumu īstenoto mājokļu pirkumu aktivitātē nav bijis apjomīgu un noturīgu korekciju (sk. 1.1. ielikumu "[Ar mājokļa kredītu īstenoto mājokļu iegādes aktivitāte pandēmijas, izmaksu un procentu likmju šoku periodā](#)").

⁸ Saskaņā ar Atvērto datu portāla NĪ pirkumu datu statistiku nedzīvojamo ēku, piemēram, garāžu un šķūņu, pirkumu skaits 2023. gadā bija par 15.6 % mazāks nekā 2022. gadā. Saskaņā ar SIA "LATIO" aplēsēm darījumu ar apbūves zemi skaits 2023. gadā bija par 19 % mazāks nekā 2022. gadā.

⁹ Saskaņā ar tīmekļvietnes cenubanka.lv datiem darījumu skaits ar dzīvokļiem jaunbūvēs bija par 20.7 % mazāks nekā 2022. gadā.

¹⁰ Mājokļa pirkumu skaits Rīgā 2023. gadā kopumā bija par 1.5 % mazāks nekā 2017.–2019. gadā vidēji. Pirkumu skaits ārpus Rīgas 2023. gadā bija par 11.7 % mazāks nekā 2017.–2019. gadā vidēji.

1.1. ielikums. Ar mājokļa kredītu īstenotās mājokļu iegādes aktivitāte pandēmijas, izmaksu un procentu likmju šoku periodā¹¹

Sagatavoja Andrejs Semjonovs

Mājokļu tirgu Latvijā kopš 2020. gada nozīmīgi ietekmējuši vairāki notikumi, taču mājokļu kredītēšanas aktivitāte kopumā bijusi samērā noturīga, bet kopumā vārga. Gan dzīvokļu, gan māju iegādes ar kredīta finansējumu aktivitāte Covid-19 pandēmijas pirmā viļņa ietekmē strauji samazinājās 2020. gada 2. ceturksnī, taču ļoti spēji atguvās 2020. gada 2. pusgadā. Turklāt, neraugoties uz strauju izmaksu kāpumu, kas sekoja, pandēmijai vēl nebeidzoties, ar kredīta finansējumu īstenoto darījumu aktivitāte kopumā saglabājās noturīga arī 2021. gadā un 2022. gada sākumā. Aktivitātes atgūšanas sekmēja pastiprināts pieprasījums pēc lielākas dzīvojamās platības, mainoties iedzīvotāju ikdienas paradumiem līdz ar attālinātā darba straujo izplatību un pandēmijas laikā pieaugušie māsaimniecību uzkrājumi (ko citstarp veicināja valsts atbalsta pasākumi pandēmijas pārvarēšanai un energoresursu sadārdzinājuma kompensēšanai).

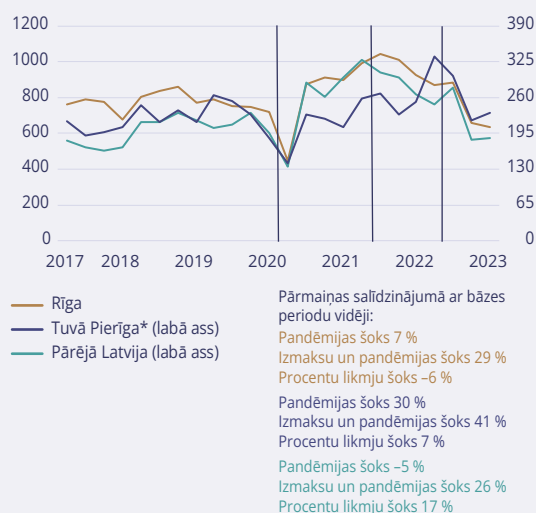
2022. gada nogalē, būvniecības izmaksu kāpumam jau būtiski paaugstinot jaunu mājokļu cenas un augstajām procentu likmēm vēl vairāk pasliktinot aizņēmēju kredītspēju, kopējā aktivitāte sāka mazināties. Strauja procentu likmju kāpuma ietekmē dzīvokļu un dzīvojamo māju pirkumu skaits strauji saruka, taču dzīvojamo māju pirkumu skaits joprojām bija lielāks nekā pirms pandēmijas. **Augot procentu likmēm, zudusi attālinātā darba sekmētā tendence ar mājokļa kredīta finansējumu iegādāties mājokļus ar lielāku istabu skaitu un mājokļus ārpus Rīgas** (sk. 1.7. att.), kā arī sākusi straujāk samazināties jaunu mājokļu iegādes aktivitāte.

¹¹ Analizē aplūkots periods no 2017. gada 2. ceturksņa līdz 2023. gada 1. ceturksnim, iespēju robežās atbilstoši notikumu hronoloģijai nodalot dažādu notikumu ietekmes periodus. Detalizētāka analīze pieejama: <https://www.makroekonomika.lv/raksti/caur-pandemijas-izmaksu-un-procentu-likmju-sokiem-krediteto-majoklu-pirkumu-dinamika>.

Māsaimniecību maksātspējas uzlabošanās, procentu likmju kāpuma apstāšanās un to samazināšanās gaidas, kā arī lēna jauno mājokļu pieejamības uzlabošanās veicinās pakāpenisku aktivitātes atgūšanu. Latvijas reģionos ārpus Rīgas un tai pieguļošajiem novadiem devumu aktivitātes veicināšanā sniegs būtiska valsts garantiju ģimenēm ar bērniem palielināšana. Valsts garantijas apmērs palielināts līdz pat 50 % no

1.7. attēls

Telpu grupu (dzīvokļu) pirkumu ar mājokļa kredītu finansējumu skaits

Piezīmes. Tuvā Pierīga – Jūrmala, Ķekavas novads, Mārupes novads, Olaines novads, Salaspils novads, Ogres novads, Ropažu novads, Ādažu novads, Siguldas novads un Saulkrastu novads. Lai izslēgtu varbūtību, ka pārmaiņu tempu ietekmē sezonālitate, pirkumu skaits salīdzināts ar atbilstošajiem bāzes perioda ceturksņiem. Piemēram, procentu likmju šoka gadījumā darījumu skaits 2022. gada 3. ceturksnī–2023. gada 1. ceturksnī salīdzināts ar darījumu vidējo skaitu 2017., 2018., 2019. gada 3., 4. un 1. ceturksnī vidēji un 2020. gada 1. ceturksnī.

Detalizētāku notikumu hronoloģijas aprakstu sk. šeit: <https://www.makroekonomika.lv/raksti/caur-pandemijas-izmaksu-un-procentu-likmju-sokiem-krediteto-majoklu-pirkumu-dinamika>.

Avoti: Valsts vienotā datorizētā zemesgrāmata, Latvijas atvērto datu portāls, Latvijas Bankas kredītu reģistrs un Latvijas Bankas aprēķini.

aizdevuma summas.¹² Tas palīdz veicināt līdz šim kūturo mājokļu kredītēšanu ārpus Rīgas un Pierīgas.

Iegādei pieejamo mājokļu skaits saglabājas paaugstinātā līmenī, un gausākas pirkumu aktivitātes

¹² Grozījumi Ministru kabineta 2018. gada 20. februāra noteikumos Nr. 95 "Noteikumi par valsts palīdzību dzīvojamās telpas iegādei vai būvniecībai" ir spēkā kopš 03.04.2024. Saskaņā ar grozījumiem garantijas apmērs līdz 50 % no aizdevuma summas, bet ne vairāk kā 50 000 eiro, var tikt piešķirts daudz bērnu ģimenēm. Detalizētāk sk.: [Palielinās valsts garantiju mājokļa būvniecībai vai iegādei ģimenēm Latvijas reģionos](https://www.makroekonomika.lv/raksti/palinelinas-valsts-garantiju-majoklja-buvniecibai-vai-iegadei-gimenem-latvijas-rezionos) | Ekonomikas ministrija (em.gov.lv).

apstākļos ierobežo mājokļu cenu pieaugumu.

Energoresursu sadārdzināšanās ietekmē 2022. gadā spēji palielinoties energoneefektīvu mājokļu piedāvājumam un 2023. gadā inflācijas un procentu likmju kāpuma ietekmē mazinoties iedzīvotāju spējai iegādāties lielākus un no jauna uzbūvētus īpašumus, pieaug gan dzīvokļu, gan privātmāju pārdošanas sludinājumu skaits, un 2024. gada sākumā tas vēl arvien saglabājas augstākā līmenī nekā 2021. gadā (sk. 1.8. att.). **Sērjiveida un speciālo projektu dzīvokļu piedāvājums Rīgā ir augsts jau ilgstoši,¹³ veicinot to cenu pakāpenisku samazināšanos.**

Arī pirmreizējā un otrreizējā tirgū kopumā jaunu dzīvokļu pārdošanas sludinājumu skaits Rīgā kopš 2023. gada 2. pusgada ir palielinājies (sk. 1.8. att.), jaunu dzīvokļu pieejamībai pasliktinoties un to pirkumu skaitam krasi mazinoties. Tomēr māsaimniecību interese par kvalitatīviem un ilgtspējīgiem mājokļiem saglabājas augsta, un gaidāms, ka līdz ar mājokļu tirgus cikla atjaunošanos un jaunu mājokļu pieejamības uzlabošanos, ko pakāpeniski veicinās stabils algu kāpums un saskaņā ar finanšu tirgus informāciju nākotnē gaidāmais procentu likmju samazinājums, iegādei pieejamo jauno mājokļu skaits samazināsies.

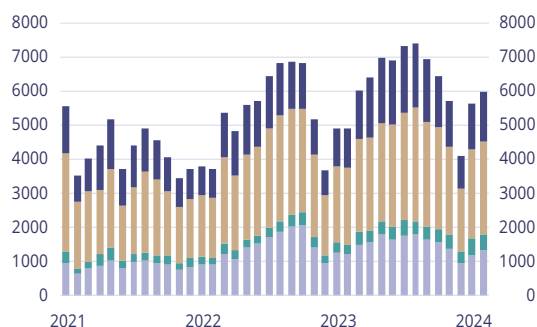
Jaunu mājokļu būvniecība turpina būt gausa. Tas ierobežo jaunu mājokļu piedāvājumu un pasliktina to pieejamību nākotnē. Saskaņā ar CSP datiem 2023. gadā ekspluatācijā pieņemto jauno mājokļu kopējā platība bija par 13.2 % mazāka nekā 2022. gadā (sk. 1.9. att.). Saskaņā ar SIA "Colliers International Advisors" aplēsēm 2023. gada beigās Rīgā un Pierīgā iegādei pieejamo jauno dzīvokļu kopējais skaits bija par 7 % mazāks nekā pirms gada,¹⁴ turklāt būvniecības stadijā esošo jauno dzīvokļu skaits bija attiecīgi par 30 % mazāks nekā 2022. gadā. **Mājokļu tirgus ciklam atjaunojoties, ierobežots jauno mājokļu piedāvājums turpinās radīt augšupvērstu spiedienu uz to cenām.**

¹³ Saskaņā ar SIA "ARCO REAL ESTATE" novērtējumu sērjiveida dzīvokļu piedāvājums Rīgas mikrorajonos ir paaugstinājies jau 2022. gada vidū, un 2024. gada janvārī un februārī bija pēdējo piecu gadu augstākā līmenī, kāds attiecīgi bijis janvārī un februārī.

¹⁴ Jāatzīmē, ka saskaņā ar SIA "Colliers International Advisors" aplēsēm kopējais iegādei pieejamais dzīvokļu skaits samazinājies uz būvniecības stadijā esošo jauno dzīvokļu samazinājuma rēķina. Jaunu dzīvokļu rezervācijas aktivitātei pakāpeniski samazinoties otro gadu pēc kārtas (2021. gadā aptuveni puse no visiem būvniecības stadijā esošajiem dzīvokļiem bija rezervēti, bet 2022. gada beigās rezervācijas rādītājs samazinājās līdz 38 %, un 2023. gada beigās – līdz tikai 32 %). Pabeigtu jaunu dzīvokļu skaits 2023. gadā bija lielāks nekā 2022. gadā.

1.8. attēls

Dzīvokļu un privātmāju pārdošanas sludinājumu skaits

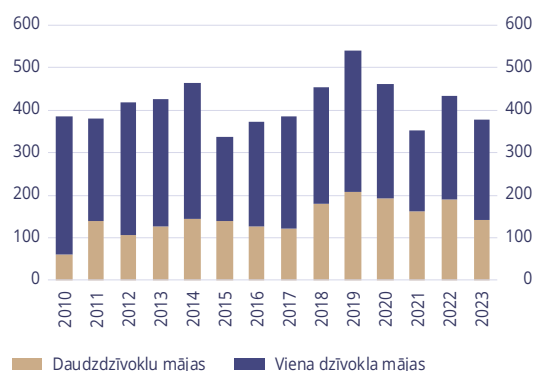

Privātmājas Latvijā
Dzīvokļi: pārējie Rīgā un Latvijā
Dzīvokļi: jaunie projekti Rīgā
Dzīvokļi: sērjiveida un speciālie projekti Rīgā

Avoti: sludinājumu portāli (ss.com, city24.lv, inch.lv) un Latvijas Bankas aprēķini.

1.9. attēls

Ekspluatācijā pieņemto jauno mājokļu platība (tūkst. m²)

Avots: CSP.

Jau ilgstoši gausais dzīvojamā fonda pieauguma temps ietekmē arī mājokļu kreditēšanas izaugsmi un ar to vismaz daļēji izskaidrojams, kāpēc jauno mājokļu kreditēšanas apjoms Latvijā ir mazāks nekā Lietuvā un Igaunijā (sk. 1.2. ielikumu "Mājokļu tirgus aktivitātes un mājokļu kreditēšanas tendenču salīdzinājums Baltijas valstīs"). **Jaunu mājokļu piedāvājuma veicināšanā atzinīgi vērtējams rīcības plāns administratīvā sloga mazināšanai būvniecībā¹⁵, un ar būvniecību saistītās birokrātijas mazināšanai jānodrošina pilnvērtīga tā īstenošana. Papildus nepieciešams turpināt risināt arī ar citām strukturālām nepilnībām, piemēram, ar ēnu ekonomiku un atbilstoša darbaspēka trūkumu reģionos, saistītās problēmas.**

¹⁵ Ministru Kabineta 2024. gada 2. aprīlī apstiprinātais plāns ietver teju 60 pasākumu administratīvā sloga mazināšanai – vairāk sk.: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/5b9161db-61e7-44a4-bc75-961773e11844.

1.2. ielikums. Mājokļu tirgus aktivitātes un mājokļu kreditēšanas tendenču salīdzinājums Baltijas valstīs

Sagatavoja Andrejs Semjonovs

Atbilstoši no jauna izsniegto mājokļa kredītu skaitam uz 1000 iedzīvotājiem 18–64 gadu vecumā **kopš 2020. gada (perioda, kopš kura pieejami dati par Lietuvu) aktivitāte mājokļu kreditēšanas tirgū Latvijā un Lietuvā ir līdzīga, bet Igaunijā – augstāka.** Turpretī vidējā no jauna izsniegtā mājokļa kredīta apjoms Latvijā nozīmīgi atpaliek no pārējām Baltijas valstīm, un pēdējos pāris gadus atšķirība pat palielinās. Tātad Latvijā un Lietuvā mājokļu kredīta saistības mājokļa iegādei uzņemas līdzvērtīgi bieži, bet kopumā **Lietuvā un Igaunijā iedzīvotāji pēdējos gados ņem arvien lielākus mājokļa kredītus, taču Latvijā šāda tendence nav vērojama (sk. 1.10. att.).**

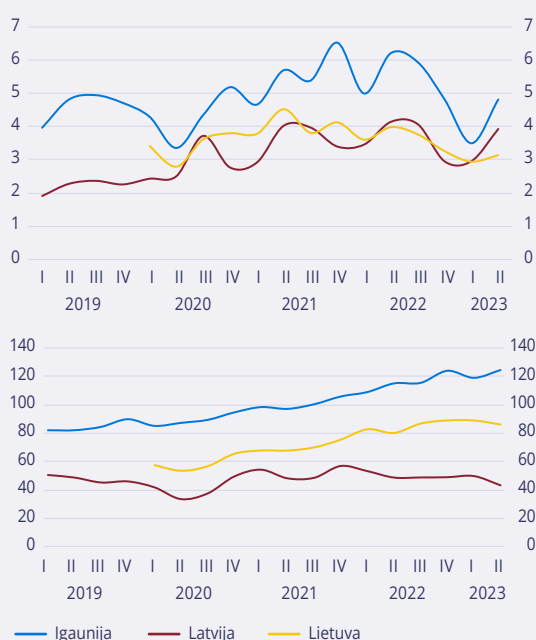
Tas vismaz daļēji skaidrojams ar būtiski zemāku cenu līmeni tirgū plaši pieejamiem sērijveida (padomju laikā celtajiem) dzīvokļiem Latvijā salīdzinājumā ar Igauniju un Lietuvu¹⁶ un attiecīgi ilgstoši augošu iegādes darījumu aktivitāti jauno mājokļu segmentā Lietuvā un Igaunijā, kamēr Latvijā jauno mājokļu īpatsvars kopējā pirkuma darījumu apjomā saglabājas zems. Aktivitāti no jauna uzbūvēto mājokļu tirgū labi atspoguļo mājokļu cenu indeksa komponentu svaru dinamika (kas atspoguļo nevis pašas mājokļu cenas, bet mājokļu darījumu apjomu mājokļu segmentos), precīzāk, ar jaunajiem mājokļiem veikto pirkuma darījumu īpatsvars kopējā pirkuma darījumu apjomā. Latvijā pēdējo 10 gadu laikā tas svārstījies ap 20 %, bet Lietuvā un Igaunijā kopš 2015. gada nozīmīgi pieaug, tuvojoties 40 % Lietuvā un nedaudz vairāk Igaunijā.

Jauno mājokļu tirgu Latvijā raksturo pieci būtiski izaicinājumi¹⁷:

- 1) kūtra jauno mājokļu būvniecība;
- 2) iedzīvotāju ierobežotā spēja vai vēlme iegādāties jaunuzbūvētu mājokli, pastāvot daudz lētākām alternatīvām sērijveida mājokļos;
- 3) nelabvēlīga demogrāfiskā situācija;
- 4) nevienmērīga reģionālā attīstība;
- 5) kopš 2022. gada sarūkoša jaunuzbūvētu energoefektīvu mājokļu pieejamība.

1.10. attēls

No jauna izsniegto mājokļa kredītu skaits mēnesī uz 1000 iedzīvotājiem 18–64 gadu vecumā (augšējais panelis) un vidējais no jauna izsniegtā mājokļa kredīta apmērs (tūkst. eiro; apakšējais panelis)

Piezīmes. Mājokļa kredītu dati atspoguļo no jauna noslēgto mājokļa kredītu līgumu skaitu. Mājokļa kredīta līguma pārskatīšanas gadījumi statistikā netiek ietverti. Gada dati par iedzīvotāju skaitu (pieņemts, ka iedzīvotāju skaits viena gada ietvaros nemainās). Dati par Lietuvu pieejami kopš 2020. gada.

Avoti: ECB, Baltijas valstu centrālo banku statistika un Latvijas Bankas aprēķini.

¹⁶ Sērijveida dzīvokļu cenu salīdzināmību citstarp ietekmē to dažādā kvalitāte, t. sk. kopumā aktīvākas renovācijas Lietuvā un Igaunijā, un precīzi salīdzināmu datu pieejamība ir ierobežota. Saskaņā ar AS Ober-Haus Real Estate Advisors aplēsēm nerenovētu sērijveida dzīvokļu cena Rīgā 2022. gada nogalē bija 750–800 eiro/m², savukārt Viļņā – 1400–1500 eiro/m², bet Tallinā 1800–2200 eiro/m². Svarīgi atzīmēt, ka arī jauno projektu mājokļu cenas Lietuvā un Igaunijā ir būtiski augstākas nekā Latvijā.

¹⁷ Detalizētāku izaicinājumu un to atšķirību Baltijas valstu vidū analīzi sk.: <https://www.makroekonomika.lv/raksti/majoklu-tirgus-aktivitates-un-majoklu-kreditesanas-tendences-neilgtspejiga-lidzsvara>.

Līdzīgi kā vairākās citās Eiropas valstīs, mājokļu tirgus ciklam piebremzējoties, mājokļu cenu pieaugums Latvijā ir kļuvis būtiski lēnāks (sk. 1.11. att.). 2023. gada 4. ceturksnī CSP mājokļu cenu indekss bija par 1.0 % augstāks nekā iepriekšējā gada atbilstošajā periodā, bet indeksa līmenis nedaudz samazinājās otro ceturksni pēc kārtas. Esošo un jauno mājokļu cenu dinamika vēl arvien ir ļoti atšķirīga – esošo mājokļu, t. sk. sērijveida dzīvokļu, cenas sarūk¹⁸, bet jauno mājokļu darījumu cenu kāpums joprojām ir samērā spējš (sk. 1.12. att.).

Būvniecības izmaksu pieauguma tempam mazinoties un jauno mājokļu pirkumu skaitam nozīmīgi sarūkot, jauno mājokļu piedāvājuma cenu¹⁹ kāpums ir norimis. Saskaņā ar Latvijas Bankas veikto sludinājumu datu analīzi jauno mājokļu vidējā pārdošanas cena Rīgā 2023. gada 2. pusgadā būtiski nemainījās.²⁰ Rezervēto mājokļu būvniecībai noslēdzoties un to piedāvājuma cenām attiecīgi atspoguļojoties darījumu statistikā, jauno mājokļu cenu indeksa pieaugums tuvākajos ceturkšņos kļūs mērenāks. **Strauja jauno mājokļu cenu krituma riskus ierobežo ilgstoši vājš piedāvājums un lēnāka jauno mājokļu būvniecība 2023. gadā.**

Mājokļu cenu kāpums vidēji kļuvis daudz lēnāks par algu pieaugumu, tādējādi **mājokļu cenu un algas attiecība samazinās un ir vēsturiski zemā līmenī** (sk. 1.13. att.). **Taču, ņemot vērā iepriekšējos divos gados pieredzēto straujo cenu un procentu likmju kāpumu, jauno mājokļu pieejamība joprojām ir pasliktinātā līmenī.** Piemēram, 50 m² plaša dzīvokļa iegādei jaunajā projektā nepieciešamajiem ienākumiem 2023. gada nogalē vajadzēja būt teju divreiz lielākiem nekā 2021. gada sākumā (sk. 1.14. att.). Mājsaimniecību finansiālajai situācijai turpinot pakāpeniski uzlaboties, gaidāms, ka arī jauno mājokļu pieejamība pamazām kļūs labāka.

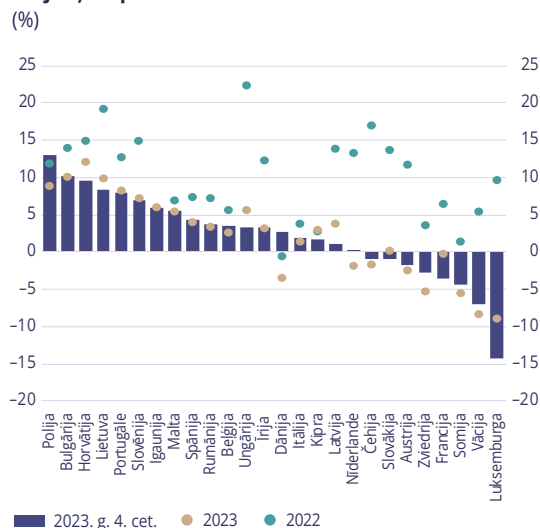
Spējš procentu likmju kāpums un jauno mājokļu pieejamības pasliktināšanās nav izraisījuši nestabilitāti īres tirgū. Straujš jauno mājokļu pieejamības sarukums radījis augšupvērstu spiedienu uz to īres cenām Rīgā, taču īres cenu pieaugums 2023. gadā

¹⁸ Saskaņā ar SIA "ARCO REAL ESTATE" datiem sērijveida dzīvokļu cenas Rīgā 2024. gada februārī bija par 6.8 % zemākas nekā 2023. gada februārī.

¹⁹ Piedāvājuma cena un darījumu cena jauno mājokļu segmentā var atšķirties. Piemēram, iepriekšējos gados būtiska daļa jauno mājokļu tika rezervēta būvniecības stadijā, un kopējā mājokļa cena, kas ir fiksēta rezervācijas brīdī, darījumu datus atspoguļo ar nobīdi līdz pat 1–1.5 gadiem.

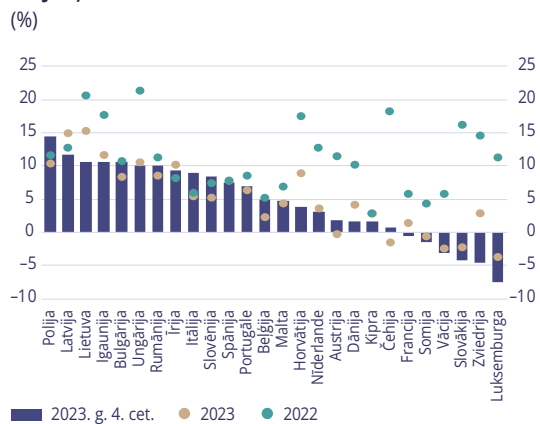
²⁰ Arī saskaņā ar SIA "Colliers International Advisors" aplēsēm jauno projektu Rīgā un Pierīgā piedāvājuma cenu kāpums ir apstājies un 2023. gadā piedāvājuma cenas bija stabilas.

1.11. attēls
Mājokļu cenu indeksa gada pārmaiņas – visi mājokļi kopā

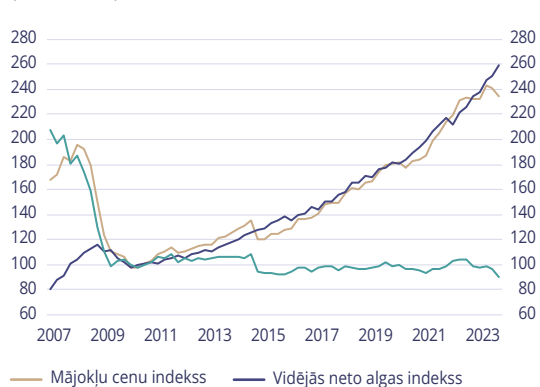
Avoti: Eurostat un Latvijas Bankas aprēķini.

1.12. attēls
Mājokļu cenu indeksa gada pārmaiņas – jaunie mājokļi

Avoti: Eurostat un Latvijas Bankas aprēķini.

1.13. attēls
Mājokļu cenu un vidējās neto algas attiecība (2010 = 100)

Avoti: CSP un Latvijas Bankas aprēķini.

kopumā bija mērens²¹. Saskaņā ar Latvijas Bankas veiktās sludinājumu analīzes datiem dzīvokļu trīs sludinājumu skaits Rīgā 2024. gada sākumā bija līdzīgā līmenī kā 2021. gadā.

Komercīpašumu tirgus

Sagatavoja Jekaterina Petkeviča

Komercīpašumu tirgū aktivitāti turpina ierobežot nenoīkēšana, joprojām augstas finansēšanas izmaksas un labu investīciju piedāvājumu trūkums. Saskaņā ar SIA "Colliers International Advisors" datiem kopējais 2023. gada investīciju apjoms sasniedza 226 milj. eiro²² – par 27 % mazāk nekā 2022. gadā. Komercīpašumu investīciju tirgus zema aktivitāte ir vērojama ne tikai Latvijā, bet visā Baltijas un Ziemeļvalstu reģionā, kā arī citās Eiropas valstīs. Investīciju apjomu galvenokārt veidoja darījumi industriālajā (42 %) un tirdzniecības segmentā (20 %), kurus veikuši Skandināvijas valstu (42 % no kopējās darījumu summas) un Baltijas valstu investori (30 % no kopējās darījumu summas). **Līdz ar kredītu procentu likmju pieauguma apstāšanos un iespējamu to pakāpenisku samazināšanos investīciju apjoms komercīpašumos pakāpeniski var pieaugt** (pēc SIA "Colliers International Advisors" prognozēm, tas var sasniegt 300 milj. eiro).

Pēdējos gados parāda finansējuma sadārdzināšanās radīja augšupvērstu spiedienu uz gaidāmā ienesīguma likmi komercīpašumu segmentā, tādējādi negatīvi ietekmējot komercīpašumu cenas un tirgus vērtības²³. Līdz ar gaidāmā ienesīguma likmes stabilizēšanos 2023. gada 2. pusgadā **komercīpašumu tirgus vērtības kritums ir palēninājies, un 2023. gadā kopumā cenas saruka vidēji par 5–10 %** (saskaņā ar SIA "Colliers International Advisors" datiem). Tā kā komercīpašumu nozares apakšsektori kopumā ir cikliski un ieguldījumi tajā ir vairāk pakļauti procentu likmju pārmaiņu riskam, bankas tradicionāli ievēro piesardzīgāku komercīpašumu nozares kreditēšanas politiku un izsniedz kredītus zemākā attiecībā pret nodrošinājuma vērtību nekā

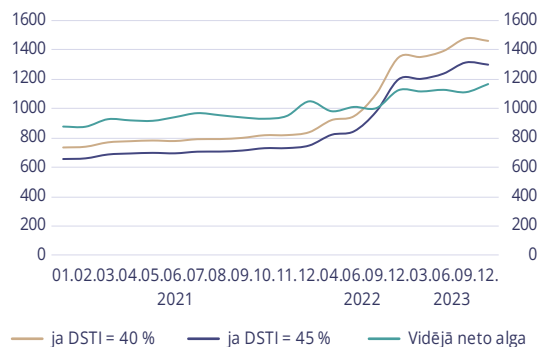
²¹ Saskaņā ar tīmekļvietnes *CenuBanka.lv* datiem trīs maksas 2023. gadā pieauga visās Rīgas dzīvokļu kategorijās, bet pieaugums bija 2–7 % robežās.

²² Investīciju apjoms ir lielāko komerciālā NĪ darījumu kopsumma, kuros īpašumi iegādāti ar esošu vai potenciālu naudas plūsmu. 2023. gada investīciju apjoms ir otrs zemākais pēdējos 10 gados pēc 2017. gada.

²³ Nelikvida tirgus apstākļos komerciālā NĪ darījumu apjoms ir neliels, un esošās cenas var neatpoguļot aktuālo tirgus vērtību. Detalizētāku komerciālo NĪ tirgus vērtību analīzi un vērtēšanas metodes sk. <https://www.makroekonomika.lv/blogi/komercialo-nekustamo-ipasumu-tirgus-vertibas-kapumi-un-kritumi>.

1.14. attēls

Minimālie ienākumi, lai iegādātos 50 m² dzīvokli jaunajā projektā (eiro)

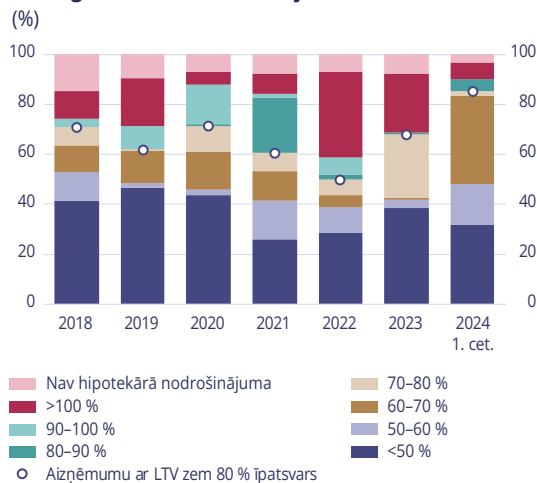

Pienēmumi. Aizņēmēja saistības ir ar vienādo maksājumu grafiku un 30 gadu termiņu, un aizņēmējs veic 15 % pirmo iemaksu. Aizņēmuma kopējā procentu likme ir 2.0 % + perioda aktuālais 6 mēnešu EURIBOR.

Avoti: CSP, ECB, SIA "ARCO REAL ESTATE" un Latvijas Bankas aprēķini.

1.15. attēls

Operāciju ar NĪ nozares aizņēmējiem no jauna izsniegto kredītu LTV sadalījums (%)

Avots: Latvijas Bankas aprēķini.

mazāk riskantās nozarēs (sk. 1.15. att.). Tādējādi, pat būtiski pieaugot procentu likmēm, komercīpašumu tirgus vērtība joprojām pārsniedz kredīta atlikumu. Tāpēc īpašuma vērtības samazinājums pagaidām nerada nozīmīgus riskus.

Saskaņā ar finanšu tirgus informāciju gaidāmās procentu likmju samazināšanās ietekmē komercīpašumu segmenta aizņēmēju parāda apkalpošanas slogu var mazināties. Tomēr procentu likmju samazinājums atspoguļotos aizņēmēju procentu maksājumos ar laika nobīdi, tāpēc **dažiem ievainojamiem komercīpašumu segmenta aizņēmējiem joprojām saglabātos maksājumu disciplīnas pasliktināšanās**

riski. Komerccīpašumu segmenta 74 lielāko aizņēmēju²⁴ analīze²⁵, kas veikta, balstoties uz provizoriskiem 2023. gada datiem un pieņēmumiem, rāda, ka pieaug to kredītsaistību īpatsvars, kur procentu maksājumu seguma rādītājs ir zem 1.0 (uzņēmuma ienākumi vairs nav pietiekami, lai segtu procentu maksājumus) un samazinās aizņēmēju ar labām procentu maksāšanas spējām īpatsvars kredītportfelī. Lai spētu laikus segt procentu maksājumus un kredītu amortizāciju, šie aizņēmēji pielāgojas situācijai, piemēram, indeksē nomas maksas²⁶, iegulda uzņēmumā īpašnieka naudas līdzekļus, lai segtu maksājumus, vai vienojas ar banku par maksājumu grafika pārskatīšanu, pagarinot termiņu, ieviešot labvēlības periodu vai mainot maksājumu grafiku no lineārā uz anuitātes grafiku (tādējādi samazinot mēneša maksājumu slogu). Piemēram, 2023. gada 4. ceturksnī–2024. gada 2. ceturksnī aizņēmēji, kuru kredīti veido 18 % no 74 lielāko aizņēmēju izlases kredītportfeļa, vienojās ar bankām par pārmaiņām kredītligumu nosacījumos, no tiem: 8 % – par procentu likmes samazinājumu, 3 % – par amortizācijas grafika pārmaiņām, 3 % – par mainīgās procentu likmes maiņu uz fiksēto, 1.5 % – par labvēlības perioda ieviešanu vai tā pagarināšanu; vienlaikus 5 % veica aizņēmumu daļējo priekšapmaksu. 2023. gada beigās ir pieaudzis pārskatīto kredītu atlikums operāciju ar NĪ nozarē (sk. sadaļu "**Kredītrisks**").

Neraugoties uz pieaugušajām procentu likmēm un rentabilitātes samazinājumu operāciju ar NĪ nozarē (sk. sadaļu "**NFS maksājspēja**"), iepriekš minētie pasākumi pagaidām ir bijuši pietiekami, lai **nepielautu piespiedu pārdošanas gadījumu skaita pieaugumu komercīpašumu tirgū**²⁷.

Nelikvīda un sekla komercīpašumu tirgus apstākļos komercīpašuma objektu ir grūti ātri pārdot. Arī faktiskā pārdošanas cena, ja ieguldītājs tomēr izlēmīs izņemt līdzekļus no komercīpašuma projekta vai fonda, var būt būtiski zemāka nekā normālos tirgus apstākļos. Šajos apstākļos būtisks atpakaļpirkšanas (*redemption*) risks piemīt NĪ fondiem. Lai gan aptuveni trešdaļa no lielāko aizņēmēju kredītportfeļa ir izsniegta aizņēmējiem,

²⁴ Aizņēmēji, kuru kredītsaistības ir vismaz 5 milj. eiro un veido 50.8 % no kredītiestāžu kopējā NĪ nozarei izsniegto kredītu atlikuma.

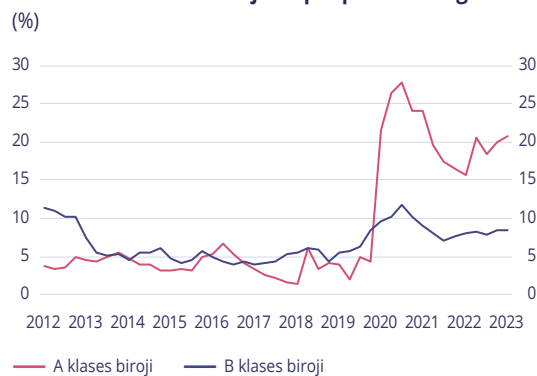
²⁵ Tiek analizēta aizņēmēju parāda apkalpošanas spēja, apvienojot uzņēmumu līmeņa 2022. gada finanšu datus ar aizdevuma līmeņa datiem 2023. gadā un prognozējot procentu seguma rādītāju 2023. gadā.

²⁶ 2023. gadā operāciju ar NĪ apgrozījums pieauga par 6.7 % salīdzinājumā ar 2022. gadu, kas atspoguļo indeksāciju.

²⁷ Pēc SIA "Colliers International Advisors" informācijas, šādu darījumu īpatsvars 2023. gadā nav pieaudzis.

1.16. attēls

Brīvo A un B klases biroju telpu īpatsvars Rīgā

Avots: SIA "Colliers International Advisors".

kuru īpašnieki ir NĪ fondi (pārsvārā reģistrēti Igaunijā), tie ir slēgtie fondi, un tāpēc **atpakaļpirkšanas risks ir ierobežots**.

Aktualitāti nezaudē arī potenciālās kredīta refinansēšanas grūtības. Ņemot vērā pieaugušās procentu likmes, zemāku komerciālo NĪ vērtību un stingrākus finansējuma nosacījumus, uzņēmumiem ir grūtāk refinansēt esošos kredītus, kas tika izmantoti komerciālo NĪ finansēšanai, vai saņemt jaunu kredītu.

Pieprasījuma un piedāvājuma tendences dažādos komercīpašuma segmentos atšķiras. Rūpniecības un noliktavu telpu segments ir stabili aktīvs, viesnīcu segmentā vērojama lēna atkopšanās, biroju telpu segmentu ietekmē spēcīga konkurence, savukārt tirdzniecības centru segmentā izaugsmes iespējas joprojām ir ierobežotas.

2023. gadā biroju segmentā būtiski pieauga A klases biroju telpu piedāvājums (par 19%), kas palielina brīvo platību īpatsvaru ne tikai A, bet arī B klases biroju ēkās (sk. 1.16. att.), jo gan A klases biroju, gan B klases biroju nomnieki pārvācas uz ekspluatācijā nodotām biroju platībām²⁸. Biroju segmentā pieprasījumu veido esošie nomnieki, bet jauno nomnieku ir maz. Tāpēc **Rīgā joprojām vērojama spēcīga konkurence par nomniekiem biroju segmentā**, kas turpinās saasināties, tirgum papildinoties ar jaunām biroju ēkām. Vienlaikus biroju telpu nomas maksu kritums nav vērojams: prasītās augstās nomas maksas A klases biroju telpās atspoguļo augstās būvniecības un finansēšanas izmaksas, savukārt B klases biroju ēku īpašnieki vilcinās ar nomas maksu pielāgošanu augstas konkurences apstākļos.

²⁸ Saskaņā ar SIA "Colliers International Advisors" novērtējumu 2023. gadā neaizpildīto biroju telpu īpatsvars Rīgā sasniedza 23 % A klases segmentā un 13 % B klases segmentā.

NĪN atlaides piešķiršana sertificētām klimatilgtspējīgām ēkām Rīgā (sākot ar 2024. taksācijas gadu) var veicināt jaunu biroju ēku būvniecību un vecu biroju ēku atjaunošanu, jo starptautiskie nomnieki dotu priekšroku sertificētām telpām, lai izpildītu ESG standartus.

Saskaņā ar SIA "Colliers International Advisors" aplēsēm 2023. gadā tirdzniecības centru segmentā apgrozījums turpināja augt inflācijas ietekmē, savukārt **brīvo platību apjoms tirdzniecības centru segmentā lēnām mazinās** (sk. 1.17. att.). Rīgā ir lielāka tirdzniecības centru kopējā platība (m²) nekā Viļņā un Tallinā, tāpēc jaunu tirdzniecības centru būvniecība nav paredzama, izņemot pārtikas tirdzniecības ķēžu segmentu. Tirdzniecības centros ir gaidāmi koncepciju uzlabojumi un atjaunošanas darbi. **Nomas maksas saglabājas bez būtiskām pārmaiņām**, tomēr daži nomnieki sāk apsvērt iespēju pārcelties no augstākas klases tirdzniecības centriem uz zemākas klases centriem, lai samazinātu nomas izdevumus.

Rūpniecības un noliktavu platību tirgus ir aktīvs un ar stabilu pieprasījumu. Rūpniecības telpu un noliktavu platību apjoms palielinājies, pieaugot nomnieku vajadzībām projektētiem objektiem. Nedaudz palielinājies arī brīvo platību īpatsvars, vienlaikus neveidojot lejupvērstu spiedienu uz nomas maksām.²⁹ Tā kā joprojām trūkst augstas kvalitātes telpu, rūpniecības un noliktavu platību nomas maksas var pieaugt.

Viesnīcu segments atkopjas lēni, palielinoties viesnīcu numuru noslogojumam un apkalpoto viesu skaitam,³⁰ bet aktivitāte šajā segmentā joprojām atpaliek no līmeņa, kāds bija pirms pandēmijas.

Aizņēmēju finansiālā ievainojamība

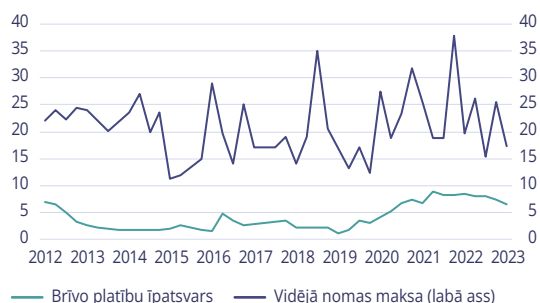
Inflācijai strauji mazinoties un saglabājoties spējai ienākumu izaugsmei, mājsaimniecību finansiālā situācija pakāpeniski uzlabojas. Lai gan mājsaimniecību parāda maksājumu slogs ir strauji pieaudzis, sloga ietekmi uz tautsaimniecību un finanšu stabilitāti mazina atbalsts kredītņēmējiem un iegrožo joprojām ļoti zemais parādsaistību līmenis. Mājsaimniecību parāda maksājumu disciplīna ir ļoti laba.

²⁹ Saskaņā ar *Colliers International Advisors* novērtējumu 2023. gadā industriālo telpu platība Rīgā un Pierīgā palielinājās par 9 %.

³⁰ Saskaņā ar CSP datiem viesnīcu numuru noslodze Rīgā un Latvijā 2023. gadā uzlabojās par 6%. Izlidojušo un ielidojušo pasažieru skaits Rīgas lidostā 2023. gadā palielinājās par 23 %.

1.17. attēls

Brīvo mazumtirdzniecības telpu īpatsvars (%) un to nomas maksa (eiro/m²) Rīgā

Avots: SIA "Colliers International Advisors".

NFS maksātspēja nedaudz pavājinājusies, taču parāda apkalpošanas spēja kopumā saglabājas labā līmenī. Strauji augušās darbaspēka un finansēšanas izmaksas rada lejupvērstu spiedienu uz NFS rentabilitāti. Arī vāja tautsaimniecības attīstība un patērētāju piesardzība daļai NFS pasliktina finansiālo situāciju.

Mājsaimniecību maksātspēja

Sagatavoja Andrejs Semjonovs

Mājsaimniecību finansiālā situācija pakāpeniski uzlabojas. Kopš 2023. gada vidus vidējā alga aug straujāk par patēriņa cenām, un gaidāms, ka mājsaimniecību pirktspēja kopumā šogad sasniegs līmeni, kāds bija pirms inflācijas šoka.³¹ Saskaņā ar Latvijas Bankas 2024. gada marta prognozēm kopējie mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi šogad un turpmākos divus gadus vidēji augs straujāk par inflāciju.

³¹ Vidējās algas pirktspēja līdz šim augstāko līmeni sasniedza 2021. gada 3. ceturksnī.

Hipotekārā kredīta ņēmēju atbalsts³² mazina māj-saimniecību kredītņēmēju, t. sk. ievainojamāko aizņēmēju, maksātnespējas riskus. Atbalsts piešķirts ļoti plašam māj-saimniecību kredītņēmēju lokam, un saskaņā ar Kredītu reģistra datus balstītajām aplēsēm 2024. gadā kopumā izmaksātais atbalsta apmērs pusei no kredītņēmējiem nepārsniegs 550 eiro.³³ Atbalsta līdzekļi kredītņēmējiem mazinās parāda apkalpošanas un ikdienas tēriņu slogu, bet daļai kredītņēmēju veicinās uzkrājumu pieaugumu.³⁴

Daļai māj-saimniecību kredītņēmēju maksātnespējas riski ir ļoti zemi: par to liecina, piemēram, mājokļa kredītu pirmstermiņa atmaksu pieaugums (sk. sadaļu "Kredītrisks"). Arī māj-saimniecību noguldījumu MFI līmenis joprojām ir augsts.³⁵

Māj-saimniecību parāda maksājumu slogs ir strauji palielinājies. Spējā procentu likmju kāpuma dēļ māj-saimniecību parāda maksājumu bankām attiecība pret visu māj-saimniecību rīcībā esošajiem ienākumiem kopumā tautsaimniecībā 2023. gadā nozīmīgi pieauga – par 0.5 procentpunktiem (no 0.9 % 2022. gadā līdz 1.4 % 2023. gadā). Aprēķināto procentu maksājumu nebanku kredītētājiem attiecība pret rīcībā esošajiem ienākumiem attiecīgi palielinājās par 0.1 procentpunktu (no 0.6 % līdz 0.7 %). Parāda maksājumu sloga pieaugumu nebanku kredītētājiem veicināja gan procentu likmju kāpums līzīga aizdevumiem, gan būtisks citu

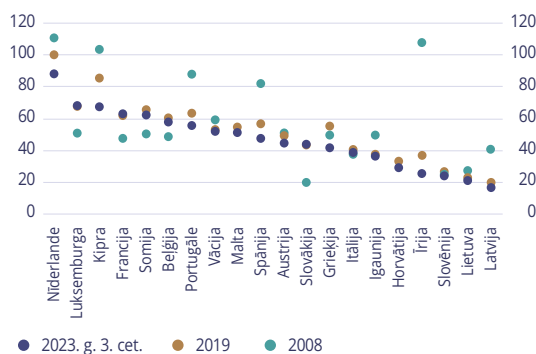
³² Ņemot vērā EURIBOR likmes kāpuma un inflācijas rezultātā pieaugušo izmaksu slogu māj-saimniecībām kredītņēmējam, 2023. gada 6. decembrī tika veikti grozījumi Patērētāju tiesību aizsardzības likumā, Latvijā reģistrētām kredītiestādēm un kapitālsabiedrībām, kā arī citu valstu kredītiestāžu un kapitālsabiedrību pastāvīgām pārstāvniecībām Latvijā par katru 2024. gada ceturksni nosakot notevu 0.5 % apmērā no notevas maksātāja izsniegto hipotekāro kredītu atlikuma kopsummas 2023. gada 31. oktobrī. Hipotekārā kredīta ņēmēju aizsardzības notevu administrē un katram atbilstīgajam kredītņēmējam izmaksā Valsts ieņēmumu dienests. Kritēriji, lai saņemtu atbalstu, ir ļoti iekļaujoši: 1) hipotekārā kredīta līgums noslēgts līdz 2023. gada 31. oktobrim; 2) hipotēka ir nodrošināta ar īpašumu, kas atrodas Latvijā; 3) hipotekārā kredīta līgumā procentu likme nav fiksēta visā aizdevuma laikā, un 4) hipotekārā kredīta atlikums nepārsniedz 250 000 eiro. Atbalsta apmērs noteikts 30 % apmērā no ceturksnī samaksājamiem procentu maksājumiem, kas aprēķināti saskaņā ar attiecīgo hipotekārā kredīta līgumu, bet ne vairāk kā 2 procentpunkti no periodam noteiktās procentu likmes (kopējās aizņēmuma procentu likmes). Vairāk sk.: <https://likumi.lv/ta/id/348453-grozijumi-pateretaju-tiesibu-aizsardzibas-likuma>.

³³ Precīzu atbalsta apmēra sadalījumu noteiks arī tas, kā 2024. gada laikā mainīsies procentu likmes, un tas, cik daudzi no hipotekārajiem kredītiem 2024. gada laikā tiks pārfinansēti un/vai cik daudziem no tiem tiks mainīts atmaksas grafiks.

³⁴ Saskaņā ar AS "Citadele banka" un pētījumu aģentūras Norstat 2024. gada martā veiktās aptaujas datiem 42 % atbalsta saņēmēju plāno atbalsta līdzekļus novirzīt mājokļa kredīta atmaksai, 27 % ikdienas tēriņiem, bet 19 % saņēmēju līdzekļus novirzīs uzkrājumu veidošanai.

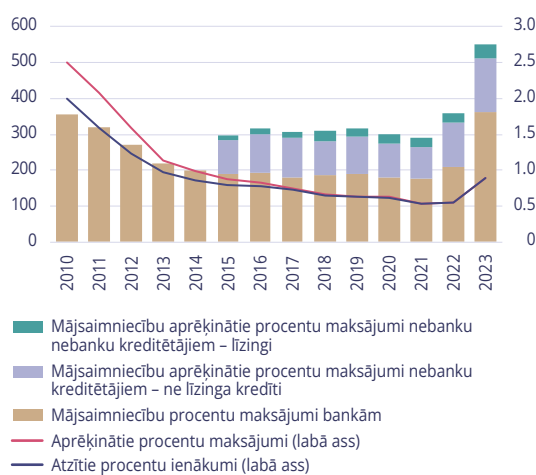
³⁵ Noguldījumu līmenis bija par 1.0 % augstāks nekā 2023. gada 1. ceturksnī.

1.18. attēls
Māj-saimniecību kopējā parāda līmenis eirozonas valstīs
(% no IKP)

Avoti: ECB un Latvijas Bankas aprēķini.

1.19. attēls
Māj-saimniecību procentu maksājumi MFI un nebanku kredītētājiem (kreisā ass; milj. eiro), **to attiecība pret IKP (%)**

Piezīme. Dati par procentu maksājumiem nebanku kredītētājiem pieejami kopš 2015. gada.

Avoti: Latvijas Banka, CSP un Latvijas Bankas aprēķini.

kredītēšanas pakalpojumu (t. sk. ātro kredītu) sniedzēju aizdevumu atlikuma pieaugums par 20.5 %.

Parāda maksājumu sloga straujā pieauguma negatīvo ietekmi uz tautsaimniecību un finanšu stabilitāti ierobežo vēl arvien ļoti zemais māj-saimniecību parāda līmenis. Latvijas māj-saimniecību kopējo parādsaistību līmenis³⁶ ir zemākais eirozonā un 2023. gada 3. ceturksnī bija 17.6 % (sk. 1.18. att.). Attiecīgi māj-saimniecību kredītu procentu maksājumu attiecība pret IKP 2023. gadā sasniedza līdzīgu līmeni

³⁶ Parāds MFI, līzīga sabiedrībām, citiem nebanku finanšu nozares (ne līzīga) dalībniekiem, uzņēmumiem un citām māj-saimniecībām.

kā 2014. gada nogalē³⁷. Līdz ar kredītu procentu likmju gaidāmo samazinājumu parāda maksājumu slogs pakāpeniski saruks.

Mājsaimniecību maksājumu disciplīna ir ļoti laba. Aprēķināto un atzīto mājsaimniecību kredītu procentu maksājumu starpība 2023. gadā bija vēsturiski zemākajā līmenī (sk. 1.19. att.). **Mājsaimniecību finansiālajai situācijai pakāpeniski uzlabojoties, citstarp kredītņēmēju atbalsta dēļ, gaidāms, ka maksājumu disciplīna šogad saglabāsies labā līmenī.**

NFS maksātspēja

Sagatavoja Jekaterina Petkeviča

Pēdējie četri gadi Latvijas tautsaimniecībā bija izaicinājumiem bagāti. NFS apgrozījums gan saruka pandēmijas un tautsaimniecības seklās recesijas ietekmē, gan auga, atgriežoties pieprasījumam pēc Covid-19 pandēmijas izplatības mazināšanai noteikto ierobežojumu atcelšanas. Pēc divu gadu kāpuma **NFS kopējais apgrozījums mazinājies** (nominālā izteiksmē par 4.0 % 2023. gadā,³⁸ sk. 1.20. att.). To galvenokārt noteica apgrozījuma kritums lielākajās tautsaimniecības nozarēs: tirdzniecībā (-7.6 %), apstrādes rūpniecībā (-5.6 %) un transportā un uzglabāšanā (-7.3 %).

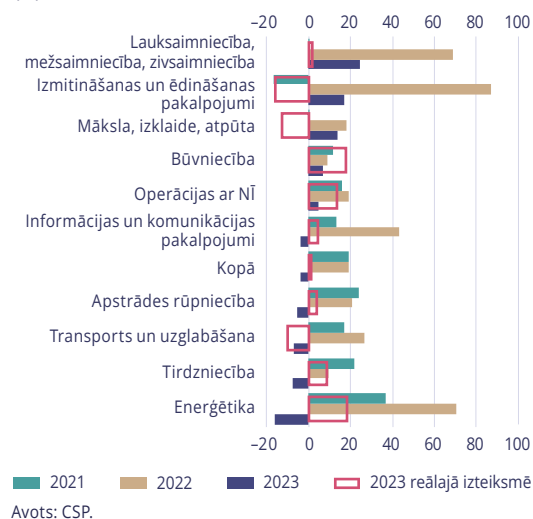
Kopējais apgrozījums reālajā izteiksmē 2023. gadā bija tuvs apgrozījuma līmenim pirms pandēmijas 2019. gadā (+1.1 %). Vienlaikus pandēmijas vistiešāk skartās nozares (māksla, izklaide un atpūta, transports un uzglabāšana) joprojām nav atguvušas apgrozījuma līmeni, kāds bija pirms pandēmijas. Saspringta ģeopolitiskā situācija, noteiktu apakšnozaru joprojām samērā augstā atkarība no Krievijas un Baltkrievijas tirgiem, mobilitātes pakotnes stingrākie nosacījumi kravu pārvadājumiem Eiropā un vājā ekonomiskā attīstība ārējos tirgos turpina negatīvi ietekmēt transporta un uzglabāšanas nozari. Lai gan būvniecības nozarē ir vērojams apgrozījuma pieaugums līdz ar *Rail Baltica* projekta īstenošanu, nozares reālais gada apgrozījums ir krietni zemāks nekā pirms pandēmijas (-12.5 % 2023. gadā). Turpmāko nozares izaugsmi kavē joprojām augstās būvniecības izmaksas, gausa privātā sektora aktivitāte, smagnēja būvprojektu saskaņošanas gaita un kvalificēta darbaspēka trūkums.

³⁷ 2023. gada nogalē mājsaimniecību kredītu procentu maksājumu attiecība pret IKP bija 1.4 % (MFI 0.9 % no IKP, nebanku kredītētājiem 0.5 % no IKP).

³⁸ Reālajā izteiksmē apgrozījuma sarukuma temps 1. pusgadā novērotās augstās inflācijas ietekmē bija lielāks (-8.4 %).

1.20. attēls

NFS apgrozījuma gada pārmaiņas un 2023. gada NFS apgrozījuma pārmaiņas reālā izteiksmē salīdzinājumā ar 2019. gada apgrozījumu (%)

Strauji samazinoties inflācijai un stabilizējoties energoresursu cenām, izmaksu lejupvērstais spiediens uz aizņēmēju peļņu mazinās. **Kopējā NFS rentabilitāte ir saglabājusies 2022. gada līmenī (4.0 %), un tā joprojām ir nedaudz vājāka nekā pirms pandēmijas 2019. gadā.** Vienlaikus uzņēmumi vairs nespēj pārlikt izmaksu slogu uz patērētājiem, par ko liecina apgrozījuma sarukums. Uzņēmumu rentabilitāti joprojām negatīvi ietekmē arī noturīgi augošās darbaspēka izmaksas. **Tāpēc vairākās lielākajās nozarēs ir vērojams rentabilitātes kritums** (sk. 1.21. att.).³⁹ Gaidāms, ka gausa tautsaimniecības izaugsme kavēs NFS maksātspējas uzlabošanu arī 2024. gadā.

Gada procentu maksājumu pieauguma (0.34 procentpunkti attiecībā pret apgrozījumu) ietekme uz NFS rentabilitāti kopumā ir visai ierobežota, izņemot operāciju ar NĪ nozari (sk. 1.21. att.). **Operāciju ar NĪ nozarē darbojošos NFS rentabilitātes un maksātspējas rādītāji ir ļoti jutīgi pret EURIBOR kāpumu,** jo NĪ objektu finansēšanai izsniegto kredītu procentu maksājumiem ir liels īpatsvars operāciju ar NĪ nozarē strādājošo uzņēmumu izmaksu struktūrā. 2023. gadā nozares rentabilitātes rādītājs būtiski saruka – par 5.4 procentpunktiem –, taču joprojām kopumā ir labā līmenī (6.47 %).

³⁹ Piemēram, tirdzniecības un transporta un uzglabāšanas rentabilitāte arī iepriekš ir bijusi vāja, lauksaimniecības, zivsaimniecības un mežsaimniecības un mākslas, izklaides un atpūtas rentabilitāte saglabājās labā līmenī, neskatoties uz tās kritumu 2023. gadā, savukārt vājš ārējais pieprasījums un augstas izmaksas turpina negatīvi ietekmēt apstrādes rūpniecības rentabilitāti.

Augstu procentu likmju ietekmē **NFS kopējā parāda apkalpošanas spēja nedaudz pavājinājusies, bet joprojām ir laba, proti, peļņa pirms procentu un nodokļu samaksas ir 7.0 reizes lielāka nekā procentu maksājumi**⁴⁰ (sk. 1.22. att.). Liels parādsaistību apkalpošanas spējas kritums ir vērojams vienīgi operāciju ar NĪ nozarē, procentu maksājumu seguma rādītājam sarūkot līdz zēmam līmenim (2.0). Nozaru dalījumā procentu seguma rādītājs pazeminājies, bet joprojām ir pietiekamā līmenī pārējās nozarēs, izņemot izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu (4.9) un transporta un uzglabāšanas (2.6) nozari, kam parādu apkalpošanas spēja ir bijusi vēsturiski zēma.

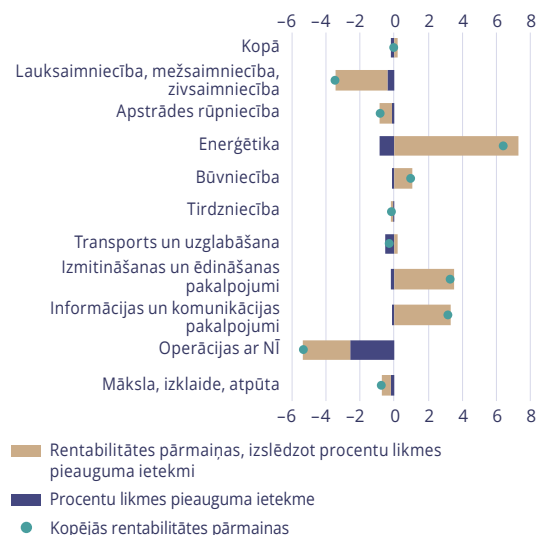
Pēdējo četrus gadus laikā **NFS parādsaistību līmenis jūtami samazinājies, parāda attiecībai pret pašu kapitālu** sasniedzot 1.06 (2019. un 2022. gadā – attiecīgi 1.49 un 1.17). Daļēji tas skaidrojams ar to, ka augstas inflācijas apstākļos pieaug gan naudas atlikums, gan kapitāls nominālā izteiksmē. Taču NFS kapitalizāciju pozitīvi ietekmējusi arī 2018. gadā veiktā uzņēmumu ienākuma nodokļa reforma, kas veicina peļņas reinvestēšanu uzņēmumā. 2023. gada beigās NFS kopējais parāds bija 42.4 % no IKP (t. sk. parāds kredītiestādēm un līzings sabiedrībām – 19.0 % no IKP). Parāda līmeņa sarukums atspoguļo ilgstoši vājo investīciju un kredītēšanas attīstību.

Pēc ierosināto juridisko personu maksātnespējas lietu skaita pieauguma 2022. gadā šis skaits 2023. gadā saruka, un esošais līmenis ir tuvs vēsturiski zemākajam ierosināto juridisko personu maksātnespējas lietu skaitam pandēmijas laikā, kad kreditoriem tika noteikts pagaidu ierobežojums iesniegt juridiskās personas maksātnespējas procesa pieteikumus. Saskaņā ar SIA "LURSOFT" apkopotajiem datiem 2023. gadā reģistrēto jauno uzņēmumu skaits ir gandrīz nemainīgs salīdzinājumā ar 2022. gadu, taču tas ir zemākais rādītājs pēdējo 20 gadu periodā. **NFS maksātnespējas riski ir ierobežoti, uzņēmējiem turpinot būt piesardzīgiem jaunu finansiāli ietilpīgu investīciju ieceru īstenošanā.**

1.21. attēls

NFS rentabilitātes* pārmaiņas un procentu likmju pieauguma ietekme uz rentabilitāti

(procentpunktos)

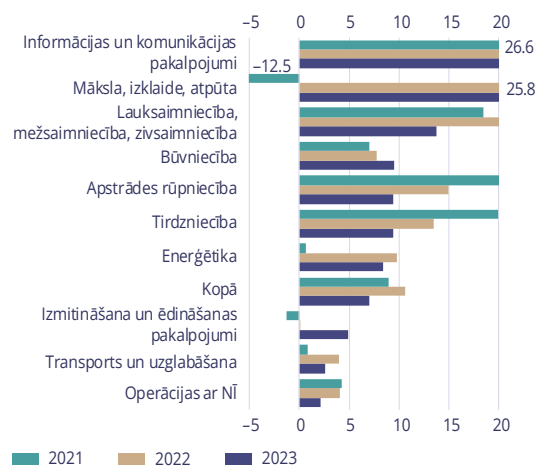

* Peļņas pirms nodokļiem attiecība pret apgrozījumu attiecīgajā nozarē.
Avots: CSP.

1.22. attēls

NFS procentu maksājumu segums*

(reizes)

* Peļņas pirms nodokļiem un procentu maksājumiem attiecība pret procentu maksājumiem attiecīgajā nozarē un periodā.
Avots: CSP.

⁴⁰ 12 mēnešu slidošais procentu maksājumu seguma rādītājs – 7.0.

2. Kredītiestāžu sektora attīstība un riski

Kreditēšanas attīstība

Kreditēšana ilgstoši saglabājas vāja. Pēc īslaicīga, bet vērā ņemama pieauguma 2022. gada beigās iekšzemes kreditēšanas temps atkal palēninājies, un tas lielā mērā skaidrojams ar strauju procentu likmju kāpumu, zemu ekonomisko aktivitāti, kā arī īstermiņa kredītu atmaksu NFS sektorā. Gan bankas, gan aizņēmēji joprojām paliek piesardzīgi, un kreditēšanu turpina ietekmēt vairāki strukturālie faktori. Kreditēšana vēl arvien nepietiekami atbalsta investīcijas, kredītu un IKP attiecībai saglabājoties ļoti zemā līmenī. Savukārt nebanku izsniegtais kredītportfelis mājāsaimniecībām un NFS turpina augt straujāk nekā banku kredītportfelis.

Kredītiestāžu veiktā kreditēšana

Sagatavoja Andrejs Kurbatskis

Iekšzemes kreditēšanas temps ir palēninājies. Iekšzemes kreditēšanas gada pieauguma temps 2024. gada martā bija 2.4 % (2023. gada martā – 6.3 %)⁴¹. Nozīmīgs palēninājums vērojams kredītiem, kuri izsniegti NFS, savukārt mājāsaimniecību kreditēšanas dinamika ir noturīgāka. Saskaņā ar eirozonas banku veiktās kreditēšanas apsekojumu (*euro area bank lending survey*) 2023. gadā un 2024. gada sākumā gan NFS, gan mājāsaimniecību pieprasījums pēc kredītiem saruka, savukārt banku kreditēšanas standarti kopumā tika nedaudz pastiprināti.⁴²

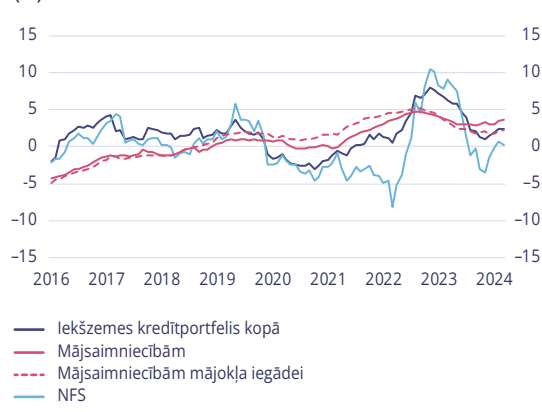
Iekšzemes kredītu⁴³ un IKP attiecība saglabājas ļoti zema un 2023. gada beigās bija 34 %, būtiski atpaliekot ne tikai no eirozonas vidējā rādītāja (91 %), bet arī no kaimiņvalsts Igaunijas (72 %) (sk. 2.2. att.). **Nepietiekams kreditēšanas atbalsts investīcijām, kā arī ilgstoši vāja investīciju vide un tautsaimniecības izaugsme ir aktuāla un sistēmiski svarīga problēma**, īpaši ņemot vērā akūtu nepieciešamību veikt apjomīgas investīcijas energoefektivitātes uzlabošanā, kā arī *Next Generation EU* sniegto iespēju īstenošanai nepieciešamo līdzfinansējumu.

⁴¹ Kreditēšanas attīstības un kredītriska sadaļās (t. sk. attēlos, izņemot 2.2. att.) salīdzināšanas nolūkā izslēgti vienreizējie efekti, kas saistīti ar strukturālajām pārmaiņām banku sektorā un sektoru pārklasifikāciju.

⁴² Saskaņā ar ECB 2024. gada aprīlī veikto apsekojumu kreditēšanas standarti turpmāk var tikt nedaudz atviegloti un bankas gaida nelielu pieprasījuma pieaugumu.

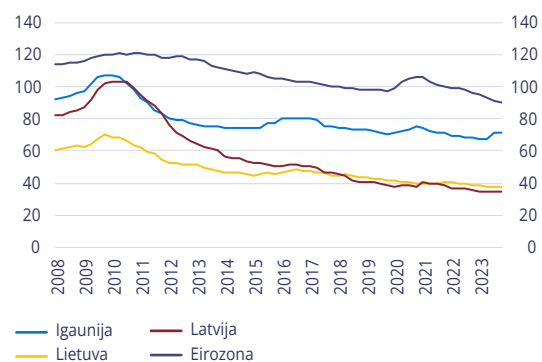
⁴³ Iekšzemes nefinanšu sabiedrībām, mājāsaimniecībām, nebanku finanšu iestādēm un valdībai izsniegto kredītu atlikums.

2.1. attēls
Iekšzemes NFS un mājāsaimniecībām izsniegto kredītu atlikuma gada pārmaiņu temps (%)

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

2.2. attēls
Iekšzemes kredītu un IKP attiecība (%)

Avoti: ECB, Eurostat un Latvijas Banka.

NFS kreditēšana ilgstoši saglabājas vāja. Pēc īslaicīga nozīmīga pieauguma 2022. gada beigās NFS kreditēšanas gada pārmaiņu temps bankās atkal ir tuvu nullei (2024. gada martā – 0.2 %). Pēdējos divos gados kreditēšanas dinamika bija ļoti svārstīga. To noteica pārsnieguma kredīti, kredītlīnijas un pārējie īstermiņa kredīti apgrozāmo līdzekļu palielināšanai. 2022. gadā īstermiņa kredītu atlikums strauji pieauga, palielinoties uzņēmumu pieprasījumam pēc īstermiņa finansējuma apgrozāmo līdzekļu nodrošināšanai augstas inflācijas un būtiska energoresursu cenu kāpuma apstākļos. Savukārt 2023. gadā šie kredīti (galvenokārt enerģētikas nozarē) tika atmaksāti, tādējādi īstermiņa kredītu devums NFS kredītu atlikuma gada pārmaiņās arī 2024. gada sākumā saglabājās negatīvs. Ilgtermiņa aizdevumos un līzingā (galvenokārt

ar bankām saistītajās līzingsabiedrībās) ir vērojama mērena izaugsme (sk. 2.3. att.).

Ilgtermiņa NFS kredītu atlikuma pieaugumu galvenokārt nodrošina operāciju ar NĪ nozari (sk. 2.4. att.). Lai gan procentu likmju kāpums nozīmīgi ierobežo jaunu NĪ projektu attīstību un aktivitāte NĪ tirgū būtiski pazeminājusies (sk. sadaļu "Komerctīpašumu tirgus"), kredītu atlikuma pieaugumu veicināja daži 2021.–2022. gadā noslēgtie līgumi, kuru ietvaros nozīmīga daļa no finansējuma tika izsniegta 2023. gadā. Lielā mērā šis finansējums izsniegts energoefektīvu biroja telpu būvniecībai.

Pieaugušo procentu likmju ietekmē mājokļu kredītēšanas kāpuma temps mazinājies tikai nedaudz. Mājokļu kredītēšanā izsniegto kredītu atlikuma gada pieaugums 2024. gada martā bija 3.6 %.

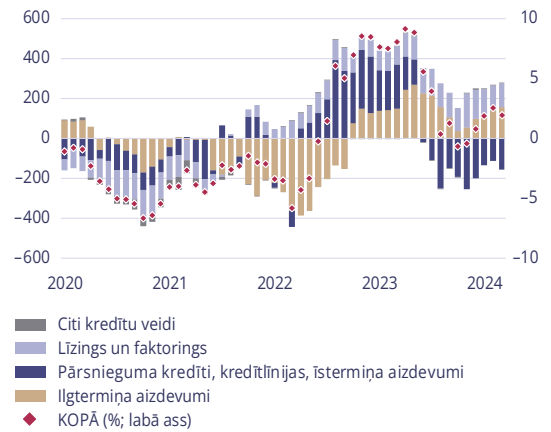
Procentu likmju kāpums nedaudz ierobežoja mājokļu kredītu izsniegšanu, kuri veido lielāko daļu (83 %) no banku sektora mājokļu kredītportfeļa. No jauna izsniegto mājokļu kredītu apjoms ir mazāks nekā 2021.–2022. gadā, kad tas bija samērā nozīmīgs, bet joprojām būtiski pārsniedz no jauna izsniegto mājokļu kredītu apjomu visos iepriekšējos gados kopš 2008. gada krīzes. Arī mājokļu kredītu atlikuma gada kāpuma temps 2023. gadā mēreni saruka, tomēr **pēdējos mēnešos vērojams neliels pieauguma tempa kāpums** (sk. 2.5. att.). 2024. gada martā mājokļu kredītu atlikuma gada kāpuma temps bija 2.3 %.

Valsts atbalsta programma mājokļu iegādei joprojām tiek aktīvi izmantota mājokļu kredītēšanā. Tās loma jaunajos mājokļu kredītos 2023. gadā un 2024. gada sākumā turpināja pakāpeniski sarukt, bet mājokļu kredītu atlikumā – lēnām pieaugt. 2023. gadā programmas ietvaros izsniegti 36 % no jauniem mājokļu kredītiem, un kredīti ar valsts galvojumu gada beigās veidoja jau 34 % no mājokļu kredītu atlikuma. Pieaugušo procentu likmju apstākļos mājokļu kredītēšanu daudz būtiskāk ierobežo DSTI prasība un relatīvi mazāk – nepietiekamie uzkrājumi pirmās iemaksas veikšanai un LTV prasību izpildei, ko risina šī garantiju programma. Vienlaikus garantiju programmai ir nozīmīga loma reģionos (ārpus Rīgas un Pierīgas), kur banku kredītēšanas standarti ir stingrāki un kredītēšanas aktivitāte – daudz zemāka. Nesen pieņemtie programmas grozījumi, kas paredz lielāku atbalstu Latvijas reģionos,⁴⁴ kopumā vērtējami

⁴⁴ <https://lvportals.lv/dienaskartiba/361801-palielinas-valsts-garantiju-majoklu-buvniecibai-vai-iegadei-gimenem-latvijas-reģionos-2024>.

2.3. attēls

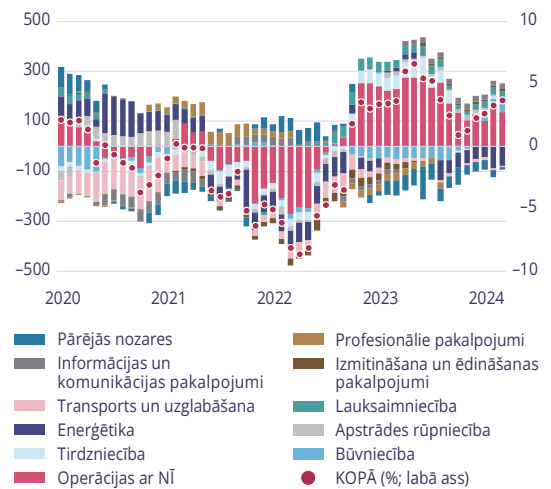
Banku un saistīto līzingsabiedrību iekšzemes NFS kredītportfeļa gada pārmaiņas (milj. euro)

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

2.4. attēls

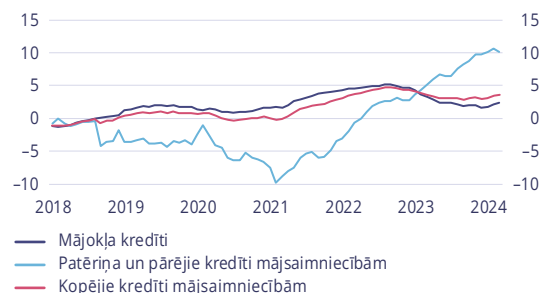
Banku un saistīto līzingsabiedrību NFS kredītu ilgtermiņa aizdevumu gada pārmaiņas (milj. euro)

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

2.5. attēls

Iekšzemes mājokļu kredītēšanā izsniegto kredītu atlikuma gada pārmaiņu temps (%)

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

pozitīvi. Joprojām ir aktuāli programmas pilnveidojumi, lai valsts atbalsts tiktu sniegts mērķētāk,⁴⁵ t. sk., novēršot programmas līdzekļu neefektīvu izmantošanu, daļai aizņēmēju piesakoties programmai tikai tāpēc, ka šādā gadījumā valsts nodeva par īpašuma reģistrēšanu zemesgrāmatā ir zemāka.

Kopš 2023. gada sākuma ir vērojams nozīmīgs banku izsniegto patēriņa un pārējo kredītu atlikuma pieaugums, bet pagaidām tas nerada būtiskus riskus finanšu stabilitātei. Šie kredīti joprojām veido samērā nelielu daļu no banku sektora mājsaimniecību kredītportfeļa (17 % 2024. gada martā). Augsto procentu likmju apstākļos patēriņa kredīti dažos gadījumos kļuva pievilcīgāki par mājokļa kredītiem, jo to saņemšanas nosacījumi ir daudz vienkāršāki, bet procentu likmju atšķirība kļuva mazāka. Salīdzinājumā ar mājokļa kredītiem, no kuriem absolūti lielākā daļa piesaistīta naudas tirgus indeksiem, patēriņa kredīti pārsvarā tiek izsniegti ar fiksēto procentu likmi, kas gandrīz nepieauga. Lai gan patēriņa kredītu procentu likme joprojām vidēji būtiski pārsniedz mājokļa kredītu procentu likmi, mazas kredīta summas gadījumā kredīta maksājumu atšķirība varētu būt nenozīmīga. Patēriņa kredītu atlikuma pieaugums daļēji varētu būt skaidrojams ar aktīvāku šo kredītu izsniegšanu mājokļa remontam un energoefektivitātes risinājumiem (piemēram, saules paneļu iegādei). Īslaicīgs mājsaimniecību pirkjspējas kritums augstas inflācijas dēļ arī varēja veicināt aktīvāku patēriņa kredītu izmantošanu, taču jāatzīmē, ka pieaugums galvenokārt vērojams patēriņa kredītu (kas nav kredītkaršu kredīti) apakšskategorijā.

Kreditēšana 2024. gadā, visticamāk, saglabāsies gausa, galvenokārt vājas uzņēmumu kreditēšanas dēļ. Lejupslīde komercīpašumu tirgū ar lielu varbūtību var ietekmēt kreditēšanas aktivitāti kapitālietilpīgajā operāciju ar NĪ nozarē, kas veido nozīmīgāko daļu no uzņēmumu kredītportfeļa. Pagaidām tā turpina veicināt NFS ilgtermiņa kredītu atlikuma pieaugumu, taču NĪ nozares kreditēšanai ir zināma inerce, jo nozares kreditēšanas dinamiku lielā mērā nosaka finansējums lielajiem projektiem, kuru īstenošana parasti prasa daudz laika, un daļa no kredītiem tiek izsniegta pa daļām. Arī pārējo nozaru uzņēmumi joprojām ir piesardzīgi apjomīgo investīciju projektu īstenošanā. Mājokļu kreditēšanas perspektīvas ir vērtējamas optimistiskāk, jo inflācijas šoks ir aiz muguras, un mājsaimniecību finansiālais stāvoklis pakāpeniski uzlabojas. Līdz ar reālo ienākumu pieaugumu un procentu likmju pakāpenisko sarukumu

mājokļu kreditēšana turpinās mēreni pieaugt.

Nebanku finanšu sektora veiktā kreditēšana

Sagatavoja Kārlis Ločmelis

Nebanku veiktā kreditēšana turpina augt straujāk nekā banku kredītportfelis. 2023. gadā nebanku kredītētāju iekšzemes mājsaimniecību un NFS kredītportfelis palielinājās par 11.3 %. **Kopējais kredītiestāžu un nebanku iekšzemes NFS un mājsaimniecību kredītportfelis 2023. gadā palielinājās par 2.6 %.**

Līzinga sabiedrību iekšzemes NFS izsniegto kredītu atlikums 2023. gadā bija par 7.4 % lielāks nekā pirms gada. To sekmēja piegādes ķēžu darbības normalizācija, kas ļāva automobiļu tirgotājiem atjaunot spēkratu skaitu savās noliktavās un ātrāk tos piegādāt klientiem. Arī lauksaimnieki aktīvi izmantoja līzinga finansējumu ar mērķi modernizēt savu tehniku, lai efektīvāk apsaimniekotu laukus, neraugoties uz to, ka procentu likmes ir strauji kāpušas.

Līzinga sabiedrību iekšzemes mājsaimniecībām izsniegto kredītu atlikums 2023. gadā bija par 2.1 % lielāks nekā iepriekšējā gadā (2022. gadā – 6.0 %). Daļa no mājsaimniecībām straujā procentu likmju pieauguma dēļ izvēlējās atmaksāt aizdevumu vai arī tā daļu pirms termiņa, vienlaikus daļa mājsaimniecību pārfinansēja to uz ilgāku termiņu, lai samazinātu mēneša maksājumu.

2023. gadā inflācija turpināja ietekmēt vieglo automobiļu tirgu un samazināja esošā vieglo automobiļu līzinga portfeļa kredītrisku, bet palielināja no jauna izsniegtā vieglo automobiļu līzinga aizdevumu potenciālo kredītrisku. Vidējā vieglo automobiļu cenu inflācija eirozonā 2023. gadā bija 5.0 % (2022. gadā – 8.2 %). Vieglo automobiļu cenu kāpums divējādi ietekmē līzinga portfeļa kredītrisku. Tas samazina esošā līzinga portfeļa kredītrisku, jo ķīlas vērtība pieaug. Savukārt jauno līzinga kredītu kredītrisks palielinās, jo vidējais automobiļa iegādes finansējuma apmērs un kredīta apkalpošanas izmaksas ir lielākas.

Citu nebanku finanšu nozares uzņēmumu (neietverot līzinga sabiedrības) mājsaimniecībām izsniegto aizdevumu pieauguma temps jau vairāk nekā divus gadus pēc kārtas ir aptuveni 20 % gadā, šo aizdevumu atlikumam sasniedzot 600 milj. eiro 2023. gada beigās. Tas skaidrojams ar cenu līmeņa pieaugumu un atalgojuma kāpumu, kas ļauj saņemt

⁴⁵ Sk. 2022. gada "Finanšu Stabilitātes Pārskatu".

lielāku aizdevumu. Taču parādu slogam augot ātrāk nekā atalgojumam, šo majsaimniecību maksāspēja tiek ierobežota un pieaug risks nonākt parādu slazdā, kas nākotnē samazinās patēriņu, iespēju uzkrāt naudu pirmajai iemaksai mājokļa iegādei un samazinās brīvos līdzekļus citiem ieguldījumiem.

Kredītrisks

Sagatavoja Andrejs Kurbatskis

Ilgstoši vājas ekonomiskās aktivitātes apstākļos un būtiski pieaugot kredītu procentu likmēm, kā jau iepriekš tika gaidīts, ar zināmu laika nobīdi kredītrisks banku sektora kredītportfelī palielinājies. Uzņēmumu sektorā vērojams neliels kredītportfeļa kvalitātes pasliktinājums. Joprojām augstā kredītiestāžu peļņitaspēja un kapitalizācija palielina to noturību pret potenciālu turpmāku kredītportfeļa kvalitātes pasliktināšanos.

Pēc ilgstoša INK sarukuma līdz vēsturiski zemākajam līmenim 2023. gada nogalē šo kredītu īpatsvars sāka nedaudz palielināties (sk. 2.6. att.). INK atlikums pieauga galvenokārt atsevišķiem ievainojamiem uzņēmumiem⁴⁶. INK īpatsvars kopējā kredītportfelī palielinājās no 2.4 %⁴⁷ 2023. gada septembrī līdz 2.8 % 2024. gada martā. Attiecīgi nedaudz pieauga arī izveidotie uzkrājumi nedrošiem parādiem (sk. 2.6. att.).

Pārskatīto kredītu atlikums un īpatsvars, kas pandēmijas laikā strauji pieauga, bet pēc tam pakāpeniski samazinājās, kopš 2023. gada 2. pusgada arī atsācis lēnām palielināties (sk. 2.7. att.). Viena no agrīnajām kredītportfeļa kvalitātes pasliktināšanās pazīmēm ir pārskatīto kredītu, kas nav INK, pieaugums. Šo kredītu aizņēmējiem ir piešķirti atvieglojumi finansiālo grūtību dēļ, lai nepieļautu (dažreiz ļoti proaktīvi) problēmu iesakņošanas, pēc iespējas novēršot šo kredītu tālāku migrāciju uz INK. Pārskatīto kredītu, kas nav INK, īpatsvars kopējā kredītportfelī 2024. gada martā bija 3.1 % (pirms gada – 2.4 %).

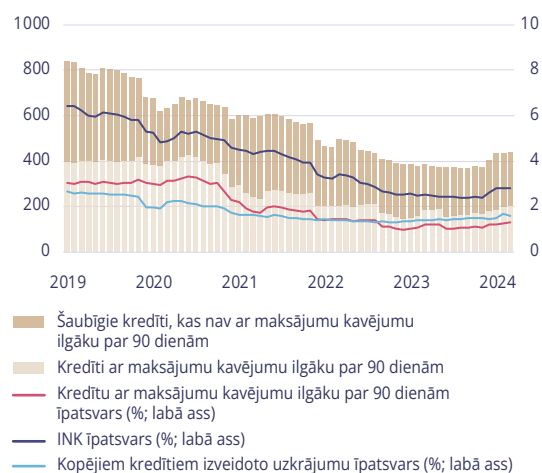
Sektoru dalījumā pārskatīto kredītu atlikums pieaudzis tikai iekšzemes NFS kredītiem (2024. gada martā to īpatsvars bija 7.9 %, sk. 2.8. att.). Tomēr iekšzemes

⁴⁶ Lielākais kredīts, kas kļuva par INK 2023. gada decembrī, statistikā ir atspoguļots kā kredīts ārvalstu uzņēmumam, jo uzņēmums reģistrēts citā eirozonas valstī. Taču šis uzņēmums darbojas Latvijā un aizdevums tika piesaistīts vietējā objekta finansēšanai.

⁴⁷ Šajā sadaļā analizēti operatīvākie kredītu kvalitātes dati individuālā bankas līmenī.

2.6. attēls

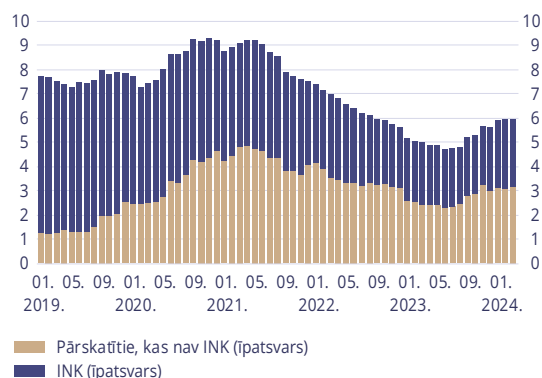
INK atlikums (milj. eiro) un INK un uzkrājumu īpatsvars kopējā kredītiestāžu kredītportfelī (%)

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

2.7. attēls

INK un pārskatītie kredīti, kas nav INK (% no kopējā kredītportfeļa)

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

NFS pārskatīto kredītu un INK atlikums vēl nesasniedz pandēmijas perioda līmeni. Lai gan kopumā pārskatīto kredītu pieaugums var norādīt uz turpmāko INK kāpuma risku, jāatzīmē, ka pandēmijas periodā pārskatīto kredītu straujš pieaugums neizraisīja turpmāku INK pieaugumu.

INK pieaugums pagaidām vērojams nelielam uzņēmumu lokam, turpretī vairākās nozarēs daudziem uzņēmumiem ir nozīmīgs pārskatīto kredītu kāpums. Tas liecina, ka līdz šim aizņēmēji kopumā bija spējīgi izvairīties no nopietnām maksāspējas problēmām. Vienlaikus procentu likmju šoks līdz ar joprojām zemo ekonomisko aktivitāti un nozaru specifiskajām problēmām sagādāja zināmas grūtības plašai aizņēmēju grupai. INK pieaugumu būtiski ietekmēja

divi uzņēmumi, kuri nonāca grūtībās pirms vairākiem gadiem. Uzņēmumiem bija arī saites ar Krieviju, tāpēc tās iebrukums Ukrainā pastiprināja negatīvo dinamiku. Pārskatītie kredīti nozīmīgi palielinājušies operācijās ar NĪ, apstrādes rūpniecībā un lauksaimniecībā, kurās bija vērā ņemams rentabilitātes kritums (sk. sadaļu "NFS maksāspēja"), kā arī tirdzniecībā (sk. 2.9. att.).

Mājsaimniecību sektorā kredītportfeļa kvalitāte nav būtiski mainījusies. INK atlikums un īpatsvars kopš 2023. gada sākuma mazliet pieaudzis no vēsturiski zema līmeņa, vairāk palielinoties patēriņa un pārējiem kredītiem, kas gan veido samērā nelielu daļu (2024. gada martā – 17%) no iekšzemes mājsaimniecību kredītportfeļa. Pārskatīto kredītu īpatsvars mājsaimniecību sektorā turpina lēnām sarukt (sk. 2.10. att.).

2. posma kredītu⁴⁸ atlikums un šo kredītu īpatsvars kopējā kredītportfelī būtiski nav mainījies. 2. posma kredīti nedaudz pieaug iekšzemes NFS sektorā, bet samazinās iekšzemes mājsaimniecību sektorā. Nozīmīga daļa no pēdējos mēnešos pārskatītajiem iekšzemes NFS kredītiem saskaņā ar grāmatvedības standartiem jau klasificēta kā 2. posma kredīti.

Problēm kredītiem izveidoto uzkrājumu apjoms palielinājās, uzlabojot kredītiestāžu noturību potenciālā kredītportfeļa pasliktināšanās gadījumā. Uzkrājumi 3. posma kredītiem vēsturiski bija samērā zemi, un to pietiekamībai iepriekš tika pievērsta pastiprināta uzmanība.⁴⁹ Kopš 2023. gada kopumā uzkrājumi pieauguši gan 3. posma, gan arī 2. posma kredītiem (sk. 2.11. att.). Jāatzīmē, ka papildus finanšu pārskatos atzītajiem uzkrājumiem paredzamajiem zaudējumiem atsevišķas bankas veido arī pirmā līmeņa pamatkapitāla korekciju⁵⁰, kas būtiski ietekmē kopējo uzkrājumu apjomu uzraudzības mērķiem (kopumā 19% no INK atlikuma 2023. gada decembrī).

Saglabājoties vājai tautsaimniecības attīstībai, iespējama turpmāka kredītportfeļa kvalitātes pasliktināšanās, kas galvenokārt var skart NFS kredītportfeli. Taču, kā rāda iepriekšējā pieredze, ne vienmēr pārskatīto NFS kredītu pieaugums izraisa turpmāku nozīmīgu INK pieaugumu, jo pārskatīšanas

⁴⁸ 2. posma kredīti ir kredīti, kuriem kredītrisks kopš sākotnējās atzīšanas ir būtiski pieaudzis, bet nav samazināta kredītvērtība 9. SFPS izpratnē.

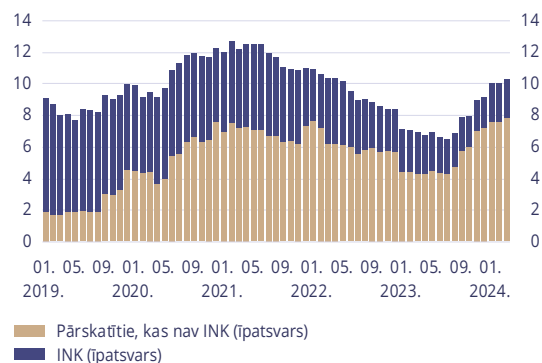
⁴⁹ Sk., piemēram, 2022. gada "Finanšu Stabilitātes Pārskata" 39. lpp.

⁵⁰ CET1 kapitāla samazinājums saskaņā ar Kapitāla prasību regulas (CRR) 3. pantu. Dažas kredītiestādes Latvijā veic kapitāla korekcijas par nepietiekamu uzkrājumu apmēru kredītriskam.

2.8. attēls

INK un pārskatītie kredīti, kas nav INK, iekšzemes NFS kredītportfeli

(% no kredītportfeļa)

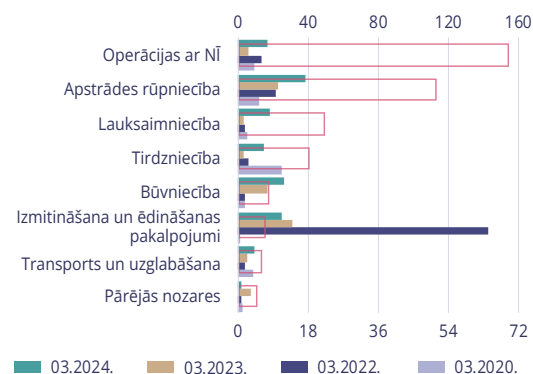

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

2.9. attēls

Iekšzemes NFS izsniegtie kredīti, kas ir pārskatīti, bet nav INK, nozaru dalījumā 2024. gada martā un šo kredītu īpatsvars attiecīgās nozares kredītportfelī

(%)

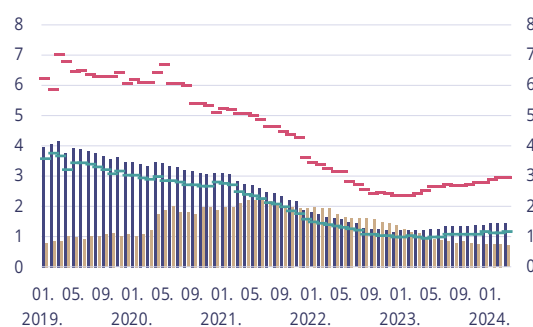

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

2.10. attēls

INK un pārskatītie kredīti, kas nav INK, iekšzemes mājsaimniecību kredītportfeli

(% no attiecīgā kredītportfeļa)

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

pasākumi bieži vien palīdz izvairīties no saistību neizpildes. Mājsaimniecību sektorā kredītportfeļa kvalitātes pasliktināšanās ir mazāk ticama, jo mājsaimniecību finansiālā situācija pakāpeniski uzlabojas un risku papildus mazina atbalsts kredītņēmējiem. Kredītiestādēm svarīgi **turpināt rūpīgi izvērtēt kredītrisku, laikus atzīt problēmkredītus un veidot atbilstošus uzkrājumus paredzamajiem zaudējumiem.**

Finansējuma un likviditātes risks

Sagatavoja Mārcis Risbergs

Finansējuma un likviditātes risks saglabājas zemā līmenī. Galvenokārt to nosaka iekšzemes privātā sektora stabils noguldījumu atlikums, kas nozīmīgi pārsniedz izsniegto kredītu apjomu tautsaimniecībā, vēl arvien augstais prasību pret Latvijas Banku līmenis, kā arī ierobežota ieguldījumu veikšana paaugstināta riska aktīvos.

Kredītiestāžu sektora bilances kopējais apjoms turpina lēnām palielināties (2024. gada 1. ceturksnī gada pieaugums bija nedaudz vairāk par 5 %; sk. 2.12. att.). To galvenokārt uztur iekšzemes privātā sektora noguldījumu pieaugums, bet aktīvu pusē – prasības pret Latvijas Banku (lielākoties Latvijas Bankas noguldījumu iespēju operācijas), kas gada laikā palielinājās par 24 %, kā arī mēreni augošā iekšzemes kreditēšana. Joprojām nozīmīgs finansējuma apjoms tiek aizdots mātes bankām.

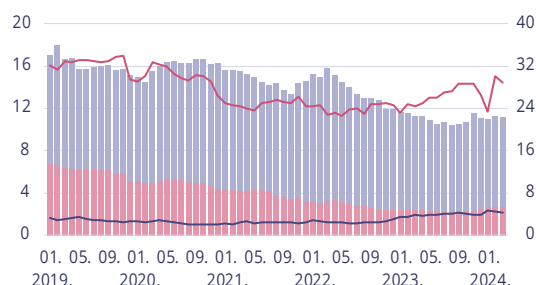
Kredītiestāžu finansējumā turpina dominēt iekšzemes nebanku noguldījumi. 2024. gada martā tie veidoja 80 % no kopējā kredītiestāžu piesaistītā finansējuma, un to gada pieauguma temps bija mērens – 3 %, ko galvenokārt uzturēja NFS noguldījumu gada pieaugums par 4 % (sk. 2.1. ielikumu "NFS noguldījumu kredītiestādēs dinamika nozaru dalījumā"). Savukārt mājsaimniecību noguldījumu atlikums atsāka lēzenu pieaugumu pēc sarukuma 2023. gada 2. pusgadā (sk. 2.13. att.).

Iekšzemes mājsaimniecību noguldījumu pieaugumu kredītiestādēs kavē arvien aktīvāka finanšu resursu ieguldīšana citos finanšu instrumentos (sk. 2.14. att.). 2024. gada martā mājsaimniecību ieguldījumi finanšu instrumentos, par kuriem kredītiestādes sniedz pārskatus⁵¹, kā arī ieguldījumi Valsts kases

⁵¹ Latvijas kredītiestāžu turējumā esošie mājsaimniecību ieguldījumi parāda vērtspapīros, akcijās, ieguldījumu fondos.

2.11. attēls

2. un 3. posma kredīti (% no kopējā kredītportfeļa) un uzkrājumu attiecība pret šo kredītu atlikumu (%)

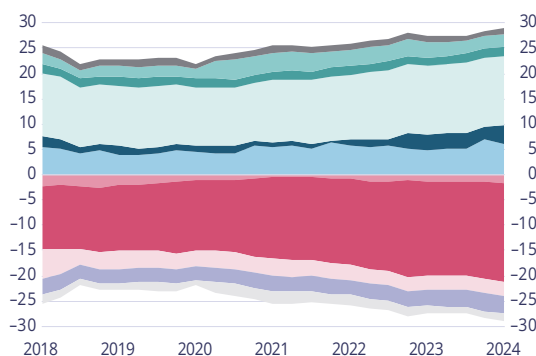

2. posms
3. posms
Uzkrājumu norma 2. posmam (labā ass)
Uzkrājumu norma 3. posmam (labā ass)

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

2.12. attēls

Kredītiestāžu aktīvu un pasīvu struktūra (mljrd. eiro)

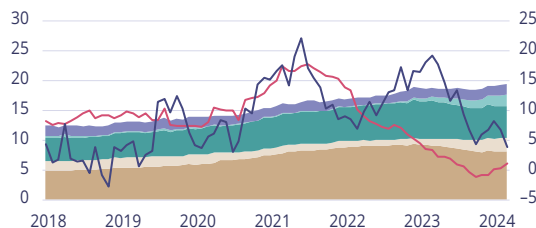

Pārējie aktīvi
Vērtspapīri
Kredīti ārvalstu klientiem
Kredīti iekšzemes klientiem
Prasības pret kredītiestādēm
Prasības pret Latvijas Banku
Pārējie pasīvi
Kapitāls un rezerves
Ārvalstu noguldījumi
Iekšzemes noguldījumi
Saistības pret kredītiestādēm

Avots: Latvijas Banka.

2.13. attēls

Iekšzemes klientu noguldījumu dinamika (mljrd. eiro)

Pārējo klientu noguldījumu atlikums
NFS termiņnoguldījumu (t. sk. krājkontu) atlikums
NFS pieprasījuma noguldījumu atlikums
Mājsaimniecību termiņnoguldījumu (t. sk. krājkontu) atlikums
Mājsaimniecību pieprasījuma noguldījumu atlikums
Mājsaimniecību noguldījumu gada pārmaiņas (%) (labā ass)
NFS noguldījumu gada pārmaiņas (%) (labā ass)

Avots: Latvijas Banka.

krājobligācijās kopumā veidoja 1.7 mljrd. eiro jeb 16 % salīdzinājumā ar kredītiestādēs piesaistīto iekšzemes mājsaimniecību noguldījumu apjomu (pirms gada – 12 %). Mājsaimniecības galvenokārt iegulda kotētajās akcijās, kā arī (nedaudz mazākos apjomos) ieguldījumu fondos un ilgtermiņa parāda vērtspapīros. Pēdējā gada laikā nozīmīgi palielinājies ieguldījumu apjoms Valsts kases krājobligācijās, kas noteica straujo mājsaimniecību ieguldījumu finanšu instrumentos pieaugumu kopš 2023. gada. Kopējais ieguldījumu gada kāpuma temps sasniedza 42 %, un to galvenokārt noteica darījumu apjoma pieaugums. Tomēr jāatzīmē, ka kopumā mājsaimniecību ieguldījumi finanšu instrumentos 2023. gada beigās veidoja vien 4 % no mājsaimniecību rīcībā esošajiem līdzekļiem⁵², kas ir zems līmenis salīdzinājumā ar citām eirozonas valstīm.

Pieaugot termiņnoguldījumu īpatsvaram kopējos noguldījumos, kopējā kredītu un noguldījumu procentu likmju starpība sāka nedaudz samazināties, tomēr tā joprojām ir daudz lielāka nekā pēdējos 10 gados (sk. 2.2. ielikumu "Procentu likmju pārmaiņu ietekme uz kredītiestāžu piedāvātajām procentu likmēm").

Viens no svarīgiem stabila NFS noguldījumu pieauguma iemesliem bija procentu likmju celšanās, kas daudzus uzņēmumus motivēja brīvos līdzekļus pārvaldīt efektīvāk, noguldot tos īstermiņa termiņnoguldījumos. Papildus tam NFS noguldījumu kāpumu uzturēja patērētāju pirktspējas atjaunošanās, privātā patēriņa pieaugums un valsts investīcijas 2023. gada 2. pusgadā (sk. sadaļu "Iekšējā makrofinansiālā vide"). **Savukārt mājsaimniecību noguldījumu dinamiku var uzlabot tautsaimniecības atgūšanās un spēcīgais darba tirgus,** kā arī 2024. gadā to var ietekmēt kredītu procentu maksājumu kompensācijas mājokļa kredītu ņēmējiem.

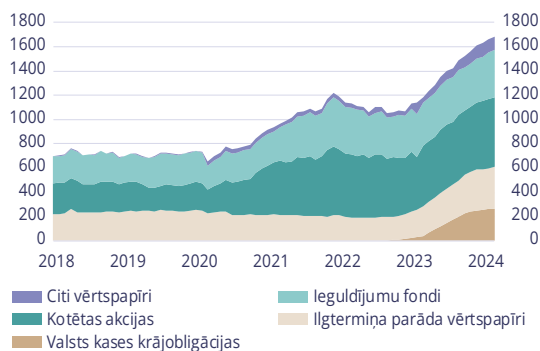
Atsākās arī ārvalstu klientu noguldījumu atlikuma pieaugums – 2024. gada martā gada kāpuma temps sasniedza 8 % (pirms gada – –10 %), jo atsevišķas Latvijas kredītiestādes ECB ITRMO III operācijās piesaistīto finansējumu aizstāja ar ES platformu noguldījumiem, kurus, iespējams, ir vieglāk piesaistīt nekā iekšzemes klientu noguldījumus. Tādējādi no ES interneta platformām piesaistīto noguldījumu apjoms gada laikā pieauga par 58 % (sk. 2.15. att.). Savukārt **ārvalstu klientu noguldījumi, kas piesaistīti no valstīm, kuras nav ES dalībvalstis, turpina samazināties un**

⁵² Nacionālie finanšu konti, Latvijas Banka.

2.14. attēls

Latvijas mājsaimniecību īpašumā esošie vērtspapīri ES kredītiestādēs un Valsts kases krājobligācijas

(milj. eiro)

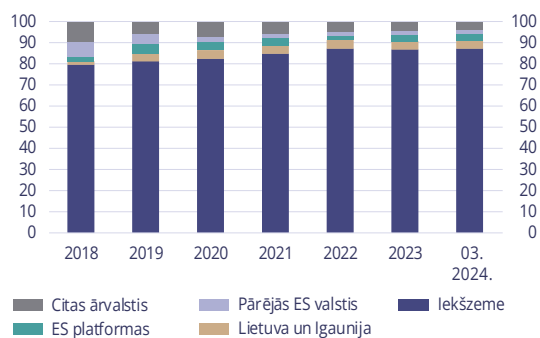

Avoti: Latvijas Banka un Valsts kase.

2.15. attēls

Kredītiestāžu piesaistīto noguldījumu struktūra valstu dalījumā

(%)

Avots: Latvijas Banka.

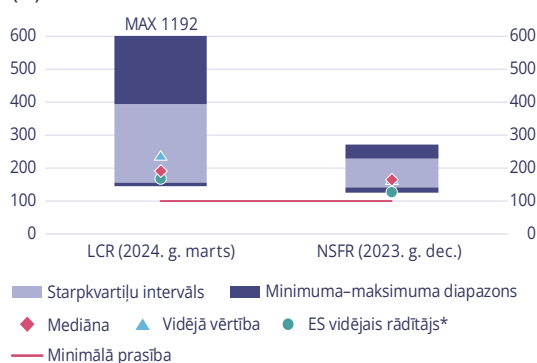
veido vairs tikai 4 % no kopējiem piesaistītajiem noguldījumiem.

Kredītiestādēm kredītportfeļa finansēšanai joprojām nav nepieciešams piesaistīt tirgus finansējumu, jo iekšzemes kredītu un noguldījumu attiecība saglabājas zema (2024. gada martā – 72 %) un četras lielākās kredītiestādes ar iekšzemes noguldījumiem pilnībā var finansēt izsniegtos iekšzemes kredītus. Ja papildus ņem vērā no eirozonas valstīm piesaistītos noguldījumus (galvenokārt no noguldījumu platformām), tad iekšzemes kredītus bez papildu tirgus finansējuma piesaistes var finansēt gandrīz visas kredītiestādes, izņemot nelielas ārvalstu kredītiestāžu filiāles, kuras Latvijā parasti izmanto mātes bankas finansējumu. Vienlaikus Baltijas valstīs ir kredītiestādes, kuras regulāri piesaista līdzekļus no finanšu tirgiem, un to filiāles darbojas arī Latvijā.

Kredītiestāžu likviditātes rādītāji saglabājas labā līmenī. LCR un NSFR rādītāji būtiski pārsniedz minimālās

likviditātes prasības (sk. 2.16. att.). Kredītiestādes uzkrājušas lielu likvīdo aktīvu apjomu. To galvenokārt veicina augstā ECB noguldījumu procentu likme, kas sekmē piedalīšanos Latvijas Bankas noguldījumu iespēju operācijās, kā arī mērenā kreditēšanas izaugsme. 2024. gada martā prasības pret Latvijas Banku veidoja 72 % no LCR likvidajiem aktīviem un 21 % no kredītiestāžu kopējiem aktīviem. Arī Latvijas Bankas veiktie likviditātes stresa testi liecina, ka banku sektorā nav nozīmīgu likviditātes risku (sk. sadaļu "[Kredītiestāžu likviditātes stresa testi](#)").

2.16. attēls

Kredītiestāžu LCR un NSFR (%)

* EBA Dashboard, 2023. g. decembris.

Avoti: Latvijas Banka un EBI.

2.1. ielikums. NFS noguldījumu kredītiestādēs dināmika nozaru dalījumā

Sagatavoja Mārcis Risbergs

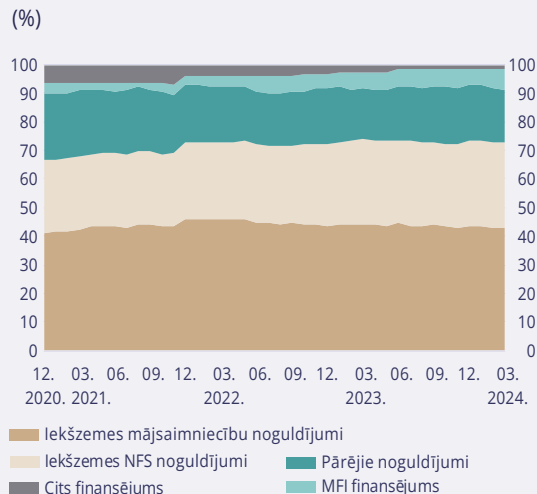
Pēdējā gada laikā iekšzemes nebanku privātā sektora noguldījumu atlikuma pieaugumu kredītiestādēs turpina uzturēt NFS noguldījumu dināmika. Lai gan no iekšzemes mājsaimniecībām piesaistītie noguldījumi joprojām ir lielākais kredītiestāžu finansējuma avots (sk. 2.17. att.), pēdējā gada laikā to pārmaiņu temps bija tuvs nullei vai pat negatīvs. Tādējādi iekšzemes NFS noguldījumiem veidojas aizvien nozīmīga loma kredītiestāžu finansējuma struktūrā (2023. gada beigās – 30 %).

Kredītiestāžu sniegtajā statistikā nav sīkākas informācijas par noguldījumiem, kuri piesaistīti no NFS, nozaru dalījumā, tāpēc padziļinātai NFS noguldījumu analīzei izmantoti CSP NFS apsekojuma dati. Tie ļauj sniegt ieskatu NFS noguldījumu dināmikā nozaru dalījumā un Latvijas NFS kopējā noguldījumu dināmikā, ietverot noguldījumus citu valstu kredītiestādēs. 2023. gada beigās šo noguldījumu atlikums bija 8.1 mljrd. eiro (par 11 % vairāk nekā visu iekšzemes NFS noguldījumu atlikums Latvijas kredītiestādēs) un to gada pieauguma temps bija 7.9 % (par 1 procentpunktu lielāks nekā Latvijas kredītiestādēs piesaistītajiem noguldījumiem). No apsekojuma datiem redzams, ka **nozaru dalījumā dināmika ir ļoti atšķirīga** (sk. 2.18. att.).

Lielākie noguldījumu atlikumi ir tirdzniecības un apstrādes rūpniecības nozarē, kurām seko operācijas ar NĪ un būvniecība. Savukārt **lielākais devums NFS noguldījumu pieauguma tempa uzturēšanā ir apstrādes rūpniecībai un būvniecībai.**

Samērā liels kāpums ir arī apakšnozarēs. Būtiskākā ietekme uz NFS noguldījumu pieauguma tempa mazināšanos bija mežsaimniecības apakšnozarei, kā arī koksnes izstrādājumu ražošanas apakšnozarei, savukārt

2.17. attēls

Latvijas kredītiestāžu piesaistītā finansējuma struktūra (%)

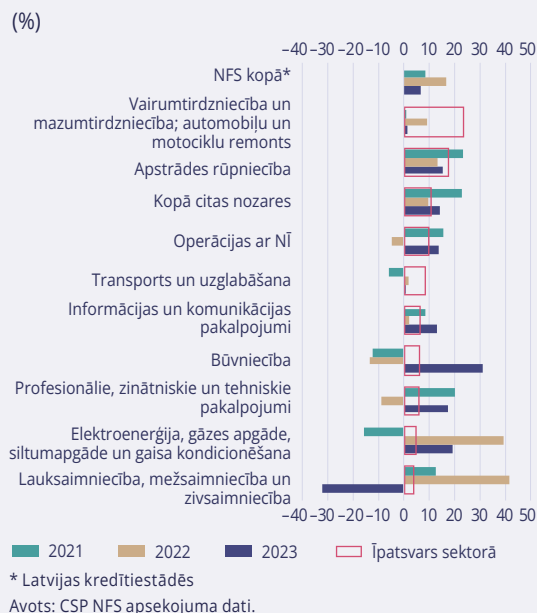
Avots: Latvijas Banka.

noguldījumu atlikumus ir kāpinājušas apakšnozares, kas saistītas ar sakaru iekārtu ražošanu, datorprogrammēšanu un īpašuma izīrēšanu.

Kopumā citu ES valstu pieredze rāda, ka kredītu procentu likmēm pieaugot straujāk nekā noguldījumu procentu likmēm, uzņēmumi, finansiālu motīvu vadīti, parasti cenšas atmaksāt aizdevumus, samazinot uzkrātos finanšu līdzekļus, tomēr Latvijā lielākajā daļā nozaru tas nav vērojams. Tam var būt vairāki iemesli – gan uzņēmumu darbības specifika, kad periodiski tiek uzkrāti līdzekļi, gan nedrošība par nākotni, veidojot finanšu resursu uzkrājumus, neveicot investīcijas un neuzņemoties kredītaistības.

2.18. attēls

NFS noguldījumu gada pieauguma temps kredītiestādēs nozaru dalījumā un nozares noguldījumu īpatsvars kopējos NFS noguldījumos bankās

2.2. ielikums. Procentu likmju pārmaiņu ietekme uz kredītiestāžu piedāvātajām procentu likmēm

Sagatavoja Mārcis Risbergs un Mikus Āriņš

ECB cīņa ar inflāciju atspoguļojās straujā aizņēmumu procentu likmju kāpumā Latvijā. Vienlaikus izskanēja bažas, ka atbilstošs procentu likmju kāpums nav vērojams arī noguldījumu pusē. Šajā ielikumā tiek vērtēts, kā tirgus procentu likmju pieaugums ir ticis pārņests uz kredītu un noguldījumu procentu likmēm Latvijā.

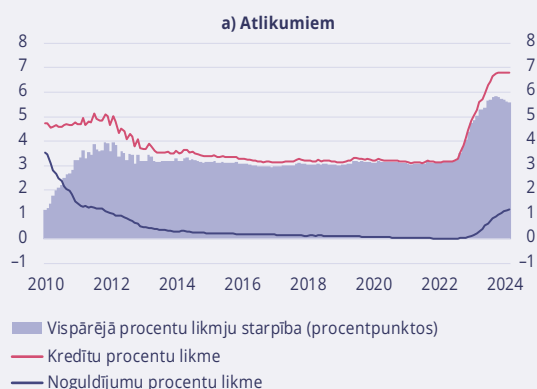
Starpība starp kredītiestāžu vidējām procentu likmēm iekšzemes klientu kredītiem un noguldījumiem (sk. 2.19. att. a) paneli) ilgstoši ir bijusi stabila – aptuveni 3 procentpunktu līmenī. Taču kredītu un noguldījumu kopējam atlikumam tā **būtiski pieaugusi līdz ar tirgus procentu likmju kāpumu**, vidējām noguldījumu procentu likmēm augot mazāk strauji nekā kredītu procentu likmēm.

Daļēji tas skaidrojams ar atšķirīgo pieeju kredītu un noguldījumu procentu likmju noteikšanai. Kredītu procentu likmes atbilstoši konkrētā līguma nosacījumiem mainās līdz ar kredīta procentu likmes mainīgās daļas fiksācijas termiņu, kas parasti ir 3, 6 vai 12 mēneši.⁵³ Tādējādi **vidējās kredītu procentu likmes Latvijā pieaug gandrīz vienlaikus ar tirgus procentu likmju kāpumu** un likmju pārskatīšanā nav nepieciešama aizņēmēja iesaiste, jo tas jau ir atrunāts kredīta līgumā.

⁵³ Vairāk nekā 90 % no iekšzemes mājāsaimniecībām un NFS izsniegtajiem kredītiem ir ar mainīgām procentu likmēm. Šo kredītu procentu likmi parasti veido fiksētā daļa, kas ir nemainīga visā kredīta dzīves ciklā, un mainīgā daļa, kas ir piesaistīta kādai no tirgus atsauces likmēm, piemēram EURIBOR.

2.19. attēls

Kredītiestāžu iekšzemes mājāsaimniecībām un NFS izsniegto kredītu un piesaistīto noguldījumu vidējās procentu likmes (%) un to starpība (procentpunktos)

Savukārt noguldījumu procentu likmes termiņnoguldījumiem līgumā parasti tiek fiksētas uz visu atlikušo termiņnoguldījuma termiņu, bet tās tiek mainītas atbilstoši attiecīgās kredītiestādes politikai un cenrādīm. Turklāt noguldījumu kļūšana no pieprasījuma noguldījumiem par termiņnoguldījumiem vai krājkontiem nenotiek automātiski – ir nepieciešama paša noguldītāja rīcība, tam noslēdzot līgumu un pārskaitot norēķinu kontā esošos līdzekļus uz termiņnoguldījuma kontu vai krājkontu. Tādējādi **vidējās noguldījumu procentu likmes ir atkarīgas gan no kredītiestāžu piedāvātajām procentu likmēm, gan no noguldītāju rīcības.**

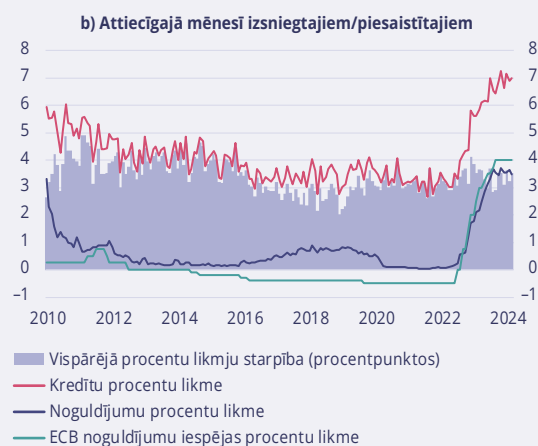
Lai izslēgtu noguldītāju rīcības ietekmi, var salīdzināt tikai attiecīgajā mēnesī izsniegto kredītu un piesaistīto termiņnoguldījumu un krājkontu⁵⁴ noguldījumu procentu likmes (sk. 2.19. att. b) paneli). Šādā dalījumā var novērot, ka **vidējās procentu likmes jaunajiem termiņnoguldījumiem un krājkontiem ir samērā cieši sekojušas vispārējām procentu likmju pārmaiņām.**

Attiecīgi **viens no vidējo kredītu un noguldījumu procentu likmju starpību galvenajiem izskaidrojošiem faktoriem bija to noguldījumu lēnais pieaugums, par kuriem tiek maksāti procenti.**

Analizējot iekšzemes mājsaimniecību (sk. 2.20. att. a) paneli) un NFS vidējo noguldījumu procentu likmju (sk. 2.20. att. b) paneli) tiekšanos uz ECB noguldījumu iespējas procentu likmi, redzams, ka ECB procentu likmju celšanas sākumā 2022. gada beigās un 2023. gada 1. pusgadā bija vērojama samērā lēna sekošana ECB procentu likmju kāpumam. Kopējās termiņnoguldījumu procentu likmes mājsaimniecībām panāca no jauna piesaistīto termiņnoguldījumu procentu likmes tikai 2024. gada sākumā. Tas liecina, ka jauno termiņnoguldījumu apjoma pieaugums bija lēns salīdzinājumā ar jau piesaistīto termiņnoguldījumu atlikumu. Savukārt NFS gadījumā tas nav tik viennozīmīgi nosakāms, jo šeit jaunajos darījumos ir iekļauti īstermiņa noguldījumi ar zemām procentu likmēm, kas noguldījumu atlikumos netiek atspoguļoti pie termiņnoguldījumiem, tomēr bija vērojama tendence, ka NFS noguldījumu procentu likmes jau 2023. gada sākumā tuvojās ECB noteiktajai noguldījumu iespējas procentu likmei. To, visdrīzāk, noteica līdzekļi, ko noguldīja lielie uzņēmumi, kuriem ir alternatīvas līdzekļu izvietojuma finanšu tirgos, un šiem uzņēmumiem ir raksturīga vajadzība lielus noguldījumu apjomus pārvaldīt, izvietojot tos īstermiņa noguldījumos.

Savukārt pieprasījuma noguldījumu procentu likmes palielinājās ļoti lēnām, un arī tas bija iemesls nozīmīgam kredītu un noguldījumu procentu likmju starpības pieaugumam. Mājsaimniecību gadījumā šo kāpuma tempu uzlaboja liela tirgus dalībnieka piedāvātā krājkonta pakalpojuma bez brīdinājuma termiņa par izņemšanu atspoguļošana procentu likmju statistikā pieprasījuma noguldījumu kategorijā, jo par šādiem noguldījumiem tiek maksāta tirgū vidējam krājkontam raksturīga atlīdzība. Vēlāk arī citas kredītiestādes dažādos laika periodos sāka maksāt procentus par mājsaimniecību pieprasījuma noguldījumiem, tomēr to ietekme uz kopējās banku sektora procentu likmes pieaugumu bija nebūtiska.

Tādējādi var secināt, ka viens no galvenajiem iemesliem, kāpēc joprojām saglabājas tik augsta kopējā procentu likmju atšķirība starp piesaistītajiem noguldījumiem un izsniegtajiem kredītiem, ir samērā pasīvā pieprasījuma noguldījumu transformācija termiņnoguldījumos. Tas varētu būt skaidrojams ar ilgstošo īpaši zemo procentu likmju vidi un īpaši ar mājsaimniecību ļoti lēno līdzekļu pārvietošanu termiņnoguldījumos.⁵⁵ Taču

Piezīmes. Noguldījumu procentu likme noguldījumu atlikumiem aptver visus noguldījumus, bet attiecīgajā mēnesī izsniegtajiem noguldījumiem – tikai termiņnoguldījumus.

Vispārējā procentu likmju starpība tiek aprēķināta kā starpība starp vidējo kredītu procentu likmi un vidējo noguldījumu procentu likmi.

ECB noguldījumu iespējas procentu likme ir viena no trim procentu likmēm, ko ECB nosaka reizi sešās nedēļās, īstenojot savu monetāro politiku. Šī likme nosaka procentus, ko bankas saņem par naudas noguldīšanu centrālajā bankā uz nakti.

Avoti: Latvijas Banka un ECB.

⁵⁴ Ar krājkontiem šeit tiek saprasti noguldījumi ar brīdinājuma termiņu par izņemšanu. Lai gan dažām kredītiestādēm krājkonti ir arī bez brīdinājuma termiņa par izņemšanu, statistikā tie nav atšķirami no pieprasījuma noguldījumiem, un tāpēc nav nosakāms konkrētajā mēnesī noguldītais apjoms.

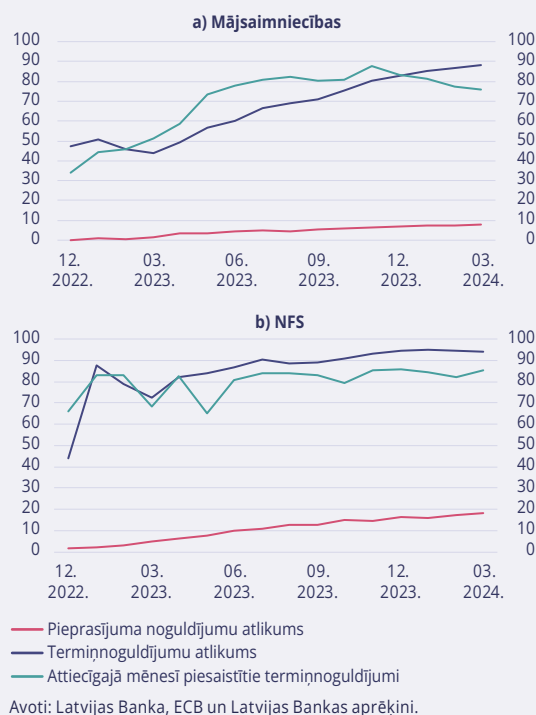
⁵⁵ Vairāk par iedzīvotāju uzkrājumu pārmaiņām sk. Latvijas Bankas ekonomistes Anetes Kravinskas blogā [Krājam zeķē jeb kāpēc Latvijas iedzīvotāji izvairās noguldīt un ieguldīt?](#)

nevar izslēgt, ka mājsaimniecību vilcināšanās izvietot to noguldījumus krājkontos un termiņnoguldījumos bija saistīta arī kredītiestāžu piedāvāto noguldījumu procentu likmju sākotnējo atpalikšanu no tirgus procentu likmēm. Arī bankas nebija motivētas strauji pielāgoties tirgus procentu likmēm, jo to kredītu un noguldījumu attiecība bija aptuveni 0,7, kas nozīmē, ka bankām nebija akūtas vajadzības pēc papildu finansējuma piesaistes. Papildus tam Valsts kase piedāvāja izdevīgus nosacījumus krājobligācijām, kas piesaistīja lielu to līdzekļu daļu, kurus mājsaimniecības vēlējas izvietot ar termiņu, kas ir 1 gads vai ilgāks, un tas spieda arī kredītiestādes paaugstināt šo termiņnoguldījumu procentu likmes Savukārt NFS savus brīvos naudas līdzekļus pārvaldīja efektīvāk, ātrāk un lielākos apjomos izmantojot īstermiņa termiņnoguldījumu sniegto ienesīgumu.

Lai veicinātu iedzīvotāju un NFS finanšu pratību un motivētu izmantot termiņnoguldījumus, Latvijas Banka 2023. gada aprīlī uzsāka publicēt pārskatu par [kredītiestāžu piedāvātajām procentu likmēm](#), gan Latvijas, gan arī Baltijas lielāko banku griezumā.

2.20. attēls

Kredītiestādēs izvietoto iekšzemes mājsaimniecību un NFS eiro noguldījumu procentu likmes attiecība pret ECB noguldījumu iespējas procentu likmi (%)

Pelnītspēja

Sagatavoja Mikus Āriņš

2023. gadā kredītiestāžu peļņitpēja būtiski pieauga. To noteica straujais tirgus procentu likmju kāpums, kredītu ar mainīgo procentu likmi dominance kredītiestāžu kredītportfelī, vienlaikus joprojām noturīgā kredītportfeļa kvalitāte un lēnāks kredītiestāžu procentu izdevumu pieaugums. Pārmaiņas UIN režīmā un hipotekārā kredīta ņēmēju aizsardzības nodevas ieviešana mazināja kredītiestāžu peļņu, taču arī pēc šo pasākumu ietekmes kredītiestāžu peļņitpēja un spēja absorbēt iespējamās nelabvēlīgus šokus saglabājas ļoti laba.

2023. gadā kredītiestāžu⁵⁶ peļņitpēju galvenokārt

⁵⁶ Šajā sadaļā visos peļņitpēju atspoguļojošajos datos ir ietvertas tikai pārskata sagatavošanas laikā aktīvās kredītiestādes. Ir izslēgta arī šādu vienreizēju efektu ietekme: no 2016. gada datiem izslēgts VISA Europe Limited akciju pārdošanas efekts, bet no 2017. gada datiem – Luminor Bank AS grupas izveidošanas ietekme, AS "Citadele banka" un Signet Bank AS atliktā nodokļa aktīvu norakstīšana sakarā ar grozījumiem Uzņēmumu ienākuma nodokļa likumā, kā arī Signet Bank AS un AS Expobank apvienošanās ietekme 2022. gadā. Nekoriģētus visu kredītiestāžu kopu raksturojošos peļņitpējas rādītājus sk. 4. pielikumā "Kredītiestāžu darbības rādītāji".

veicināja ECB īstenotā inflācijas iegrožošanas politika, kuras rezultātā krasi pieauga tirgus procentu likmes. Tā kā Latvijas kredītiestāžu kredītportfelī vairāk nekā 90 % veido kredīti ar mainīgām procentu likmēm, kredītiem piemērojamās procentu likmes palielinājās līdz ar tirgus procentu likmēm, būtiski paaugstinot kredītiestāžu procentu ienākumus. Vienlaikus kredītiestāžu procentu izdevumi pieauga mērenāk, jo kredītiestāžu finansējumā dominē mājsaimniecību un nefinanšu sabiedrību noguldījumi (sk. 2.2. ielikumu "Procentu likmju pārmaiņu ietekme uz kredītiestāžu piedāvātajām procentu likmēm").

Tādējādi 2023. gadā kredītiestāžu tīrie procentu ienākumi salīdzinājumā ar 2022. gadu pieauga par 94,9 % (sk. 2.21. att.). Mazliet vairāk nekā pusi no kopējā tīro procentu ienākumu kāpuma noteica no mājsaimniecībām un nefinanšu sabiedrībām saņemto procentu ienākumu pieaugums. Taču nozīmīgu daļu – 18 % no kopējā tīro procentu ienākumu palielinājuma – deva no centrālās bankas un citām kredītiestādēm saņemto ienākumu pieaugums, jo kredītiestādes izvietoj savus brīvos līdzekļus arī centrālajā bankā un citās kredītiestādēs.

Uz iespaidīgā procentu likmju pieauguma fona kredītiestāžu peļņu veidojošo pārējo pozīciju pārmaiņas izskatās samērā nelielas (sk. 2.22. att.). Kredītiestāžu tīrie komisijas naudas ienākumi palielinājās par 4.1 %, lielākoties pieaugot tīrajiem komisijas naudas ienākumiem no maksājumu pakalpojumiem, taču to devums kopējās peļņas kāpumā ir vien 1 %. Guvums no finanšu instrumentu tirdzniecības un pārvērtēšanas saruka par 18.7 %, taču tā devums kopējā peļņas pieaugumā ir tikai -1 %. Savukārt tīrie izdevumi uzkrājumiem palielinājās par 18.3 % galvenokārt saistībā ar riskiem, kurus mājsaimniecībām un nefinanšu sabiedrībām radīja strauji pieaugušais procentu maksājumu slogs. Taču arī šīs pozīcijas devums kopējā peļņas kāpumā bija samērā niecīgs (-3 %).

Vienlaikus divi faktori ir radījuši būtisku kredītiestāžu peļņu mazinošu ietekmi. Pirmais – administratīvo izdevumu pieaugums par 18.4 % 2023. gada laikā. Tie veido lielu daļu no kredītiestāžu izmaksām, tāpēc to palielinājumam ir bijusi arī lielāka ietekme uz kopējo peļņu. Administratīvo izdevumu kāpumu veicināja gan darba samaksas palielināšana darbiniekiem, gan inflācijas ietekme, gan izdevumu par konsultācijām un citiem pakalpojumiem pieaugums dažās kredītiestādēs.

Otrais faktors – grozījumi Uzņēmumu ienākuma nodokļa likumā⁵⁷, kas stājās spēkā 2024. gada 1. janvārī⁵⁸. Līdz šim (kopš 2018. gada) kredītiestādes un patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzēji UIN maksāja vispārējā kārtībā. Saskaņā ar šo kārtību nesadalītā peļņa netika apliekta ar nodokli – to maksāja peļņas sadales brīdī vai veicot ar saimniecisko darbību nesaistītus izdevumus, t. i., UIN summu noteica peļņas sadales apmērs. Saskaņā ar grozījumiem Uzņēmumu ienākuma nodokļa likumā ar 2024. gadu kredītiestādēm un patērētāju kreditēšanas pakalpojumu sniedzējiem jāmaksā 20 % UIN avansa maksājums no iepriekšējā gada peļņas neatkarīgi no tā, vai peļņa tiek sadalīta dividendēs, tādējādi nodokļu maksājumi kļūs prognozējamāki. Pirmais maksājums veicams 2024. gadā, taču, ņemot vērā, ka UIN piemaksas aprēķins ir balstīts uz 2023. gada peļņu, UIN režīma pārmaiņas kredītiestādes atspoguļoja jau 2023. gada peļņas vai zaudējumu aprēķinā.

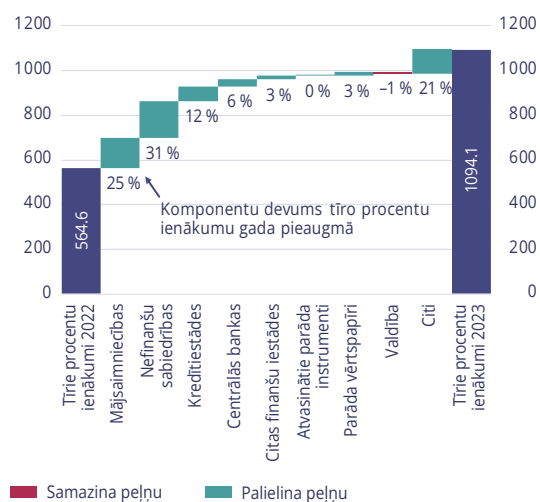
Neraugoties uz šiem diviem faktoriem, **2023. gadā kredītiestāžu pārskata gada peļņa pieauga par 76.7 %.**

⁵⁷ 07.12.2023. grozījumi Uzņēmumu ienākuma nodokļa likumā.

⁵⁸ "Bankām un nebancu kreditētājiem papildu UIN piemaksa 20% apmērā".

2.21. attēls

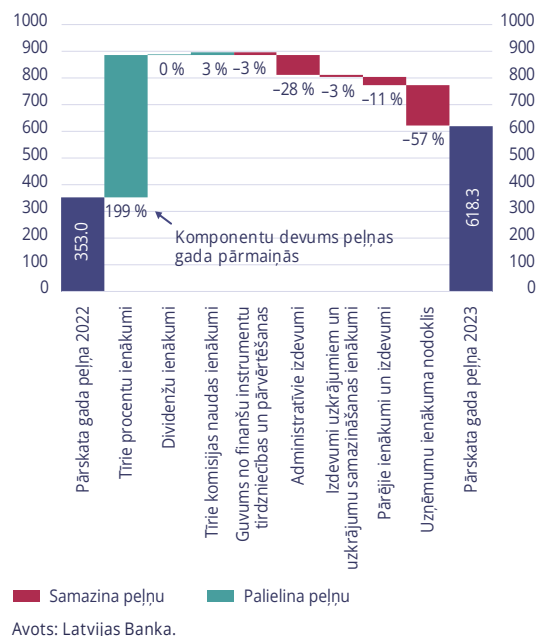
Kredītiestāžu tīrie procentu ienākumi 2022. un 2023. gadā un to veidojošo komponentu devums tīro procentu ienākumu pārmaiņās (milj. euro)

Avots: Latvijas Banka.

2.22. attēls

Kredītiestāžu pārskata gada nesadalītā peļņa 2022. un 2023. gadā un to veidojošo komponentu devums peļņas pārmaiņās (milj. euro)

Avots: Latvijas Banka.

Kredītiestāžu ROE un ROA rādītāji 2023. gadā bija ļoti labi un krietni virs eirozonas vidējiem rādītājiem (sk. 2.23. att.). Ienākumiem augot daudz straujāk par izmaksām, ir būtiski uzlabojusies kredītiestāžu izmaksu efektivitāte. Kredītiestāžu izmaksu un ienākumu attiecība ir strauji sarukusi līdz 37.2 % (sk. 2.24. att.).

Saskaņā ar operatīvajiem datiem **2024. gada pirmajos trijos mēnešos kredītiestāžu vidējā peļņa nedaudz pārsniedza 2023. gada vidējo mēneša peļņu. Peļņas apmēri mazināsies**, kad sāks sarukt tirgus procentu likmes, kā arī tad, ja kredītiestādēm būs jāpalielina izdevumi uzkrājumiem. **Peļņu ietekmēs vienreizējā hipotekārā kredīta ņēmēju aizsardzības nodeva**⁵⁹ (sk. sadaļu "Mājsaimniecību maksāspēja"), kas kredītiestādēm būs jāmaksā par četriem 2024. gada ceturkšņiem. Saskaņā ar Latvijas Bankas aplēsēm šī nodeva samazinās kredītiestāžu peļņu par vairāk nekā 90 milj. eiro. **Tomēr arī 2024. gadā kredītiestāžu pelnītspēja saglabāsies paaugstināta.** Kredītiestādes var izmantot šo periodu, lai veiktu ieguldījumu savu pakalpojumu attīstībā, stiprinātu noturību pret kiberdrošības un citiem riskiem un pielāgotu darbību vides ilgtspējas mērķiem.

Kapitalizācija

Sagatavoja Ilze Vilka

Kopumā kredītiestādēm ir pietiekamas brīvprātīgās kapitāla rezerves, lai absorbētu potenciālus zaudējumus aizņēmēju maksāspējas krituma gadījumā. Būtiskais peļņas pieaugums un pārmaiņas UIN režīmā mudinājušas nozīmīgās kredītiestādes pārskatīt savu dividenžu izmaksas politiku un veikt iepriekšējo gadu peļņas sadali daudz lielākā apmērā nekā iepriekšējos gados. Šādai tendencei saglabājoties, kredītiestāžu brīvprātīgo kapitāla rezervju apjoms varētu mazināties.

Latvijas kredītiestāžu⁶⁰ kapitalizācija kopumā saglabājas laba. 2023. gada beigās kredītiestāžu vidējais kopējais kapitāla rādītājs (TC) konsolidētā līmenī bija 20.9 %, CET1 kapitāla rādītājs – 20.1 %, bet sviras rādītājs – 9.4 %.⁶¹ Salīdzinājumam – ES nozīmīgajās bankās TC rādītājs 2023. gada beigās bija vidēji 19.9 %, CET1 kapitāla rādītājs – 16.0 %, bet sviras rādītājs – 5.8 %.⁶²

Nozīmīgo kredītiestāžu⁶³ kapitalizācija kopumā saglabājas laba, taču vidējais TC rādītājs šajās trijās iestādēs ir samazinājies no 23.4 % 2022. gadā līdz

⁵⁹ <https://lvportals.lv/skaidrojumi/358069-hipotekara-kreditanemejiem-kompenses-procentu-maksajumus-30-apmera-2023>

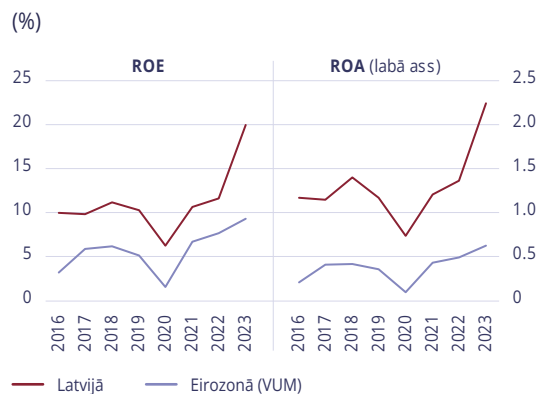
⁶⁰ Kapitalizācijas aprēķinos un attēlos iekļautas tikai šobrīd aktīvās kredītiestādes, no izlases izslēdzt kredītiestādes, kuru licences ir anulētas līdz 2024. gada 31. decembrim.

⁶¹ 2022. gadā – attiecīgi 23.2 %, 22.2 % un 9.3 %.

⁶² EBI 2023. gada 4. ceturkšņa risku radars.

⁶³ Nozīmīgās kredītiestādes ir ECB uzraugāmās kredītiestādes "Swedbank" AS, AS "Citadele banka" un AS "SEB banka".

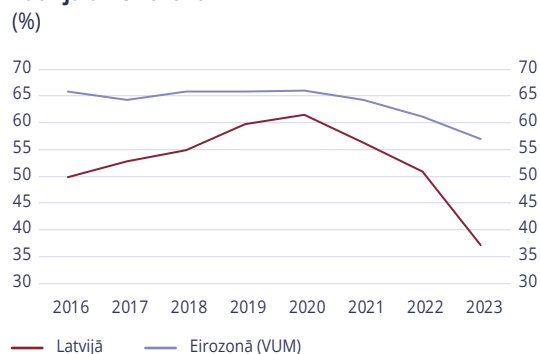
2.23. attēls
Kredītiestāžu vidējā ROE un ROA Latvijā un eirozonā*

* Eurozonas vidējās vērtības ir aprēķinātas, balstoties uz ECB VUM tiešajā uzraudzībā esošo kredītiestāžu datiem, kas ietver visas eirozonas valstis un Bulgāriju.

Avoti: Latvijas Banka un EBI.

2.24. attēls
Kredītiestāžu izdevumu un ienākumu attiecība Latvijā un eirozonā*

* Eurozonas kredītiestāžu izdevumu un ienākumu attiecības vidējās vērtības aprēķinātas, balstoties uz ECB VUM tiešajā uzraudzībā esošo kredītiestāžu datiem, kas ietver visas eirozonas valstis un Bulgāriju.

Avoti: Latvijas Banka un EBI.

20.8 % 2023. gada beigās. Tas lielā mērā skaidrojams ar kopējo riska darījumu apmēra (TREA) pieaugumu divās kredītiestādēs, kas pašu kapitāla prasību aprēķināšanai izmanto uz iekšējiem reitingiem balstīto (IRB) pieeju (sk. 2.25. att.). TREA pieaugumu galvenokārt noteica iekšējo modeļu salāgošana ar EBI pamatnostādņēm⁶⁴ EBI IRB *Repair* plāna ietvaros⁶⁵.

2023. gadā nozīmīgo iestāžu TREA pieauga par 1411 milj. eiro jeb 18.1 %, bet pašu kapitāla apmērs palielinājās par 90.0 milj. eiro jeb 4.9 %. Savukārt pārējo kredītiestāžu TREA pieauga par 244.5 milj. eiro jeb 12.1 % un pašu kapitāls palielinājās par 26.7 milj. eiro jeb 5.8 %.

⁶⁴ Pamatnostādnes par PD un LGD aplēsēm un apstrādi attiecībā uz riska darījumiem, kam iestājusies saistību neizpilde.

⁶⁵ EBI plāna mērķis ir novērst IRB modeļu nepilnības, t. sk. mazināt riska svaru izkliedi IRB kredītiestādēs ES.

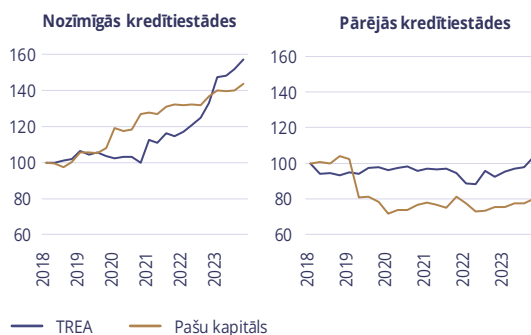
Nozīmīgo kredītiestāžu brīvprātīgās kapitāla rezerves saruka no 7.6 % līdz 4.8 % 2023. gada beigās, bet tās ir pietiekamas, lai absorbētu potenciālos zaudējumus, kas varētu rasties aizņēmēju maksātspējas un citu šoku dēļ (sk. sadaļu "[Kredītriska un tirgus riska šoku absorbētspējas stresa testi](#)"). Pārējo kredītiestāžu brīvprātīgās kapitāla rezerves 2023. gada beigās sasniedza vidēji 5.5 % (sk. 2.26. att.).

Augot kredītiestāžu ieņēmumiem, daļa kredītiestāžu būtiski palielinājušas izziņotās dividendu izmaksas. 2024. gadā nozīmīgās kredītiestādes izziņojušas dividendu izmaksas 386 milj. eiro apmērā, kas atbilst 78.5 % no 2023. gada peļņas. 2024. gadā nozīmīgo kredītiestāžu izziņotie peļņas sadales plāni vairāk nekā trīs reizes pārsniedz 2023. gadā izmaksāto dividendu apjomu – 117.9 milj. eiro jeb 49.0 % no iepriekšējā gada peļņas. Pārējās kredītiestādes nav bijušas pieticīgākas savos peļņas sadales plānos – 2024. gadā izziņotas dividendes 44.5 milj. eiro apmērā, kas atbilst 98.4 % no 2023. gada peļņas (2023. gadā – 9.0 milj. eiro jeb 26.6 % no peļņas).

Šādai tendencei turpinoties, Latvijas kredītiestāžu brīvprātīgās kapitāla rezerves varētu samazināties. **Riskus, kas varētu rasties saistībā ar kredītiestāžu brīvprātīgo kapitāla rezervju sarukumu, mazina noturības rezervju izveide pozitīvas neitrālas CCyB pieejas ietvaros** (sk. sadaļu "[Makrouzraudzības politika](#)"). Šo drošības rezervi kredītiestādes varēs izmantot, ja riski finanšu sektorā īstenosies un zaudējumu segšanai ar brīvprātīgajām rezervēm būs par maz.

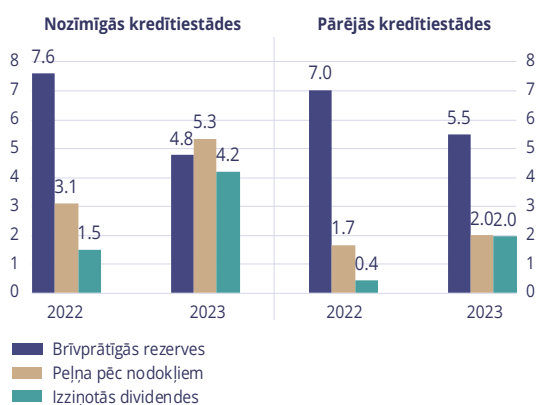
Ar 2024. gadu kredītiestādēm ir pilnā apmērā saistoša minimālā pašu kapitāla un atbilstīgo saistību prasība (MREL). Par minimālās 8 % prasības un individuālo 2. pīlāra prasību (P2R) summu augstāka MREL ir noteikta visām iestādēm, kas atzītas par O-SII. Vienlaikus MREL ietver arī individuāli noteiktu augstāku sviras rādītāja prasību, un kredītiestādei jāpilda augstākā no abām prasībām. Ņemot vērā pašreizējo kredītiestāžu brīvprātīgo rezervju līmeni un to iespējas vēl kapitalizēt peļņu, gaidāms, ka 2024. gadā MREL izpilde nevienai kredītiestādei grūtības nesagādās.

2.25. attēls
Kapitāla rādītāja skaitītājs un saucējs
(2018. gada 1. ceturksnis = 100)

Avots: Latvijas Banka.

2.26. attēls
Kredītiestāžu brīvprātīgās kapitāla rezerves, peļņa, izmaksāto un izziņoto dividendu apjoms konsolidētā līmenī
(% no TREA)

Avots: Latvijas Banka.

3. Kredītiestāžu stresa testi

Kredītriska un tirgus riska šoku absorbētspējas stresa testi

Sagatavoja Nadežda Siņenko, Ilze Vilka, Jānis Strazdiņš, Mikus Āriņš

Makroekonomiskā stresa testa rezultāti liecina, ka Latvijas kredītiestāžu noturība pret potenciālajiem šokiem ir augsta. Neraugoties uz dividenžu izmaksām, nozīmīgajām kredītiestādēm⁶⁶ saglabāsies pietiekami augstas brīvprātīgās kapitāla rezerves šoku absorbēšanai, ko noteiks arī šogad gaidāmā peļņa⁶⁷. Savukārt pārējo kredītiestāžu stresa testa rezultāti kopumā ir uzlabojušies, sarūkot INK apmēram atsevišķu iestāžu bilancēs. Kredītiestāžu noturība pret tirgus risku, t. sk. HTM vērtspapīru pārvērtēšanu esošajā tirgus vērtībā, ir uzlabojusies.

Saskaņā ar jutīguma analīzes rezultātiem 2023. gada beigās visas kredītiestādes spētu izpildīt minimālo 8 % pašu kapitāla prasību – arī tāda potenciāla kredītriska pieauguma apstākļos, kura rezultātā kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars palielinātos par vairāk nekā 20.0 procentpunktiem (2022. gada beigās – par 17.0 procentpunktiem). Lielāko aizdevēju rezultāti ir uzlabojušies, INK apmēram to bilancēs sarūkot, bet uzkrājumiem saglabājoties iepriekšējā gada līmenī.

Makroekonomiskais stresa tests veikts ar mērķi novērtēt kredītiestāžu spēju absorbēt potenciālu kredītriska un tirgus riska pieaugumu makrofiansiālās vides pasliktināšanās gadījumā. Stresa scenārijā svarīgākie riski ir ilgstoši vāja tautsaimniecības izaugsme un joprojām stingri finanšu nosacījumi. Kombinācijā ar negaidītu ārējo šoku tie var ietekmēt banku klientus un aktīvu kvalitāti un ierobežot tautsaimniecības izaugsmes atveseļošanu.

Metodoloģija

Latvijas Banka regulāri veic kredītiestāžu jutīguma analīzi⁶⁸ un makroekonomiskos stresa testus⁶⁹. Makroekonomiskā stresa testa aprēķinos izmantoti kredītiestāžu konsolidētie 2023. gada beigu dati, un novērtējums aptver periodu līdz 2024. gada beigām. Stresa testu pārvarēšanas kritēriji ir 8.0 % TC rādītājs, 6.0 % T1 kapitāla rādītājs un 4.5 % CET1 kapitāla rādītājs⁷⁰. Vismaz viena kapitāla veida minimālās prasības neizpilde tiek vērtēta kā kapitāla prasību neizpilde.

Ņemot vērā augsto nodrošināto kredītu īpatsvaru Latvijas kredītiestāžu kredītportfelī, sākot ar 2022. gadu iepriekšējās vienotās uzkrājumu normas vietā tiek izmantota katras kredītiestādes vidējā svērtā saistību nepildīšanas zaudējumu norma (SNZ). Vidējā svērtā SNZ tiek aprēķināta katrai stresa testa aprakstā no pārējiem kredītiem izdalītajai rezidentu kredītu grupai, kā arī lielākajām nozarēm. Tās aprēķins ir balstīts uz Latvijas Bankas Kredītu reģistrā pieejamiem datiem par individuālo kredītsaistību nodrošinājumiem. Veicot šo aprēķinu, valsts garantijas un naudas līdzekļus ņem vērā pilnā apmērā, NĪ tiek piemērota diferencēta samazinājuma vērtība (diskonts) atkarībā no scenāriju pieņēmumiem, bet fiziskajam nodrošinājumam – 30 % samazinājuma vērtība.

Ar 2023. gadu Latvijas Bankas kredītiestāžu **stresa testā iekļauta peļņas prognoze pirms nodokļu samaksas, izdevumiem uzkrājumiem kredītiem un vērtspapīriem** (atbilstoši katram scenārijam).

⁶⁸ Kredītriska jutīguma analīze rāda, cik lielu kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām pieaugumu kredītiestāde spētu izturēt tā, lai kredītiestādes kapitāla pietiekamības rādītāji nekļūtu mazāki par minimālajām kapitāla prasībām. Jutīguma analīzē tiek pieņemts, ka kredītiestādes kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām portfelim jābūt izveidotiem uzkrājumiem vismaz 50 % apmērā un papildus jāveido uzkrājumi 50 % apmērā no kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām pieauguma apjoma; šaubīgo kredītu uzkrājumu normai jābūt vismaz 35 % apmērā. Kredītiestāžu kapitāls un TREA tiek samazināti par papildus veicamo uzkrājumu apjomu.

⁶⁹ Makroekonomiskajā stresa testā tiek izvērtēta Latvijas kredītiestāžu noturība pret negatīviem makroekonomiskajiem šokiem, kuru īstenošanās ir iespējama, bet ar mazu varbūtību. Kredītriska un tirgus riska stresa testu rezultāti ļauj izvērtēt, vai kredītiestāžu kapitāla apjoms ir pietiekams, lai bez papildu kapitāla piesaistes absorbētu zaudējumus, kas varētu rasties īpaši nelabvēlīgos un pat ārkārtējos makroekonomiskā stresa apstākļos.

⁷⁰ Latvijas kredītiestāžu kapitāla struktūrai ir raksturīgi, ka T1 kapitāla prasība tiek izpildīta ar CET1 kapitālu, tādējādi, kredītiestādēm izpildot T1 kapitāla prasību, vienlaikus tiek izpildīta CET1 kapitāla prasība. Rezultātā tiek piemērots diezgan augsts stresa testu pārvarēšanas kritērijs augstas kvalitātes kapitālam.

⁶⁶ Nozīmīgās iestādes ir ECB uzraugāmās kredītiestādes – "Swedbank" AS, AS "Citadele banka" un AS "SEB banka".

⁶⁷ Arī neiekļaujot peļņas prognozi aprēķinos, kredītiestāžu šoku absorbētspēja saglabājas laba.

Stresa testa tirgus riska komponentē izmantoti katras kredītiestādes vērtspapīru portfeļa dati, t. sk. patiesajā vērtībā vērtētie vērtspapīri ar atspoguļojumu peļņas un zaudējumu pārskatā, patiesajā vērtībā vērtētie vērtspapīri ar atspoguļojumu pārējos apvienotajos ienākumos un HTM vērtspapīri. Šajā stresa testa metodoloģijā tirgus šoki piemēroti visiem vērtspapīriem, lai novērtētu vērtspapīru portfeļa tirgus vērtības pārmaiņu kopējo "ekonomisko" ietekmi uz kapitālu, pieņemot, ka jebkurā veidā vērtēto vērtspapīru vērtības pārmaiņas būs nepieciešams atzīt. Ņemot vērā 2023. gada sākumā piedzīvotos satricinājumus ASV reģionālo banku sektorā, **stresa scenārijā jau pirms šoka piemērošanas visi HTM vērtspapīri ir pārvērtēti aktuālajā tirgus vērtībā.** Lai gan bankas likviditātes krīzes situācijā šāda vērtspapīru pārvērtēšana teorētiski var notikt (kredītiestāde ir spiesta pārdot vērtspapīrus par zemāku tirgus cenu), Latvijas kredītiestādēm šādi riski ir ļoti zemi, jo likviditātes līmenis ir augsts.

Tā kā individuālo kredītiestāžu vērtspapīru portfeļu dati ir pieejami augstākajā detalizācijas pakāpē, analīze tika balstīta uz šiem datiem, bet grupas līmeņa vērtspapīru portfelis tika ekstrapolēts, pieņemot, ka tas ir strukturāli līdzīgs kredītiestādes līmeņa portfelim.

Katras kredītiestādes obligāciju portfeļa vērtspapīri sagrupēti pēc eksperta vērtējumā būtiskākajiem riska faktoriem (dažādu termiņu eirozonas un ASV obligāciju likmēm, kredītreitinga līmeņa, sektora). Ņemot vērā to īpatsvaru portfelī, atsevišķi izdalītas triju lielāko emitentu obligācijas. Katrai obligācijai noteikts modificētā ilguma (*modified duration*) indekss, izmantojot *Refinitiv* datus vai datu trūkuma gadījumā kā tuvinājumu izmantojot obligācijas atlikušo termiņu līdz dzēšanai. Modificētā ilguma indekss tiek izmantots, lai aprēķinātu procentu likmju šoka scenārija ietekmi. Valūtas risks izdalīts atsevišķi no pārvērtēšanas efekta, un šoka scenārijs piemērots atklātajai valūtas pozīcijai.

Stresa testa scenāriji

Stresa testa scenāriju parametri apkopoti 3.1.–3.4. tabulā.

Bāzes scenārijā iekšzemes kredītportfelim izmantota Latvijas Bankas 2024. gada marta prognoze, kas paredz, ka Latvijas tautsaimniecības izaugsme 2024. gadā būs pieticīga, sezonāli korigētam IKP pieaugot par 1.8 %.

Bāzes scenārijā saistību neizpildes zaudējumu aprēķinā NĪ nodrošinājumiem piemērots diskonts, kas atspoguļo ģīlas vērtības samazinājumu ātras pārdošanas

rezultātā.⁷¹ Stresa scenārijā NĪ vērtībām piemērotie diskonti ir lielāki nekā bāzes scenārijā, jo atspoguļo vērtības samazinājuma risku gan ātras pārdošanas rezultāta, gan NĪ cenu krituma dēļ. Abos scenārijos komerciālajam NĪ diskonti ir lielāki par dzīvojamā segmenta diskonti (sk. 3.1. tabulu).

Ilgstoši vājas ekonomiskās aktivitātes apstākļos un būtiski pieaugot kredītu procentu likmēm, 2023. gadā banku bilancēs sāka palielināties pārskatīto kredītu atlikums (sk. sadaļu "**Kredītrisks**"). Saglabājoties vājai tautsaimniecības izaugsmei, iespējams turpmāks pārskatīto kredītu kvalitātes pasliktinājums. Lai atspoguļotu šo risku, abos stresa testa scenārijos paredzēta šo kredītu migrācija uz ilgāk par 90 dienām kavēto kredītu kategoriju. **Scenārijos paredzētais INK pieaugums tiek piemērots pēc šīs migrācijas.**

⁷¹ Bāzes scenārijā diskonts nav prognoze par NĪ tirgus cenu dinamiku.

3.1. tabula

Makroekonomiskā stresa testa parametri

(%; procentpunktos)

Makroekonomiskie un kredītriska parametri	Bāzes scenārijs	Stresa scenārijs
Latvija		
Latvijas IKP gada pārmaiņas 2024. gadā	1.8	-6.9
3 mēnešu EURIBOR prognoze ⁷²	3.5	3.5
Varbūtība kredītam, kas ir bez maksājumu kavējuma vai ar kavējumu mazāku par 90 dienām un nav pārskatīts, gada laikā kļūt par kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām	0.6	6.4
Varbūtība šaubīgajam kredītam gada laikā kļūt par kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām	2.6	25.6
Pārskatīto kredītu, kuri nav INK un kuri gada laikā migrēs uz ilgāk par 90 dienām kavēto kredītu kategoriju, īpatsvars (%)	10 ⁷³	100
Kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām ⁷⁴ īpatsvara pieaugums iekšzemes klientu kredītportfelī 2024. gada beigās ⁷⁵	1.1	8.9
Komerčiālajam NĪ piemērots diskonts	20 %	40 %
Dzīvojamam NĪ piemērots diskonts	10 %	30 %

⁷² Gada vidējais 3 mēnešu EURIBOR līdz 2024. gada beigām; *Eurex Exchange*, 25.03.2024.⁷³ Tikai NFS kredītiem.⁷⁴ Saskaitot kopā kredītus, kas migrējuši no kategorijām "bez maksājumu kavējuma vai ar maksājumu kavējumu mazāku par 90 dienām", "šaubīgie kredīti" un "pārskatīti kredīti, kas nav INK" uz kategoriju "kredīti ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām".⁷⁵ Šo pieaugumu nevar uzskatīt par prognozi statistikas bilances un citu konservatīvo pieņēmumu dēļ.

INK pieaugums stresa testā (sk. 3.1. tabulu) tiek novērtēts ar kredītriska modeļa palīdzību.

Gan bāzes, gan stresa scenārijā pieņemts, ka visi Krievijas, Baltkrievijas un Ukrainas rezidenti izsniegtie kredīti kļūst par INK (kā arī visi kredīti, kuriem Krievija, Baltkrievija un Ukraina norādītas kā riska pārneses valstis⁷⁶). Taču, norakstot tos zaudējumus, ņemti vērā iepriekš veiktie uzkrājumi un NĪ nodrošinājumi, kuri atrodas Latvijā vai citās ES valstīs un kuriem tiek piemērotas samazinājuma vērtības atbilstoši scenāriju pieņēmumiem (sk. 3.1. tabulu). Nozīmīgo kredītiestāžu ieguldījumi Krievijā, Baltkrievijā un Ukrainā kopumā ir nelieli, un to norakstīšanai nav būtiskas ietekmes uz iestāžu kapitalizāciju.

Pieņēmumi par saistību nepildīšanas zaudējumiem pārējo valstu klientiem atspoguļoti 3.2. tabulā. Stresa testa scenārijos pieņemts, ka Baltijas valstu aizņēmējiem izsniegto kredītu SNV ir tāda pati kā iekšzemes klientiem izsniegto kredītu SNV, bet uzkrājumu norma ir 60 %. Pārējo valstu klientiem izsniegto kredītu SNV ir lielāka nekā Baltijas valstu klientiem, savukārt SNZ noteikti 75 % līmenī. Savukārt NVS valstu aizņēmējiem ir paaugstināta SNV, bet SNZ noteikti individuāli katrai bankai ar šādu ieguldījumu, ņemot vērā tikai tādus NĪ nodrošinājumus, kuri atrodas Latvijā vai citās ES valstīs

⁷⁶ T. i., ņemta vērā arī netiešā pakļautība ar Krieviju un Baltkrieviju saistītam riskam.

un piemērojot tiem samazinājuma vērtības atbilstoši scenāriju pieņēmumiem.

3.2. tabula

Pieņēmumi par kredītiem ārvalstu klientiem bāzes scenārijā

(%)

Kredīti ārvalstu klientiem	SNV	SNZ
Krievijas, Baltkrievijas un Ukrainas klienti	100	SNZ ₁
NVS klienti ⁷⁷	20	SNZ ₁
Lietuvas un Igaunijas klienti	0.6	60
Klienti no pārējām valstīm	5	75

Lai precīzāk atspoguļotu iespējamus zaudējumus no ieguldījumiem NVS valstīs, tajās veikto ieguldījumu apjoms precizēts saskaņā ar Kredītu reģistra datiem par valsts riska pārnesi.

Tirgus riska komponentes bāzes scenārijā nav paredzēti būtiski šoki un zaudējumi no vērtspapīru portfeļa pārmaiņām, pieņemot, ka, ja arī būs satricinājumi vērtspapīru tirgos, tie stresa testa periodā atgriezīsies iepriekšējā stāvoklī.

Jāpiebilst, ka **bāzes scenārijā veiktie pieņēmumi ir visai konservatīvi, tādējādi stresa testa rezultāti šajā scenārijā nav vērtējami kā kapitāla rādītāju prognoze.**

⁷⁷ Izņemot Krievijas un Baltkrievijas klientus.

Sākot ar 2023. gadu, stresa scenārijs izstrādāts, izmantojot GaR (*growth-at-risk*) modeļa prognozes, kas atspoguļo IKP pieauguma tempu nākotnes varbūtību sadalījuma 5. procentili, ņemot vērā pēdējās pieejamās IKP un Latvijas Bankas izstrādātā deflētā saliktā ciklisko risku rādītāja vērtības (sk. 3.1. ielikumu "GaR (*growth-at-risk*) modelis kredītiestāžu stresa testu scenāriju veidošanai"). Atbilstoši aprēķiniem stresa scenārijā IKP 2024. gadā samazinātos par 6.9 %.

Stresa scenārijā veiktie pieņēmumi par ārvalstu ieguldījumiem atspoguļoti 3.3. tabulā.

3.3. tabula

Pieņēmumi par kredītiem ārvalstu klientiem stresa scenārijā (%)

Ārvalstu klientiem izsniegtie kredīti	SNV	SNZ
Krievijas, Baltkrievijas un Ukrainas klienti	100	SNZ _i
NVS klienti ⁷⁸	40	SNZ _i
Lietuvas un Igaunijas klienti	6.4	60
Pārējo valstu klienti	10	75

⁷⁸ Izņemot Krievijas un Baltkrievijas klientus.

Tirgus riska komponentes stresa scenārijs izstrādāts, par atskaites punktu izmantojot vērtspapīru portfeli 2023. gada decembra beigās. Tirgus riskam stresa scenārijā modelēts globāls tirgus šoka scenārijs⁷⁹ (sk. 3.4. tabulu), kurā tiek piemēroti nozīmīgi šoki riska prēmijām valdību un uzņēmumu vērtspapīriem, bet mazāks šoks – akciju indeksiem. Ietekmes aprēķinā pieņemti konstanti sākotnējie vērtspapīru apjomi. Atsevišķi izdalīti Krievijas un Baltkrievijas emitentu vērtspapīri, kuru vērtībai kara dēļ piemērota 100 % diskonta likme.

⁷⁹ Stresa scenārija šoka parametri noteikti parāda vērtspapīru portfelim, galvenokārt izmantojot katram riska faktoram atbilstoša indeksa vēsturiskās mēneša pārmaiņas (izmantoti tirgus dati kopš 2006. gada) un pieņemot, ka pašreizējie ieguldījumi vērtspapīros saglabājas nemainīgi. Tiek aprēķināti 1 % gadījumi jeb mēneši ar lielākajiem aprēķinātajiem hipotētiskajiem kredītiestāžu kopējā portfeļa zaudējumiem. Identificēto gadījumu vidējās vērtības tiek izmantotas scenārijā. Ņemot vērā to, ka Latvijas kredītiestāžu akciju un fondu portfelis ir neliels un ar ievērojamu tirgus datu trūkumu, tam piemērotajā šoka scenārijā pieņemts vienkāršs portfeļa vērtības procentuāla krituma parametrs, kas atbilst 1 % nelabvēlīgākajām S&P 500 akciju indeksa vērtības pārmaiņām kopš 2006. gada. Atvasinātie finanšu instrumenti ietver ļoti dažādu finanšu aktīvu klāstu, kurus raksturo tirgus cenas un likviditātes trūkums, kā arī relatīvi augsts risks. Tāpēc, balstoties uz ekspertu atzinumu, šiem instrumentiem tiek piemērots vienkāršs procentuāls 50 % vērtības šoks.

3.4. tabula

Stresa scenārija tirgus riska stresa testa parametri

Instrumenti	Sākotnējā vērtība (%)	Stresa scenārija pārmaiņas (bāzes punktos)
Etalona ienesīguma likne		
Vērtspapīri eiro (1 mēnesis–10 gadu)	2.3 līdz 3.7	–43 līdz 38
Vērtspapīri ASV dolāros (1 mēnesis–10 gadu)	4.1 līdz 5.4	–32 līdz 22
Galveno kategoriju riska prēmija ⁸⁰		
Investīciju klase (valdība, uzņēmumi)	1.1 līdz 2.1	36 līdz 148
Augstas atdeves klase (valdība, uzņēmumi)	5.2 līdz 6.9	86 līdz 147
Triju lielāko emitentu riska prēmija	0 līdz 2.0	19 līdz 144
Citi nozīmīgie tirgus šoki		Stresa scenārija pārmaiņas (% salīdzinājumā ar bāzes vērtību)
Akcijas, fondi u. c. instrumenti (izņemot atvasinātos finanšu instrumentus)		–9
Atvasinātie finanšu instrumenti		–50

⁸⁰ Vērtspapīra ienesīguma likmes un attiecīgās valūtas etalonlikmes starpība. Vācijas un ASV valdības vērtspapīriem netiek piemērots riska prēmijas šoks.

Stresa testa rezultāti

Stresa testa rezultāti apkopoti 3.5. tabulā.

Atbilstoši bāzes scenārija konservatīvajiem pieņēmumiem gaidāms, ka kopējie novērtētie zaudējumi varētu sasniegt 151.1 milj. eiro jeb 0.6 % no kredītiestāžu kopējiem aktīviem. Prognozētos zaudējumus ar uzviju nosedz gaidāmā kredītiestāžu peļņa. Zaudējumus bāzes scenārijā pamatā nosaka zaudējumi no ieguldījumiem ar karadarbību saistītajās valstīs⁸¹ (60.6 %), kuri koncentrējas atsevišķās nenozīmīgās kredītiestādēs, un šo aktīvu norakstīšana no bilancēm neradītu problēmas kapitāla prasību izpildei arī stresa scenārijā. Atlikušos zaudējumus nosaka nepieciešamie papildu uzkrājumi rezidentu un pārējo valstu kredītportfelim.

3.5. tabula

Apkopotie makroekonomiskā stresa testa rezultāti⁸²

Rādītājs	Bāzes scenārijs	Stresa scenārijs
Novērtētie zaudējumi (milj. eiro)	151.1	713.5
Papildus nepieciešamie uzkrājumi (% no kredītiestāžu kopējiem aktīviem)	0.6	3.1
Kopējais kapitāla rādītājs		
To kredītiestāžu skaits, kuru kopējais kapitāla rādītājs ir mazāks par 8 %	0	0
Papildus nepieciešamais kapitāls (milj. eiro)	0	0
T1 kapitāla rādītājs		
To kredītiestāžu skaits, kuru T1 kapitāla rādītājs ir mazāks par 6 %	0	0
Papildus nepieciešamais kapitāls (milj. eiro)	0	0
CET1 kapitāla rādītājs		
To kredītiestāžu skaits, kuru CET1 kapitāla rādītājs ir mazāks par 4.5 %	0	0
Papildus nepieciešamais kapitāls (milj. eiro)	0	0

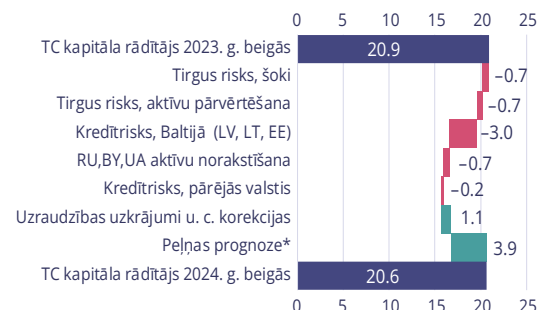
Stresa scenārijā kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars iekšzemes kredītportfelī līdz 2024. gada beigām pieaugtu par 8.9 procentpunktiem. Stresa scenārija īstenošanās gadījumā kopējie novērtētie zaudējumi varētu sasniegt 713.5 milj. eiro jeb

⁸¹ Bāzes scenārijā veiktie pieņēmumi ir visai konservatīvi, tāpēc stresa testa rezultāti šajā scenārijā nav vērtējami kā kapitāla rādītāju prognoze 2024. gadam.

⁸² Rezultāti saglabājās identiski arī bez peļņas iekļaušanas kapitālā.

3.1. attēls

Kopējā kapitāla rādītāja pārmaiņas stresa scenārijā (% no TREA)

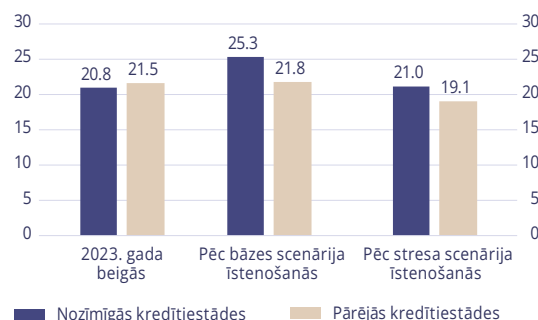

*Peļņas prognoze pirms nodokļiem, izdevumiem uzkrājumiem kredītiem un vērtspapīriem.

Avots: Latvijas Bankas aprēķini.

3.2. attēls

Kopējā kapitāla rādītāji stresa testa scenārijos (% no TREA)

Avots: Latvijas Bankas aprēķini.

3.1 % no kredītiestāžu kopējiem aktīviem. Gaidāmā kredītiestāžu peļņa, kas stresa scenārijā ir mazāka nekā bāzes scenārijā INK pieauguma un tirgus riska izraisīto zaudējumu dēļ, tiek novirzīta prognozēto zaudējumu absorbēšanai. Zaudējumi no tirgus riska veidotu 26.6 % no kopējiem zaudējumiem (13.6 % veidotu zaudējumi no tirgus riska šokiem un vēl 13.0 % – zaudējumi no HTM vērtspapīru pārvērtēšanas pašreizējā tirgus vērtībā), bet zaudējumi no ieguldījumiem Krievijā, Baltkrievijā un Ukrainā –13.1 %⁸³. Savukārt zaudējumi no iekšzemes un pārējo valstu klientiem izsniegtajiem kredītiem veidotu 60.3 % no kopējiem zaudējumiem (3.1. attēlā atspoguļotas banku sektora kopēja kapitāla rādītāja pārmaiņas stresa scenārijā). Arī stresa scenārijā nevienai kredītiestādei nerodas kapitāla iztrūkums (arī bez peļņas iekļaušanas kapitālā). Vidējais svērtais kopējais kapitāla rādītājs nozīmīgajās un pārējās kredītiestādēs atspoguļots 3.2. attēlā.

⁸³ Iekļauti zaudējumi no ieguldījumiem šo valstu vērtspapīros un akcijās.

Jāuzsver, ka pieņēmums par to, ka Krievijas un Baltkrievijas klienti, kā arī tie klienti, kuru valsts risks tiek pārnests uz Krieviju un Baltkrieviju, neizpildīs saistības 100 % apmērā, ir visai konservatīvs. Pirmkārt, tiešajiem ieguldījumiem Krievijā un Baltkrievijā netiek ņemta vērā valsts riska pārnese uz citām valstīm – piemēram, ir daudz kredītu, kuru valsts risks tiek pārnests uz Latviju (piemēram, uzņēmuma saimnieciskā darbība tiek veikta Latvijā), kas saistību

neizpildes risku samazina. Otrkārt, stresa scenārijā pieņemts, ka netiek atmaksāti arī visi tie kredīti, kuriem valsts risks pārnests uz Krieviju un Baltkrieviju. Valsts riska pārnese veikta, ņemot vērā arī tādus faktorus kā valsts, kurā reģistrēts nodrošinājums, un valsts, kurā atrodas galvotājs. Protams, nodrošinājuma vai galvnieka atrašanās Krievijā vai Baltkrievijā palielina zaudējumu risku, bet realitātē SNV var izrādīties mazāka par 100 %.

3.1. ielikums. GaR (*growth-at-risk*) modelis kredītiestāžu stresa testu scenāriju veidošanai

Sagatavoja Velga Ozoliņa, Nadežda Siņenko

Makroekonomiskajai stresa testēšanai 2009. gadā tika izveidots, bet 2014. gadā modificēts kredītriska modelis, kas saista makroekonomisko norišu attīstību ar banku sektora kredītportfeļa kvalitāti.

Makroekonomiskajā kredītriska modelī IKP pārmaiņām ir svarīga loma kā aizņēmēju ienākumu un ekonomiskās attīstības cikla fāzi raksturojošam rādītājam. Kopš 2023. gada stresa scenārijs tiek veidots, IKP pārmaiņu tempu novērtējot ar GaR (*growth-at-risk*) modeli⁸⁴.

GaR modeļa izmantošanai scenāriju veidošanā ir vairākas priekšrocības salīdzinājumā ar iepriekš izmantoto pieeju. Pirmkārt, GaR ļauj ar noteiktu varbūtību paredzēt teorētiski iespējamu IKP pārmaiņu tempu pēc noteikta laika perioda atkarībā no ekonomiskā cikla stāvokļa. Tieši šī GaR īpašība ļauj veidot scenārijus ar iepriekš uzdotu varbūtību (piemēram, 1 %, 5 % vai 10 %), kas nosaka scenārija smagumu. Otrkārt, izmantojot GaR modeli, nav nepieciešams identificēt konkrētus šokus, kas izraisa attiecīgo IKP attīstību.

GaR modeļa veidošanā tiek izmantota kvantīļu regresija (*quantile regression*) atbilstoši vienādojumam:

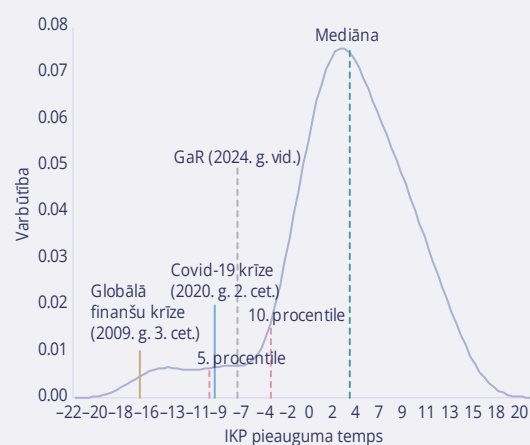
$$Q_p(Y_{t+h} | I_t) = \alpha^p + \beta_0^p Y_t + \beta_1^p X_t$$

kur ar $Q_p(Y_{t+h} | I_t)$ apzīmē IKP pārmaiņu tempa (Y_t) p % procentīli pēc h periodiem, izmantojot pārējo rādītāju vērtības periodā t (I_t), bet ar X_t apzīmē izvēlēto finanšu ciklu raksturojošā rādītāja – Latvijas Bankas izstrādātā un ar inflāciju koriģētā saliktā cikliskā riska rādītāja (SCRR) – vērtības periodā t .⁸⁵ Stresa scenārijā tiek izmantota 5. procentīle.

Aprēķinu rezultāti liecina, ka GaR 2024. gadā novērtē IKP gada kritumu (–6.9 %). Salīdzinājumā ar vēsturisko IKP attīstību (3.3. att.) šis rezultāts ir starp 5. un 10. procentīli IKP pārmaiņu tempa varbūtību sadalījumā.

3.3. attēls

Latvijas IKP ceturkšņa pārmaiņu tempa varbūtību sadalījums (izlīdzināts)

Piezīme. Aprēķinos izmantoti sezonāli un kalendāri koriģēti reāli IKP dati par 1995. gada 1. ceturksni–2023. gada 4. ceturksni.

Avoti: CSP un Latvijas Bankas aprēķini.

⁸⁴ Iepriekš tika izmantots Latvijas makroekonomiskais modelis, piemērojot dažādus makroekonomiskos šokus (sk. Beņkovskis, K., Stikuts, D. *Latvijas makroekonomiskais modelis*. Rīga: Latvijas Banka, 2006, pētījums Nr. 2/2006).

⁸⁵ Detalizētāk par GaR modeli sk. <https://www.makroekonomika.lv/raksti/gara-matematiska-gatavosanas-satricinajumiem-jauns-modelis-kreditiestazu-stresa-testu>.

Kredītiestāžu likviditātes stresa tests

Sagatavoja Mārcis Risbergs

Latvijas Bankas veiktie kredītiestāžu likviditātes stresa testi liecina, ka kredītiestāžu spēja izturēt potenciālos finansējuma aizplūdes šokus saglabājas labā līmenī.

Ar likviditātes stresa testiem novērtē finansējuma aizplūdes iespējamo seku nozīmīgumu. Tie veikti, balstoties uz 2024. gada marta beigu datiem un izmantojot konsolidētā līmeņa uzraudzības pārskatu datus par likvidajiem aktīviem un saistībām līdz 30 dienām⁸⁶. Testi veikti, lai aprēķinātu likviditātes rādītāju⁸⁷, kas būtu līdzvērtīgs iepriekš lietotajam likviditātes rādītājam banku uzraudzības vajadzībām, kura minimālā prasība 30 % apmērā bija saistoša visām kredītiestādēm līdz brīdim, kad LCR prasība stājās spēkā pilnā apjomā.

Īstermiņa likviditātes stresa testu veikšanai joprojām tiek izmantota iepriekšējo gadu metodoloģija, kas banku noturību pret likviditātes riskiem ataino vieglāk uztveramā veidā⁸⁸.

Stresa testu rezultāti rāda, cik lielu iekšzemes ne-MFI klientu noguldījumu un ārvalstu ne-MFI klientu noguldījumu aizplūdi kredītiestādes varētu izturēt, kamēr to likviditātes rādītājs (un tādējādi likvīdo aktīvu apjoms) samazinātos līdz 0, pieņemot, ka kredītiestādēm nav pieejami papildu resursi finansējuma aizplūdes kompensēšanai.

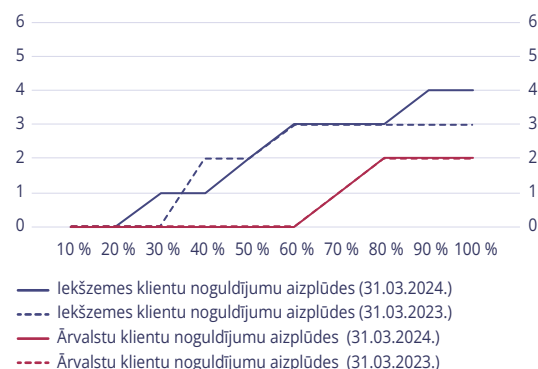
Saskaņā ar stresa testu rezultātiem (sk. 3.4. att.) **visas kredītiestādes varētu izturēt līdz 20 % iekšzemes klientu noguldījumu aizplūdi vai vairāk nekā 60 % ārvalstu klientu noguldījumu aizplūdi**. Stresa testu rezultāti salīdzinājumā ar 2023. gada marta beigām nedaudz pasliktinājās, bet to galvenokārt noteica ne-nozīmīgas operacionālas pārmaiņas atsevišķās bankās. Kredītiestādes vēl arvien nozīmīgu daļu aktīvu ir izvietējušas Latvijas Bankas noguldījumu iespēju

⁸⁶ Saskaņā ar kopējo pārskatu sniegšanas prasībām (*common reporting framework*; COREP) sagatavots pārskats par likviditātes novērtēšanas papildu rādītājiem (ALMM; *additional liquidity monitoring metrics*) konsolidētā līmenī vai, ja banka nesniedz pārskatus konsolidētā līmenī, individuālā bankas līmenī.

⁸⁷ Neapgrūtinātu likvīdo aktīvu attiecība pret kredītiestāžu kārtējo saistību, kuru atlikušais maksājumu termiņš nepārsniedz 30 dienu, kopsummu.

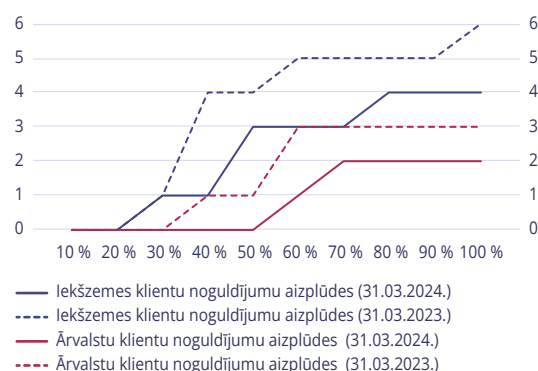
⁸⁸ Metodoloģijas aprakstu sk. 2023. gada "Finanšu Stabilitātes Pārskatā".

3.4. attēls
Likviditātes stresa testu rezultāti
(nelikvīdo kredītiestāžu skaits*)

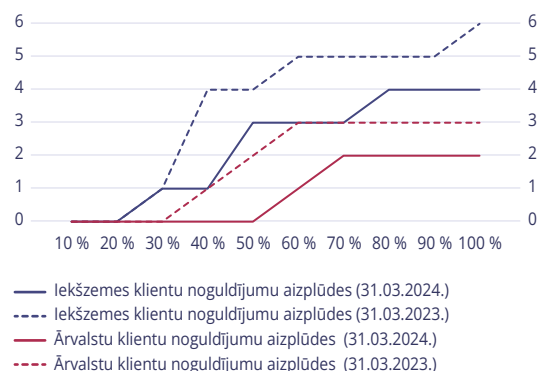
* Tikai 2024. gada marta beigās aktīvās bankas (astoņas kredītiestādes).
Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

3.5. attēls
Pirmā nelabvēlīgā scenārija stresa testu rezultāti
(nelikvīdo kredītiestāžu skaits)

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

3.6. attēls
Otrā nelabvēlīgā scenārija stresa testu rezultāti
(nelikvīdo kredītiestāžu skaits)

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

operācijās, un kopumā pieaugušās procentu likmes būtiski neietekmēja stresa testu rezultātus 2023. gadā. Mazāka spēja izturēt iekšzemes klientu noguldījumu aizplūdi ir lielākajām kredītiestādēm, kuras galvenokārt ir Ziemeļvalstu banku meitas sabiedrības ar centralizētu likviditātes vadību un labām iespējām nepieciešamības gadījumā iegūt papildu likviditāti no mātes bankām.

Papildus tika veikti stresa testi ar diviem īpaši nelabvēlīgiem scenārijiem.

Pirmajā nelabvēlīgajā scenārijā pieņēmumi paredz, ka nav iespējams ieķīlāt vai pārdot vērtspapīru portfeli, izņemot eirozonas valstu valdības vērtspapīrus ar kredītreitingu ne zemāku par A- un valstu valdības vērtspapīrus, kuriem vismaz viens no triju starptautisko kredītreitingu aģentūru noteiktajiem ilgtermiņa kredītreitingiem ir AAA. Attiecībā uz eirozonas valdības vērtspapīriem pieņemts, ka pirmā scenārija ietvaros tie zaudētu 15 % no vērtības un tos varētu izmantot Eirosistēmas monetārās politikas operācijās, piemērojot 3.0 % diskontu.

Otrajā scenārijā papildus pirmā scenārija pieņēmumiem noteikts, ka nevienai kredītiestādei nav pieejamas prasības uz nakti pret kredītiestādēm no valsts, pret kuras kredītiestādēm konkrētajai kredītiestādei ir vislielākais prasību uz nakti apjoms⁸⁹ (t. sk. pret tās grupā ietilpstošām kredītiestādēm).

Pirmā scenārija piemērošana būtiski nepasliktina standarta stresa testa rezultātus, un kredītiestādes **varētu izturēt ne mazāk kā 20 % iekšzemes klientu noguldījumu aizplūdi vai 50 % ārvalstu ne-MFI klientu noguldījumu aizplūdi** (sk. 3.5. att.). Arī **otrā scenārija piemērošana praktiski nemaina spēju izturēt ne-MFI noguldījumu aizplūdi** (sk. 3.6. att.). Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu rezultātus uzlaboja prasību uz nakti būtisks samazinājums lielākajā daļā banku. **Kredītiestādes varētu izturēt ne mazāk kā 20 % iekšzemes klientu noguldījumu aizplūdi vai 50 % ārvalstu klientu ne-MFI noguldījumu aizplūdi.**

⁸⁹ Piemēram, globālo finanšu tirgu satricinājuma gadījumā nozīmīgi samazinoties vērtspapīru portfeļa vērtībai, kredītiestādei kavējas prasību uz nakti atmaksa no citas ārvalstu kredītiestādes.

4. Makrouzraudzības politika

Sagatavoja Dace Antuža, Kristīna Bojāre

2023. gada decembrī Latvijas Banka pieņēma būtiskus makrouzraudzības politikas lēmumus gan attiecībā uz makrouzraudzības kapitāla instrumentiem, gan pasākumiem, kuri vērsti uz aizņēmējiem. Makrouzraudzības politika kopumā vērsta uz to, lai, ņemot vērā banku pašreizējos labos finansālos rādītājus un negaidītu šoku riskus nākotnē, laikus nostiprinātu banku noturību, kā arī lai veiktu mērķētus grozījumus regulējumā ilgtspējas un kredītēšanas attīstībai.

Kapitāla rezervju instrumenti

2023. gadā Latvijas Banka nolēma īstenot jaunu – pozitīvas neitrālas – CCyB piemērošanas pieeju.⁹⁰ Lai uzsāktu jaunās pieejas pakāpenisku īstenošanu, 2023. gada 18. decembrī Latvijas Bankas padome nolēma,⁹¹ ka 2024. gada 18. decembrī stāsies spēkā prasība par CCyB normu 0.5 % apmērā un 2025. gada 18. jūnijā – 1 % apmērā.⁹²

Saskaņā ar šo pieeju:

- CCyB norma tiek uzturēta noteiktā bāzes līmenī, kas ir augstāks par nulli, jau standarta risku apstākļos jeb finanšu cikla neitrālajā fāzē, kad cikliskais sistēmiskais risks nav ne paaugstināts, ne arī būtiski zems (sk. 4.1. att.);
- Latvijas Banka par piemērotu CCyB normas bāzes līmeni ir atzinusi 1 %.⁹³ CCyB normas uzturēšana 1 % līmenī jau finanšu cikla neitrālajā fāzē palielina iespēju laikus izveidot pietiekami lie-

⁹⁰ Par nodomu palielināt CCyB normu līdz 1 % un uzsākt pozitīvas neitrālas CCyB pieeju Latvijas Banka informēja 2023. gada 19. jūlija paziņojumā pēc Makrouzraudzības padomes sēdes.

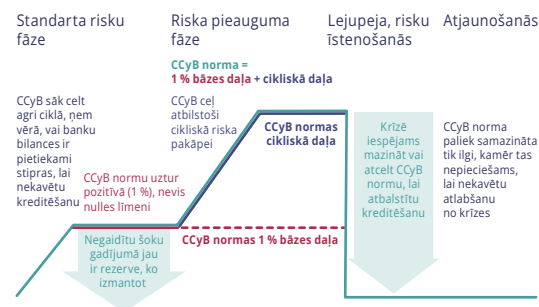
⁹¹ Par precīzākās kapitāla rezerves normas riska darījumiem, kuri noslēgti ar Latvijas Republikas rezidentiem, noteikšanu 1 procenta apmērā (likumi.lv).

⁹² CCyB norma tiek izteikta kā procentuālā daļa no kopējās ar Latvijas rezidentiem noslēgto riska darījumu vērtības. CCyB prasība jāizpilda ar CET1 kapitālu.

⁹³ Detalizētāk par bāzes līmeņa kalibrāciju sk. Latvijas Bankas pieeju CCyB normas piemērošanā. CCyB norma 1 % apmērā kā piemērots bāzes līmenis novērtēta, balstoties gan uz kvantitatīviem aprēķiniem, gan ekspertu vērtējumu, gan starptautisko pieredzi. Bāzes normas aprēķinā ņemts vērā arī Latvijas Bankas veiktais stresa testa novērtējums par kredītiestāžu sektora vidējo kopējo kapitāla samazinājumu šoka gadījumā, kas nav segts ar esošajām kapitāla prasībām un kredītiestāžu sektorā pieejamo brīvo kapitālu. Novērtēta arī piemērojamās CCyB normas ietekme kredītiestāžu sektora kopējo kapitāla prasību kontekstā, kā arī tas, vai prasība nerada negatīvus blakusefektus.

4.1. attēls

Shematisks pozitīvas neitrālas CCyB pieejas attēlojums dažādās finanšu cikla fāzēs

las noturības rezerves un paaugstina gatavību negaidītiem šokiem;

- Latvijas Banka turpina katru ceturksni novērtēt cikliskā sistēmiskā riska intensitāti un piemērojamo CCyB normu. Cikliskajam riskam pieaugot, CCyB norma tiks palielināta proporcionāli tā intensitātei jau no pozitīvās bāzes normas, nevis nulles līmeņa. Tādējādi CCyB kopējo prasību veidos bāzes normas komponente un cikliskā komponente;
- krīzes apstākļos, kad riski īstenojas, kā arī atjaunošanās periodā pēc krīzes CCyB norma var tikt samazināta vai atcelta. Tas palīdz kredītiestādēm turpināt piedāvāt finansējumu tautsaimniecībai, tādējādi samazinot krīžu ilgumu un ietekmi uz tautsaimniecību.

Pozitīvas neitrālas CCyB pieeja ļauj sākt veidot papildu kapitāla rezerves agrāk finanšu ciklā. Tādā veidā tiek mazināta nenoteiktība saistībā ar grūtībām precīzi un laikus identificēt riska pakāpi, jo cikliskā sistēmiskā riska rādītāji bieži ir novēloti un nepietiekami paredz nākotnes attīstību, kā arī tie nereti sniedz savstarpēji pretrunīgus signālus. Turklāt negaidīti satricinājumi var iestāties arī neatkarīgi no finanšu cikla fāzes. Tā kā CCyB normai ir 12 mēnešu spēkā stāšanās periods (īstāks tikai izņēmuma gadījumos), risku straujas uzkrāšanās gadījumā noturības rezerve var tikt izveidota novēloti.

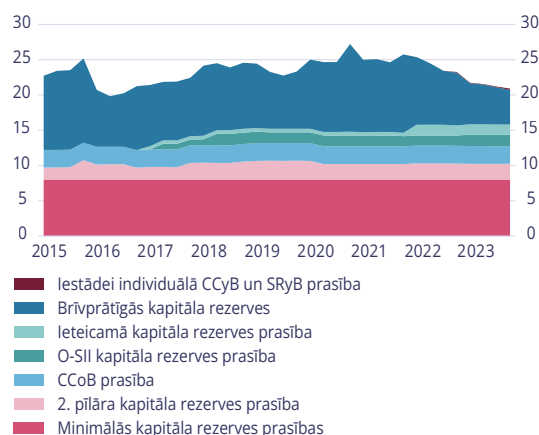
Agrīna CCyB prasības piemērošana rada drošības rezervi un palielina elastību makrouzraudzības politikas īstenošanā visa finanšu cikla garumā un negaidītu krīžu gadījumā, jo CCyB ir makrouzraudzības kapitāla instruments, kuru var visvieglāk elastīgi atbrīvot.

Latvijas kredītiestāžu pašreizējie finanšu rādītāji – ļoti labie peļņas rādītāji, augstās brīvprātīgās kapitāla rezerves (sk. 4.2. att.) un joprojām zemās finansējuma izmaksas – ļauj laikus un tālredzīgi nostiprināt kredītiestāžu noturību bez negatīviem procikliskiem efektiem.

Arī citās valstīs makrouzraudzības politika kopumā ir vērsta uz kredītiestāžu noturības nostiprināšanu.

Lai gan pašreizējie makrofinansiālie apstākļi ir sarežģīti, ņemot vērā banku labos finansiālos rādītājus un noturības rezervju izveides ieguvumus, makrouzraudzības kapitāla rezerves daudzviet tiek palielinātas. Arvien lielāks skaits valstu izvēlas īstenot pozitīvas neitrālas CCyB pieeju (sk. 4.1. ielikumu "Augošais starptautiskais atbalsts pozitīvas neitrālas CCyB pieejas izmantošanai").

4.2. attēls
Kredītiestāžu kapitāla prasības un brīvprātīgās kapitāla rezerves
(% no TREA)

Avots: Latvijas Banka.

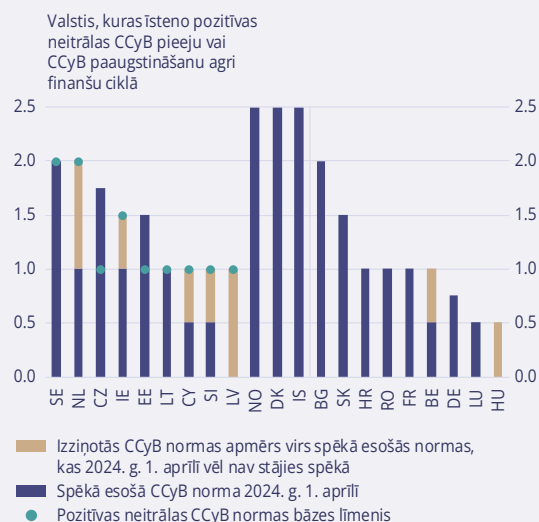
4.1. ielikums. Augošais starptautiskais atbalsts pozitīvas neitrālas CCyB pieejas izmantošanai

Sagatavoja Dace Antuža

Uzkrājot CCyB piemērošanas pieredzi, nacionālās makrouzraudzības iestādes un starptautiskās institūcijas ir izdarījušas secinājumus par makrouzraudzības kapitāla rezervju līdzšinējo lietojumu. Pandēmijas laikā pierādījās, ka negaidīti liela mēroga satricinājumi ir iespējami, un laikus izveidotas papildu kapitāla rezerves ir noderīgas. Secināts, ka kredītu un IKP attiecības novirze pietiekami labi nesignalizē par cikliskā riska intensitāti, un ir sarežģīti noteikt īsto brīdi, kad sākas pārmērīga cikliskā riska uzkrāšanās. Gaidot skaidrus signālus par cikliskā sistēmiskā riska pieaugumu un laikus nepaaugstinot kapitāla rezervju prasības, var izrādīties, ka, krīzei iestājoties, pietiekamas kapitāla rezerves nav izveidotas.

Tāpēc arvien vairāk valstu proaktīvāk veido papildu kapitāla rezerves, kuras var izmantot negaidītu finanšu satricinājumu laikā. 2024. gada marta beigās augstāka par nulli CCyB prasība bija noteikta lielākajā daļā EEZ valstu, t. sk. arvien lielāks skaits valstu izvēlas īstenot pozitīvas neitrālas CCyB pieeju (sk. 4.3. att.). Šī pieeja jau tiek īstenota Lietuvā, Igaunijā, Zviedrijā, Čehijā, Nīderlandē, Īrijā, Kiprā, Slovēnijā un Latvijā; ārpus EEZ – Apvienotajā Karalistē, Austrālijā un Honkongā. Proaktīvu CCyB celšanu agrīni ciklā īsteno arī Dānija, Norvēģija un Islande.

4.3. attēls
Spēkā esošās un izziņotās CCyB prasības
(% no TREA)

Avots: ESRK.

2022. gada oktobrī Bāzeles Banku uzraudzības komiteja publicēja ziņojumu par kapitāla rezervju izmantojamību

un cikliskumu Bāzeles ietvarā⁹⁴ un viedokli par pozitīvu neitrālu CCyB⁹⁵. Bāzeles banku uzraudzības komiteja atzīmēja, ka, lai gan Bāzeles standartā ir noteikti dažādi CCyB aspekti, vairāki CCyB piemērošanas elementi ir atbildīgo iestāžu pārziņā un arvien vairāk jurisdikciju ir izvēlējušās ieviest pozitīvas neitrālas CCyB pieeju. Bāzeles banku uzraudzības komiteja pauž atbalstu atbildīgo iestāžu spējai brīvprātīgi noteikt pozitīvu neitrālu CCyB normu un uzskata to par piemērotu vispārēju elastību kopējā Bāzeles III ietvarā.

Eiropas makrouzraudzības regulējuma pārskatīšanas ietvaros arī ECB⁹⁶ un ESRK⁹⁷ ir paudušas atbalstu papildu makrouzraudzības telpas izveidei ar lielāku apjomu atbrīvojamu kapitāla rezervju. Tās iespējams izveidot, citstarp izmantojot pozitīvas neitrālas CCyB pieeju vai proaktīvāk lietojot CCyB instrumentu. Veidojot kapitāla rezerves normālos laikos, ar relatīvi zemākām izmaksām notiek apdrošināšanās pret sistēmiskiem riskiem, kas ir sarežģīti novērtējami, bet kas var izmaksāt ļoti dārgi, kad tie īstenojas.

⁹⁴ Buffer usability and cyclical in the Basel framework.

⁹⁵ Newsletter on positive cycle-neutral countercyclical capital buffer rates.

⁹⁶ ECB response to the European Commission's call for advice on the review of the EU macroprudential framework. A positive neutral rate for the countercyclical capital buffer – state of play in the banking union.

⁹⁷ Review of the EU Macroprudential Framework for the Banking Sector. Response to the call for Advice

2023. gada 20. decembrī gadskārtējās O-SII identifikācijas un atzīšanas ietvaros stājās spēkā Latvijas Bankas padomes 2023. gada 18. decembrī pieņemtais **administratīvais akts par O-SII identifikāciju un tām piemērojamām O-SII kapitāla rezervju normām**. AS "Rietumu Banka", ņemot vērā tās relatīvā sistēmiskā nozīmīguma samazināšanos, O-SII kapitāla rezerves norma tika samazināta no 1 % līdz 0.75 %, bet pārējām kredītiestādēm O-SII kapitāla rezerves normas tika saglabātas nemainīgas (sk. 4.4. att.).

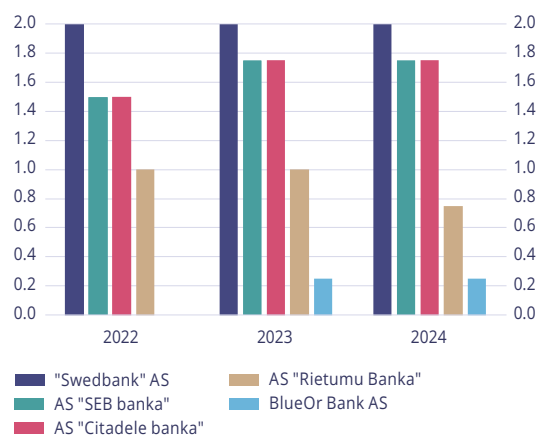
Uz aizņēmējiem vērstie instrumenti

2023. gada 18. decembrī **Latvijas Banka pārskatīja uz aizņēmējiem vērstos pasākumus**, aizstājot FKTK "Kredītriska pārvaldīšanas normatīvos noteikumus" ar jauniem Latvijas Bankas noteikumiem Nr. 265 "Kredītriska pārvaldīšanas noteikumi", kuros ietvertas vairākas pārmaiņas.

Lai motivētu aizņēmējus izvēlēties energoefektīvu mājokli, tādējādi sekmējot energoefektīvāka dzīvojamā fonda attīstību un arī ēku renovāciju, atviegloti uz ienākumiem balstītie kreditēšanas standarti kredītiem, kas izsniegti tāda mājokļa iegādei, kura ēkas energoefektivitātes klase ir C vai augstāka. Maksimālais parāda apkalpošanas izdevumu pret ienākumiem (DSTI) rādītājs šādiem kredītiem noteikts 45 % apmērā, savukārt maksimālais parāda attiecības pret gada ienākumiem (DTI) rādītājs – 8 reizes. Diferencētie rādītāji kalibrēti, ņemot vērā dažādās simulācijās iegūto potenciālo ietaupījuma apjomu izdevumiem par apkuri energoefektīvā mājoklī salīdzinājumā ar līdzīgu energoneefektīvu mājokli. Tā

4.4. attēls

Latvijas O-SII un tām noteiktās O-SII kapitāla rezervju normas (% no TREA)

Avots: Latvijas Banka.

kā ietaupītos apkures izdevumus iespējams novirzīt kredītmaksājumiem, ierobežojumu atvieglojums kopumā būtiski nemaina aizņēmēju maksātspējas risku.

Energoefektīvu mājokļu iegāde tiek atvieglota, ņemot vērā energoefektīvo mājokļu pieejamības samazināšanos augsto procentu likmju apstākļos, kā arī Latvijas dzīvojamā fonda zemo kvalitāti (ēkas ar C un augstākas klases energoefektivitātes sertifikātiem veido tikai aptuveni 15 % no kopējā dzīvojamā fonda). Turpinot ieguldīt energoneefektīvos mājokļos, ilgstoši gausi renovējot esošās ēkas un nepietiekamā apjomā ceļot kvalitatīvas jaunas ēkas, kā arī, ņemot vērā virzību uz klimata mērķiem, gan aizņēmējiem, gan aizdevējiem uzkrājas dažādu veidu riski saistībā ar ieguldījumiem šādos aktīvos.

Ņemot vērā gūto praktisko pieredzi ar 2019. gadā ieviestajiem uz aizņēmējiem vērstajiem pasākumiem, **ir pārskatītas arī citas "Kredītriska pārvaldīšanas normatīvo noteikumu" normas**, t. sk.:

- **ieviesta elastīgāka pieeja attiecībā uz kredītiem fiziskajām personām mājokļa iegādei ar mērķi to izīrēt vai citādi gūt ienākumus no operācijām ar NĪ.** Kredīta apmēra pret tā nodrošinājuma vērtību (LTV) rādītāja (70 %) izpildē noteikta iespēja izmantot elastīgo atkāpi – 10 % no viena ceturkšņa laikā izsniegtajiem kredītiem fiziskajām personām drīkst pārsniegt šo prasību, kā arī DSTI, DTI un kredītu termiņu limitus; sk. 4.1. tabulu). Atcelta kvantitatīva 70 % LTV prasība tādiem kredītiem mājokļa iegādei, kuru kredītņēmēja, kas ir patērētājs, ienākumi no NĪ pārsniedz 20 % no kopējiem ienākumiem, un atcelts ierobežojums, kas noteica, ka aizņēmēja ienākumi no NĪ ņemami vērā tikai 70 % apmērā. Tie aizstāti ar kvalitatīvu prasību piesardzīgi vērtēt šāda aizņēmēja kredītrisku;
- **precizēts uz aizņēmējiem vērsto instrumentu tvērums gadījumos, kad fizisko personu kredītēšanas pakalpojumi tiek sniegti ārvalstīs,** kurās jau ir noteiktas šāda veida prasības, lai novērstu līdzvērtīgu prasību pārklāšanos.

Citi pasākumi ar makroprudenciālu ietekmi

Līdztekus minētajām uz aizņēmējiem vērsto pasākumu pārmaiņām **atvieglotas klientu kredītsaistību pār-kreditēšanas iespējas no vienas kredītiestādes uz citu** – "Kredītriska pārvaldīšanas noteikumos" ietverta prasība kredītiestādei iekšējos normatīvajos dokumentos noteikt kritērijus, kādos gadījumos tā pieprasa aizņēmējam jaunu nodrošinājuma novērtējumu, lai tā varētu pienācīgi veikt ar darījumu saistītā kredītriska novērtēšanu. Savukārt grozījumi "[Patērētāju tiesību aizsardzības likumā](#)" samazina pārkreditēšanas izmaksas – piemēram, liedz iekasēt samaksu par pārkreditēšanu (izņemot kredītus ar fiksētu procentu likmi), atceļ nodevu par ķīlas tiesību reģistrāciju pārkreditētiem kredītiem, samazina maksu par notāra pakalpojumiem. Savukārt hipotekārā kredīta reklamēšanas lieguma atcelšana vairo aizņēmēja informētību par kredītu piedāvājumu.

2023. gada 18. decembrī **Latvijas Banka no 100 % uz 80 % samazināja riska pakāpi riska darījumiem, kas nodrošināti ar hipotēkām attiecībā uz komerciālu**

NĪ, kurš atrodas Latvijas Republikā.⁹⁸ Lēmums stājas spēkā 2024. gada 30. jūnijā un attiecas uz kredītiestādēm, kuras šiem darījumiem piemērojamās kapitāla prasības aprēķina, izmantojot standartizēto pieeju. Lēmuma ietekme uz finanšu sektoru kopumā nebūs liela, jo to riska darījumu apjoms, kuri kredītiestādēs klasificēti kā pilnībā nodrošināti ar komerciālo NĪ, ir samērā neliels, un nepieciešams papildu laiks, lai kredītiestādes atbilstoši pārklasificētu riska darījumus, kas potenciāli var kvalificēties kā darījumi, kuri pilnībā nodrošināti ar komerciālo NĪ. Samazinājums veikts, ar dažādu veidu modeļu palīdzību izvērtējot vidējās svērtās riska pakāpes ar komerciālo NĪ saistītajiem riska darījumiem bankās un secinot, ka ir iespēja līdzsvarot šo regulējuma normu. Gadījumos, kad individuālā iestādes līmenī ar attiecīgajiem darījumiem saistītie riski saglabāsies paaugstināti, ir iespēja izmantot individuālus uzraudzības pasākumus.

⁹⁸ Par riska pakāpes attiecībā uz riska darījumiem, kuri nodrošināti ar hipotēkām attiecībā uz komerciālu nekustamo īpašumu, kas atrodas Latvijas Republikas teritorijā, noteikšanu 80% apmērā (likumi.lv).

4.1. tabula

Latvijā pieņemtie un spēkā esošie makrouzraudzības instrumenti

Instrumenti	Līmenis	Spēkā stāšanās un lēmuma pieņemšanas datumi
CCyB	0 % 0.5 % 1 %	01.05.2022. 18.12.2024. 18.06.2025. (lēmums pieņemts 18.12.2023.)
O-SII kapitāla rezerve	Swedbank Baltics AS – 2 % "Swedbank" AS – 2 % AS "Citadele banka" – 1.75 % AS "SEB banka" – 1.75 % AS "Rietumu Banka" – 0.75 % BlueOr Bank AS – 0.25 %	20.12.2023. (lēmums pieņemts 18.12.2023.)
Riska pakāpe riska darījumiem, kas nodrošināti ar komerciālu NĪ, kurš atrodas Latvijā	100 % 80 %	30.11.2007. 30.06.2024. (lēmums pieņemts 18.12.2023.)
Kredīta un tā nodrošinājuma attiecība (LTV)	90 % visiem patērētāju kredītiem, kuri lielāki par 100 minimālajām algām un kuru atmaksa nodrošināta ar NĪ hipotēku	12.06.2007. (lēmums pieņemts 17.05.2007.)
	95 % kredītiem, kuru atmaksa nodrošināta ar NĪ hipotēku un valsts galvojumu atbilstoši likumam "Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā"	25.09.2014. (lēmums pieņemts 18.09.2014.)
	70 % kredītiem mājokļa iegādei ar mērķi to izīrēt vai citādi gūt ienākumus no NĪ**	
Parāda apkalpošanas izdevumu (kredītmaksājumu finanšu iestādēm kopējais apmērs mēnesī) un aizņēmēja neto mēneša ienākumu attiecība (DSTI)	40 % 45 % kredītiem, kas izsniegti energoefektīva mājokļa iegādei**	01.06.2020. (*grozījumi noteikumos pieņemti 18.12.2023. un stājās spēkā 01.01.2024.) # 10 % no fiziskajām personām vienā ceturksnī izsniegto kredītu apjoma drīkst pārsniegt limitu.
Kopējā parāda un aizņēmēja neto gada ienākumu attiecība (DTI)	6 reizes 8 reizes kredītiem, kas izsniegti energoefektīva mājokļa iegādei**	
Kredīta termiņi	30 gadu hipotekārajam aizdevumam, 7 gadi patēriņa aizdevumam#	

Avots: Latvijas Banka.

5. Nebanku finanšu sektora attīstība un riski

Sagatavoja Kārlis Ločmelis un Kristīne Petrovska

Optimisms finanšu tirgos un iespēja iegādāties valstu parāda vērtspapīrus ar augstāku ienesīgumu ir veicinājuši nebanku uzkrājumu pakalpojumu apakšsektoru – pensiju 2. un 3. līmeņa plānu un apdrošinātāju – izaugsmi. Apdrošināšanas sabiedrībām ir izdevies augošās izmaksas pārnest uz patērētāju, tāpēc arī to maksātspējas un likviditātes rādītāji saglabājas augsti. To ieguldījumu brokeru sabiedrību darbības modelis, kuras veic vērtspapīrotu kredītpasību pārdošanu, ir atkarīgs no kredītu plūsmas, tomēr arī ekonomikas cikla vieglas lejupslīdes laikā tas var nest peļņu. Kriptoaktīvu nozare gatavojas transformācijai, ko nesīs kriptoaktīvu regulējums ES, iedzīvotāju vidējās ieguldītās summas kriptoaktīvos joprojām ir nelielas, taču aug.

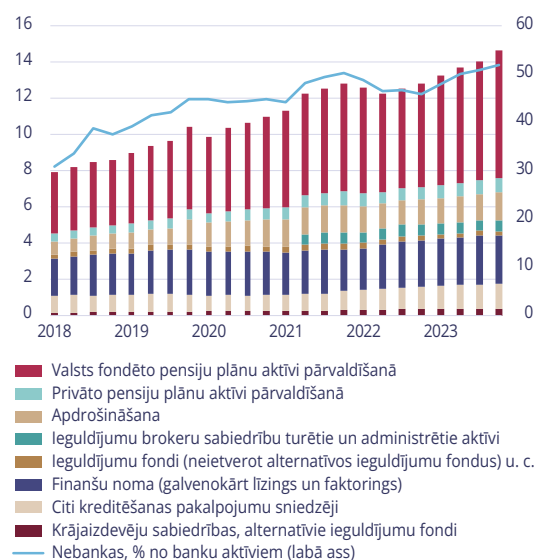
2023. gadā nebanku finanšu sektors piedzīvoja spēcīgu izaugsmi. Šā sektora aktīvi gada laikā pieauga par 14.6 % (sk. 5.1. att.). To galvenokārt noteica iemaksas pensiju fondos un finanšu instrumentu vērtības kāpums. Arī nebanku kredīšanas sektori piedzīvoja būtisku attīstību: 2023. gadā citu kredīšanas pakalpojumu sniedzēju aktīvi palielinājās par 9.9 % un finanšu noma (galvenokārt līzings un faktoring) – par 4.3 % (sk. sadaļu "Kredīšanas attīstība").

Latvijas nebanku finanšu sektora tiešā saikne ar Latvijas kredītiestādēm saglabājas zema. Saskaņā ar Latvijas Bankas finanšu kontu statistikas datiem 2023. gadā kredītiestāžu aktīvu struktūrā Latvijas nebanku finanšu sektora dalībnieku aktīvi veidoja 12.3 % no kredītiestāžu kopējiem aktīviem (2022. gadā 12.8 %), bet pasīvu struktūrā – 10.7 % (2022. gadā 10.3 %).

Latvijas finanšu sistēmā nebanku finanšu sektora pakalpojumu pieejamības nepārtrauktība ir augsta, jo, kādam tirgus dalībniekam izstājoties, tā sniegtos pakalpojumus Latvijas finanšu sistēmas darbības nodrošināšanai var aizstāt citi. Latvijas nebanku finanšu sektora loma finanšu nozarē un tautsaimniecībā salīdzinājumā ar pārējām eirozonas valstīm joprojām ir krietni mazāka. To galvenokārt nosaka zemais iedzīvotāju ilgtermiņa uzkrājumu īpatsvars to finanšu

5.1. attēls

Nebanku finanšu sektora aktīvi apakšsektoru dalījumā (mljrd. eiro) un attiecībā pret kredītiestāžu aktīviem (%)

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

aktīvos (finanšu aktīvu īpatsvars trešajā ienākumu kvintilē 2020. gadā sasniedza vien 10.1 %; lauvu tiesu no finanšu aktīviem veido īstermiņa noguldījumi⁹⁹), šādiem uzkrājumiem Latvijā veidojoties īsāku laika periodu nekā daudzās citās eirozonas valstīs, un zema finanšu pratība (zemāka par OECD vidējo¹⁰⁰).

Uzkrājumu pakalpojumu sniedzēji

Mājsaimniecību uzkrājumi pensijai veido lielāko daļu nebanku finanšu sektora aktīvu. 2023. gada beigās valsts fondēto pensiju shēmas (VFPS) uzkrātie līdzekļi sasniedza 48.1 %, bet pensiju 3. līmeņa aktīvi – 4.8 % no nebanku finanšu sektora kopējiem aktīviem.

Inflācija Latvijā ir būtisks ilgtermiņa risks pensiju uzkrājumiem. 2023. gadā VFPS ieguldījumu plānu un privāto pensiju plānu vidējais ienesīgums bija attiecīgi 12.5 % un 10.3 %. Lai gan 2023. gadā to ienesīgums būtiski pārsniedza Latvijas inflāciju gada beigās (0.6 %),

⁹⁹ Sk. 10.a un 10.b grafiku diskusijas materiāla [Household Finance and Consumption Survey 2020 in Latvia: Summary Report](#) 14. lpp.

¹⁰⁰ Latvijai 59 punkti 100 punktu skalā, OECD vidējais 63 punkti. Sk. OECD (2023), "OECD/INFE 2023 International Survey of Adult Financial Literacy", *OECD Business and Finance Policy Papers*, No. 39, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/56003a32-en>.

būs nepieciešami vairāki gadi ar spēcīgu ieguldījumu atdevi, lai atgūtu un palielinātu pensiju uzkrājumu pirkt-spēju, kas tika zaudēta 2022. gada lielās inflācijas un ieguldījumu vērtības krituma dēļ.

Augstākas procentu likmes ne tikai vairo iespējas ieguldīt naudas līdzekļus ar augstāku gaidāmo ienesīgumu, bet arī palielina riska diversifikācijas iespējas. Tas samazina ieguldījumu risku, jo ar ieguldījumu plāna sadalījumu starp kapitāla un parāda vērtspapīriem ir iespēja samazināt ienesīguma svārstīgumu.

Līdz ar ģeopolitisko risku pieaugumu palielinās varbūtība, ka piegādes ķēdes var tikt pārrautas un var materializēties cita veida riski, kuri ar zemu varbūtību, bet potenciāli lielu ietekmi var skart uzkrājumu vērtību.

Latvijas Banka 2023. gadā nāca klajā ar priekšlikumu, kā pilnveidot VFPS pastāvīgās komisijas maksas griestu aprēķina metodi.¹⁰¹ Priekšlikuma mērķis ir panākt, lai nepilnīgas cenu (pārvaldīšanas izmaksu) konkurences apstākļos pārvaldītāji dalītos ar VFPS dalībniekiem ar apjomradītajiem ietaupījumiem, kurus galvenokārt veido paši dalībnieki ar regulārajām iemaksām 6 % apmērā no to bruto atalgojuma, un motivēt pārvaldītājus mazāk koncentrēt pūles uz tirgus daļas palielināšanu strauji augošajā tirgū un pievērsties uzkrājumu ienesīguma kāpināšanai.

Latvijas Banka arī sniedza Labklājības ministrijai un Finanšu ministrijai priekšlikumus, kā uzlabot atbildības mainīgās daļas aprēķina kārtību.¹⁰² Savukārt šo priekšlikumu mērķis ir noteikt reprezentablu akciju atsauces indeksu, pret kuru mērit ieguldījumu plānu virspējību, un arī noteikt adekvātu sadalījumu starp akciju un obligāciju atsauces indeksiem ieguldījuma

¹⁰¹ Vairāk informācijas sk. rakstā [Vairāk nekā 100 miljonu ietaupījums topošajiem pensionāriem](#).

¹⁰² Latvijas Banka ierosina pārskatīt akciju atsauces indeksu, ar kuru salīdzinot ieguldījuma plāni aprēķina, uzskaita un ietur atbildības mainīgo daļu. Pašreiz akciju atsauces indeksu veido tikai *STOXX Europe 600 Net Return*, bet, tā kā ieguldījumu plāni naudu iegulda globālajos akciju tirgos, Latvijas Banka piedāvā akciju atsauces indeksu veidot no diviem indeksiem – *STOXX Europe 600 Net Return* un *MSCI ACWI Net EUR* –, kur katram no tiem piemērotu 50 % svaru kopējā akciju atsauces indeksā. Latvijas Banka piedāvā arī pārskatīt atsauces indeksa sadalījuma daļu starp fiksētu un nefiksētu ienākuma vērtspapīriem, precizējot to apmēru galvenokārt 100 % un 75 % akciju ieguldījumu plāniem, t. i., plāniem, kuru prospektos maksimāli atļautais ieguldījums kapitāla vērtspapīros un riska ziņā tiem pielīdzināmos instrumentos nepārsniedz attiecīgi 100 % un 75 % no plāna aktīviem, kā arī pilnveidot aprēķina metodi, lai atļautu veidot reprezentablu atsauces indeksu dzīves cikla plāniem brīžos, kad tie pakāpeniski samazina akciju īpatsvāru, lai samazinātu tirgus risku, cilvēkiem tuvojoties pensionēšanās vecumam.

plāniem, kuri visus naudas līdzekļus neiegulda akcijās un citos riska ziņā tām pielīdzināmos vērtspapīros.

ieguldījumu brokeru sabiedrības, kas piedāvā vērtspapīrotus kredītpasījumus (ieguldījumu platformas)

Ieguldījumu platformas ir transformējušas darbības modeli uz finanšu instrumentu (vērtspapīrotu¹⁰³ kredītpasījumu) piedāvāšanu, darbojoties kā ieguldījumu brokeri. Tādējādi strauji ir audzis gan ieguldījumu brokeru skaits (sasniegto deviņus, no kuriem seši ir ieguldījumu platformas), gan to aktīvi turējumā (2023. gada beigās – 616.4 milj. eiro, no kuriem 98.7% veido ieguldījumu platformu aktīvus turējumā¹⁰⁴), savukārt kopējais aktīvu turējumā apjoms pēdējā gada laikā ir stabilizējies. Pēdējos gados ieguldījumu platformas paplašina ieguldījumu aktīvu klases ar obligācijām, biržā tirgotiem fondiem, un vērtspapīriem, kuri ir nodrošināti ar ienākumus (procentus) nenesošu NĪ. Ieguldījumu platformas sniedz investoriem pieeju alternatīvu ieguldījumu klasei un šobrīd nav uzskatāmas par sistēmiski nozīmīgām Latvijas finanšu sistēmai.

Šo ieguldījumu platformu ienākumi pamatā ir atkarīgi no piedāvāto vērtspapīrotu kredītpasījumu plūsmas, kas savukārt ir tieši atkarīga no ekonomikas cikla. Lai arī ir vērojama ekonomikas cikla lejupslīde kredītpasību izcelsmes valstīs, ieguldījumu platformas saglabā pozitīvu kapitāla atdevi (7.3 % 2023. gadā), aktīviem turējumā nemainoties.

Līdz ar ieguldījumu platformu darbības modeļa transformēšanu no cedētu patēriņa kredītu tirgošanas uz finanšu instrumentu (vērtspapīrotu kredītpasījumu) piedāvāšanu, **Latvijā ir attīstījusies vērtspapīrošana, kas neprofesionāliem investoriem šādos vērtspapīros nes līdzī ar dažādus riskus.**¹⁰⁵ Tradicionāli vērtspapīrošanu veic bankas, lai pārdotu iepriekš izsniegtus (gan augstas, gan zemākas kvalitātes) kredītus un iegūtu naudas līdzekļus jaunu kredītu izsniegšanai (un mazinātu kapitāla prasības). Šo vērtspapīrotu kredītu pircēji citās valstīs parasti ir citi profesionālie investori – ieguldījumu fondi, apdrošināšanas sabiedrības u. c. Turpretī Latvijā vērtspapīrotus instrumentus galvenokārt iegādājas māsaimniecības no ES valstīm. Tas rada

¹⁰³ Termins "vērtspapīrošana" lietots ECB regulas (Nr. 1075/2013) kontekstā.

¹⁰⁴ Aktīvos turējumā ietilpst gan iepriekšējie cedētie kredīti, gan vērtspapīrotie kredītpasījumi, gan akcijas, obligācijas un ieguldījumu fondi, gan arī neieguldītā nauda un citi aktīvi.

¹⁰⁵ Plašāk par vērtspapīrošanas modeli un ar to saistītajiem riskiem sk. makroekonomika.lv rakstā "[Vērtspapīrošana Latvijā FinTech stilā](#)".

augstu risku, ka ieguldījumu platformu investori visos gadījumos nespēs objektīvi un pilnvērtīgi veikt analīzi, lai izprastu ar ieguldījumu saistītos riskus.¹⁰⁶ Tāpēc īpaši svarīgi ir nodrošināt ieguldītāju atbilstību šāda augsta riska investīcijām un pilnīgas informācijas atklāšanu viegli saprotamā valodā.

Latvijā vērtspapīrošanu veic ar ieguldījumu brokeru sabiedrībām saistīti uzņēmumi – finanšu instrumentsabiedrības –, kas turklāt vērtspapīro trešo pušu patērētāja kredītprasības. Aktīva vērtspapīrošana tika uzsākta 2022. gadā, un pēc diviem gadiem ir reģistrētas jau 59 finanšu instrumentsabiedrības (SPV; *special purpose vehicle*), kas saistītas ar 5 ieguldījumu brokeru sabiedrībām. Vērtspapīroto kredītprasījumu atlikums 2023. gada beigās sasniedza 451.3 milj. eiro.

Vislielākais Latvijā vērtspapīroto kredītprasījumu (kredītu) īpatsvars ir no Latvijas, Kazahstānas, Igaunijas, Moldovas un Polijas (sk. 5.2. att.). To valstu lokā, ar kuru rezidenti visvairāk tiek veikti šādi darījumi, ietilpst arī tādas, kurās patērētāju aizsardzība, īpaši patērētāja kredītēšanā, ir zemākā līmenī nekā Latvijā.

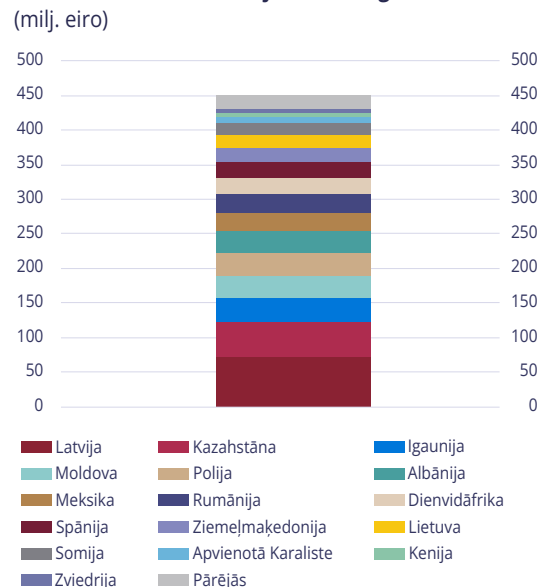
Latvijā vērtspapīro arī tādās attālās valstīs kā Kolumbija, Kenija, Botsvāna izsniegtus kredītus. Turklāt **šo kredītu procentu likmes sasniedz tādus apmērus, kas nodrošina pozitīvu peļņu, pat ja puse no kredītiem netiek atmaksāta** (2023. gada beigās 48.6% no kredītu atlikumiem ir ar gada procentu likmi virs 50%). Īpaši augsto procentu likmju dēļ šie kredīti rada parādu slazdu riskus un nebūtu raksturojami atbilstoši ESG standartiem, jo netiek ievērots sociālās atbildības princips.¹⁰⁷ **88.4% no kopējā vērtspapīroto kredītprasījumu apjoma veido nenodrošināti, tikai ar sākotnējā aizdevēja galvojumu segti mājāsaimniecību kredīti.**

Lielākajās platformās publiski norādītā informācija liecina, ka sākotnējā aizdevēja maksātnespējas dēļ atgūšanas procesā esošo kredītu atlikums sasniedz 132.7 milj. eiro pretstatā aktīvajam 490 milj. eiro

¹⁰⁶ Vērtspapīrotām kredītprasībām piemīt vairāki riski. Būtiskākie ir kredītrisks (ir svarīga tā prasmīga novērtēšana), galvojuma un likviditātes risks. Nozīmīgs ir arī juridisko nepilnību risks, kas sevišķi izteikts pārrobežu (ārpus ES) darbībā, valūtas svārstību risks, vērtspapīroto kredītu portfeļa apkalpotāja risks, "izsniegt, lai pārdotu" (*originate to distribute*) risks, kā arī sankciju un citi riski.

¹⁰⁷ Latvijā, piemēram, ir noteikti kredīta kopējo izmaksu griesti patērētājiem 0.07% dienā (gada procentu likme ~29.10%). Šo izmaksu ierobežojumu nepiemēro tādiem patērētāju kredītēšanas līgumiem, kurus noslēdzot kredīta devēja glabāšanā kā nodrošinājums nododama kāda lieta un saskaņā ar kuriem patērētāja atbildība ir ierobežota tikai ar iekļauto lietu (sk. [Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 8. pantu](#)).

5.2. attēls
Vērtspapīroto kredītprasījumu sākotnējā kredītriska valstu sadalījums 2023. gadā

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

vērtspapīroto finanšu instrumentu portfelim (norakstīti ir 7.3 milj. eiro) un vidējais atgūšanas procesa ilgums pārsniedz divus gadus.¹⁰⁸

Latvijas Bankas uzturētā vērtspapīru statistika liecina, ka **Latvijā vērtspapīrotos kredītprasījumus ir iegādājušās galvenokārt mājāsaimniecības no Vācijas, Latvijas, Spānijas, Čehijas un Nīderlandes** (šo valstu investoru īpatsvars kopējā atlikumā 2023. gadā ir 61.7%). Augstajā investoru koncentrācijā pēdējos gados nav notikušas pārmaiņas, un, ja mainīsies kādas valsts ieguldītāju noskaņojums, tas var radīt potenciālu ievainojamību platformu darbības modelim.

Apdrošināšanas sabiedrības

2023. gads apdrošināšanas sektoram ir bijis duāls. Lai gan nedzīvības apdrošinātājiem ir izdevies pārnest izmaksu pieaugumu uz klientiem, sarūkošās iemaksas un citu ieguldījuma produktu pievilcība augošo procentu likmju laikā var apdraudēt dzīvības apdrošināšanas jomas darbības ilgtspēju. Papildu nenoteiktību rada patērētāju pirkspēja, sevišķi palielinoties dabas katastrofu biežumam un paplašinoties polisēs iekļauto segumu klāstam. Vienlaikus apdrošināšanas sabiedrības joprojām saglabā augstus

¹⁰⁸ <https://www.mintos.com/lv/statistika/aizdevumu-statistika/>

maksātspējas rādītājus (SCR; *solvency capital ratio*)¹⁰⁹ (sk. 5.4. att.) un likviditātes rādītājus.

Arī labvēlīgās finanšu tirgus situācijas dēļ (pārvērtējot ieguldījumu portfeļus) un iegādājoties vērtspapīrus, t. sk. valdību vērtspapīrus, ar augstākām procentu likmēm, apdrošināšanas sabiedrībām ir izdevies nodrošināt pozitīvus gan aktīvu atdeves, gan ieguldījumu atdeves rādītājus (sk. 5.1. tabulu).

5.1. tabula

Apdrošināšanas sabiedrību galvenie rādītāji

Rādītājs	2021	2022	2023
Aktīvi (milj. eiro)	1507.9	1391.8	1546.1
Dzīvības apdrošinātāju aktīvu atdeve (%)	1.9	1.0	0.8
Nedzīvības apdrošinātāju aktīvu atdeve (%)	2.9	3.0	4.9
Dzīvības apdrošinātāju ieguldījumu atdeve (%)	18.2	-33.2	5.0
Nedzīvības apdrošinātāju ieguldījumu atdeve (%)	1.1	0.5	1.6

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

Dzīvības apdrošināšanas produktu ierobežotā konkurētspēja rada potenciālu ievainojamību. Dzīvības apdrošināšanā parakstīto prēmiju apjoms 2023. gadā turpināja sarukt (kritums par 11.7 % salīdzinājumā ar 2022. gadu; sk. 5.3. att. a) paneli). Salīdzinājumam – EEZ vidēji dzīvības apdrošināšanā parakstīto prēmiju apjoms 2023. gada 1. pusgadā ir audzis par 1.2 %.¹¹⁰ **Straujākais sarukums redzams mūža pensijai (-38 % salīdzinājumā ar 2022. gadu)**, stājoties spēkā aizliegumam lielāko daļu no uzkrātā kapitāla izņemt pirmajos 5–10 gados¹¹¹, un šim produktam topošo pensionāru ieskatā tādējādi zaudējot produkta pievilcību. Arī kopumā šobrīd izmaksātās atlīdzības par 4 % pārsniedz iemaksas. Augošo procentu likmju negatīvā ietekme vienlaikus ar alternatīvām investīciju jomā būtiski ietekmē dzīvības apdrošināšanas ar ieguldījumu komponentu (uzkrājošās dzīvības apdrošināšanas, tirgum piesaistītās dzīvības apdrošināšanas) konkurētspēju.

¹⁰⁹ Pieejamā pašu kapitāla attiecība pret maksātspējas kapitāla prasību. Maksātspējas kapitāla prasības aprēķins balstīts uz visu to risku novērtējumu, kuriem pakļauta apdrošināšanas sabiedrība, t. sk. apdrošināšanas parakstīšanas riska, tirgus riska, kredītriska un operacionālā riska novērtējumu. Katru riska moduli kalibrē pēc VaR (99.5 %) vienam gadam metodes; sk. [Apdrošinātāju un pārpadrošinātāju maksātspējas kapitāla prasības un pašu kapitāla aprēķināšanas normatīvos noteikumus](#).

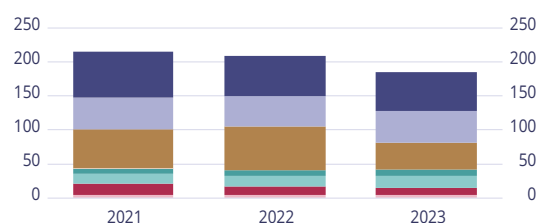
¹¹⁰ https://www.eiopa.europa.eu/document/download/e3c0abd4-49d5-4d54-bc57-867352a43835_en?filename=Data%20and%20figures%20-%20EIOPA%20Financial%20Stability%20Report%20December%202023.xlsx

¹¹¹ Valsts fondēto pensiju likums (Pārejas noteikumu 30. punkts).

5.3. attēls

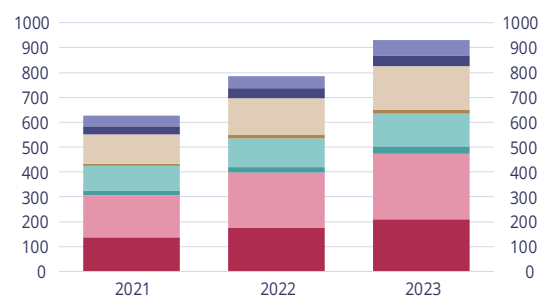
Latvijas apdrošināšanas sabiedrību un ārvalstu apdrošināšanas sabiedrību filiāļu parakstītās prēmijas gadā (milj. eiro)

a) Dzīvības apdrošināšana

■ Tirgum piesaistītā Latvijā ■ Bez uzkrājumu veidošanas Latvijā
■ Tirgum piesaistītā ārvalstīs ■ Ar uzkrājumu veidošanu Latvijā
■ Mūža pensijas Latvijā ■ Ar uzkrājumu veidošanu ārvalstīs
■ Mūža pensijas ārvalstīs ■ Ar uzkrājumu veidošanu ārvalstīs

b) Nedzīvības apdrošināšana

■ Pārējā apdrošināšana Latvijā ■ Bez uzkrājumu veidošanas Latvijā
■ Pārējā apdrošināšana ārvalstīs ■ Ar uzkrājumu veidošanu Latvijā
■ Veselības apdrošināšana Latvijā ■ Ar uzkrājumu veidošanu ārvalstīs
■ Veselības apdrošināšana ārvalstīs ■ Ar uzkrājumu veidošanu ārvalstīs
■ Īpašuma apdrošināšana Latvijā ■ Ar uzkrājumu veidošanu ārvalstīs
■ Īpašuma apdrošināšana ārvalstīs ■ Ar uzkrājumu veidošanu ārvalstīs
■ Ar transportlīdzekli saistītā apdrošināšana Latvijā
■ Ar transportlīdzekli saistītā apdrošināšana ārvalstīs

Piezīme. Ārvalstīs parakstītajās prēmijās ietilpst gan prēmijas, kas parakstītas Latvijas apdrošināšanas sabiedrību ārvalstu filiālēs, gan pakalpojumu sniegšanas brīvības ietvaros parakstītās prēmijas.

Avots: Latvijas Banka.

Neapšaubāmi, produkta pievilcību ietekmē arī iedzīvotāju patēriņa un ieguldījumu groza pārskatīšana, kā arī ilgstoši negatīvais ieguldītāju noskaņojums.

Nedzīvības apdrošināšanas parakstīto prēmiju apjoms 2023. gadā pieauga par 18.2 % (sk. 5.3. att. b) paneli), turpinoties izmaksu pieauguma pārnesei uz patērētājiem. Iepriekšējā gadā inflācija galvenokārt tika pārnesta ar transportlīdzekli saistītajā apdrošināšanā, taču šogad spēš prēmiju pieaugums vērojams īpašumu apdrošināšanā (+37 %), ko ietekmē īpašuma atjaunošanas izmaksu kāpums, kā arī segumu pārvērtēšana. Straujš cenu pieaugums ietekmē patērētāju spēju iegādāties īpašumu apdrošināšanu, kas savukārt vairo ievainojamību klimata pārmaiņu un katastrofu dēļ. EAAPI, veicot apsekojumu par apdrošināšanas aizsardzības plaisu (*insurance protection gap*), kura rodas

dabas katastrofu dēļ, secinājusi, ka šobrīd Latvijā šī plaisa ir neliela, bet pārsniedz EEZ šā brīža vidējo.¹¹²

Augot uzņēmēju un citu investoru pieprasījumam apdrošināt ģeopolitiskos riskus, Latvijas apdrošināšanas sabiedrībām būtu plašāk jāizskata iespējas piedāvāt politisko risku apdrošināšanu, arī izmantojot starptautisko institūciju piedāvātos pārprošāšanas produktus un iespējas. Tas ļautu attīstīt jaunu darbības nišu, kā arī veicinātu Latvijas uzņēmumu eksportspēju augošu ģeopolitisko satricinājumu laikā.

Latvijas apdrošināšanas sabiedrībām, līdzīgi kā apdrošināšanas sabiedrībām citos mazajos tirgos, svarīga ir pārrobežu darbība, jo tā palīdz diversificēt un pārvaldīt riskus. 2023. gada beigās nedzīvības apdrošināšanā ārvalstīs parakstīto prēmiju īpatsvars kopējā parakstīto prēmiju apjomā bija 32.3 % (samērā stabils vairākus gadus pēc kārtas), bet dzīvības apdrošināšanā ārvalstīs parakstīto prēmiju īpatsvars – 37.1 % (kāpums par 5.6 procentpunktiem).

Apdrošināšanas sabiedrību **aktīvu likviditātes struktūra nav būtiski mainījusies.** Naudas līdzekļu īpatsvars aktīvos dzīvības apdrošināšanas sabiedrībām ir 5.3 %, bet nedzīvības apdrošināšanas sabiedrībām – 6.6 % (augstāks nekā EEZ vidēji¹¹³).

Saskaņā ar EAAPĪ vērtējumu galvenie sistēmiskie riski apdrošināšanas nozarei ES mērogā ir ģeopolitiskā spriedze, tehnisko rezervju pārvērtēšana (ņemot vērā ienesīguma kāpumu un procentu likmju pieaugumu), ieguldījumu pārvērtēšanas risks, apdrošināšanas parakstīšanas pelnītspējas risks¹¹⁴, kā arī kopējais makroekonomiskās izaugsmes risks¹¹⁵.

Vienlaikus apdrošināšanas sabiedrību spēja absorbēt potenciālos šokus saglabājas laba, jo to maksātspējas rādītāji joprojām ir augsti (sk. 5.4. att.), un neviena apdrošināšanas sabiedrība neizmanto

¹¹² https://www.eiopa.europa.eu/tools-and-data/dashboard-insurance-protection-gap-natural-catastrophes_en. EAAPĪ plaisu vērtē 0-4 skalā, kur Latvijas līmenis ir 1-2, atkarībā no katastrofu veida.

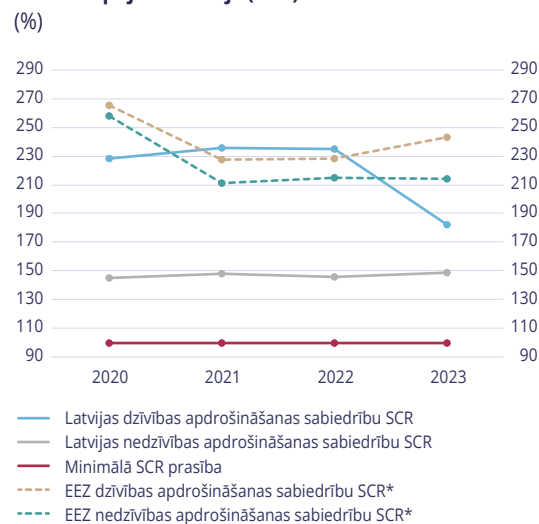
¹¹³ https://www.eiopa.europa.eu/document/download/e3c0abd4-49d5-4d54-bc57-867352a43835_en?filename=Data%20and%20figures%20-%20EIOPA%20Financial%20Stability%20Report%20December%202023.xlsx

¹¹⁴ Ar apdrošināšanas parakstīšanas pelnītspējas risku ir saprotams risks, ka apdrošinātājs neatbilstīgi noteiks prēmiju apmēru, tāpēc atlīdzības pārsniegs parakstīto prēmiju apjomu. Inflācijas dēļ neprognozējami kāpj atlīdzību izdevumi, bet prēmiju pārskatīšanu ierobežo konkurence un noslēgto līgumu ilgums.

¹¹⁵ https://www.eiopa.europa.eu/publications/financial-stability-report-december-2023_en

5.4. attēls

Latvijas un EEZ apdrošināšanas sabiedrību maksātspējas rādītājs (SCR)

* Dati par 2023. gada 2. ceturksni

Avoti: Latvijas Banka, Latvijas Bankas aprēķini un EAAPĪ.

regulējumā paredzētās atkāpes¹¹⁶ SCR uzlabošanai. Latvijas dzīvības apdrošināšanas sabiedrību SCR kritums ir skaidrojams ar iepriekšējo gadu uzkrātās peļņas izmaksu.

Riskus nedaudz mazina pārprošāšanas izmantošana. 2023. gadā pārprošāšanas daļa piekritušo atlīdzību izmaksās veidoja 17 % nedzīvības apdrošināšanā un 0.25 % dzīvības apdrošināšanā.¹¹⁷ Latvijā izveidots arī Apdrošināto aizsardzības fonds (uzkrāto līdzekļu atlikums 2023. gada beigās sasniedza 19.8 milj. eiro un pārsniedz iepriekš noteikto dzīvības (5 milj. eiro) un nedzīvības apdrošināšanas (11 milj. eiro) minimālo fondā uzkrāto līdzekļu sliekšni)¹¹⁸. Gaidāms, ka fondā uzkrāto līdzekļu apjoms turpinās palielināties (Latvijas Bankai, pārvaldot fonda līdzekļus, 2023. gadā izdevās nodrošināt ienesīgumu 2.84 %¹¹⁹), pieaugot procentu likmēm un tādējādi arī tā noguldījumu atdevei. Uzkrātie līdzekļi ir papildu rezerve apdrošināšanas sabiedrības potenciālas maksātspējas gadījumam, lai segtu to daļu no piekritušajām atlīdzībām, kuru vairs nespētu segt pati maksātspējīgā apdrošināšanas sabiedrība.

¹¹⁶ Atkāpēs ietilpst, piemēram, ilgtermiņa garantiju novērtējums un ilgtermiņa bezriskā procentu likmes laika prēmija, ko izmanto tehnisko rezervju diskontēšanai.

¹¹⁷ Zema pārprošāšanas īpatsvars skaidrojams ar to, ka investīciju risku pamatā uzņemas apdrošinājuma ņēmējs, nevis apdrošināšanas sabiedrība.

¹¹⁸ [Apdrošināšanas un pārprošāšanas likuma](#) 288. pantā noteikts, ka apdrošināšanas sabiedrību iemaksas tiek apturētas, ja uzkrāto līdzekļu apjoms pārsniedz minimālo līdzekļu sliekšni. Sliekšņu apmērs pēdējo reizi ir ticis dubultots 2016. gadā, kad paralēli stājās spēkā "Maksātspēja II" direktīva.

¹¹⁹ <https://datnes.latvijabanka.lv/gada/GP/LB-GP-2023.pdf>

Kriptoaktīvi

Pieaugot gaidām par kriptoaktīvu uzraudzības ietvara ieviešanu ES un kriptoaktīvu cenām, palielinās arī to Latvijas iedzīvotāju skaits, kuri iegādājas kriptoaktīvus (2024. gada februārī 7 %; 2023. gada februārī 4 %¹²⁰).

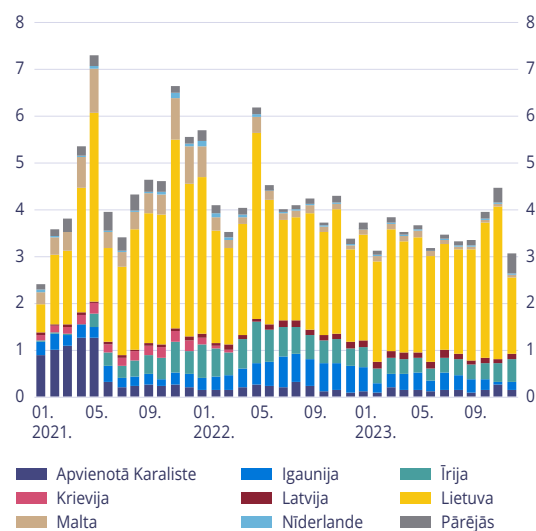
Vienlaikus to maksājumu apjoms, kurus Latvijas iedzīvotāji ar Latvijas kredītiestāžu izsniegtajām maksājumu kartēm veikuši kriptoaktīvu maku turētājiem,¹²¹ 2023. gadā samazinājās par 17.6 % (salīdzinājumā ar 2022. gadu), sasniedzot 42.7 milj. euro (2022. gadā 51.76 milj. euro; 2021. gadā 55.6 milj. euro) (sk. 5.5. att.). Spējais sarukums 2023. gada decembrī spilgti parāda iedzīvotāju reakciju (atteikšanos) no ieguldījumu veikšanas kriptoaktīvos, tiklīdz nozari piemeklē skandāli, kā tas bija *Binance* gadījumā.¹²² Šāda reakcija sekoja, neraugoties uz tirgū esošajām gaidām par ASV uzrauga atļauju biržā tirgot fondus, kuru vērtības pamatā ir *Bitcoin* konkrētās dienas vērtība, kā arī kopējo kriptoaktīvu cenu pieaugums.

Turpina dominēt maksājumi uz Lietuvā atvērtiem kontiem. Tas skaidrojams ar populārās kriptobiržas *Binance* darbību kaimiņvalstī un dažādu maksājumu iestāžu atvērtību sadarbībai ar kriptomaku turētājiem. Klātienē veikto maksājumu īpatsvars ir neliels (1.5 %) – tas liecina, ka kriptoaktīvu bankomātu izmantošana Latvijā nav populāra. Vienlaikus ir pieaudzis vidējais maksājuma apmērs: 50 % no maksājumiem ir līdz 60 euro, 70 % – līdz 100 euro.

Galvenie riski kriptoaktīvu tirgū ir saistīti ar patērētāju nepārdomātiem ieguldījumiem riskantos un krāpnieciskos aktīvos, kriptoaktīvu uzņēmumu augošā saikne ar uzraudzītajiem finanšu nozares dalībniekiem, augsta koncentrācija pakalpojumu piedāvātāju vidū (tirgus varas ļaunprātīga izmantošana), kā arī iesaiste naudas atmazgāšanā un citās nelegālās darbībās.

5.5. attēls

Ar Latvijas kredītiestāžu izsniegtajām maksājumu kartēm veiktie maksājumi kriptoaktīvu maku turētāja konta valstu dalījumā (apjoms; milj. euro)

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini

¹²⁰ Saskaņā ar Latvijas Bankas un SIA "LATVIJAS FAKTI" veiktās aptaujas rezultātiem.

¹²¹ Plašāk par metodoloģiju un aprēķiniem sk. rakstu "Kriptoaktīvu izplatība Latvijā: novērtēšanas pirmie soļi".

¹²² Plašāk par Latvijas iedzīvotāju reakciju sk. rakstu "Rekordsods kriptoaktīvu biržai pabiedē kriptoaktīvu turētājus arī Latvijā".

1. pielikums. Latvijas finanšu sistēmas pakļautības bioloģiskās daudzveidības un citiem dabas riskiem sākotnējais novērtējums

Sagatavoja Olga Lielkalne, Jānis Strazdiņš

Latvijas Banka, izmantojot Latvijas Bankas Kredītu reģistra un ENCORE¹²³ datubāzes datus, veikusi sākotnējo novērtējumu par Latvijas komercbanku pakļautību bioloģiskās daudzveidības riskam un citiem dabas riskiem. Novērtējuma rezultāti norāda uz uzņēmumu kredītportfeļa lielo atkarību no ekosistēmas pakalpojumiem, kā arī uz banku finansēto nozaru visai būtisko ietekmi uz dabas kapitālu. Latvijas Bankas veikto novērtējumu papildina vides ekspertu aptaujas dati par Latvijai specifisku vides faktoru vērtējumu un norāde uz nozarēm ar būtiskāko ietekmi uz biotopiem.

Tautsaimniecību un finanšu sistēmu vidējā un ilgākā termiņā apdraud vairāki dabas riski. **Papildus tautsaimniecības un finanšu sistēmas pakļautībai klimata pārmaiņu riskiem pēdējā laikā tiek aktualizēta arī citu dabas risku – t. sk. saistībā ar bioloģiskās daudzveidības izušanu – analīze.**

Latvijas Banka veikusi sākotnējo novērtējumu par Latvijas komercbanku pakļautību bioloģiskās daudzveidības un citiem dabas riskiem. Izvērtējums par finanšu sektora pakļautību dabas riskiem tika veikts divos posmos.¹²⁴ Pirmajā posmā, izmantojot granulārus datus no Latvijas Bankas Kredītu reģistra un ENCORE datubāzes, tika novērtēta Latvijas komercbanku uzņēmumu kredītportfeļa un lielāko tautsaimniecības nozaru atkarība no ekosistēmu pakalpojumiem un šo nozaru ietekme uz dabas kapitālu. ENCORE datubāzes izmantošanas priekšrocības ir šādas: 1) detalizēta pieeja, jo datubāze sniedz informāciju gan par tautsaimniecības ietekmi uz vidi, gan par tautsaimniecības nozaru atkarību no vides (ekosistēmām, dabas aktīviem) dažādos aspektos, un 2) starptautisks lietojums, kas ļauj analīzes rezultātus salīdzināt ar citām Eiropas un pasaules valstīm. Savukārt galvenais šīs metodoloģijas trūkums, ko uzsver arī tās autori, ir tas pats starptautiskais skatpunkts, jo nozaru ietekme tiek vērtēta vispārīgi, neņemot vērā valstu atšķirības un katras valsts dabas un ekonomisko procesu mijiedarbības īpatnības. Otrajā posmā tika **apkopots Latvijas vietējo vides un dabas ekspertu un zinātnieku vērtējums¹²⁵ par dažādu tautsaimniecības nozaru ietekmi uz ekosistēmām un vides piesārņojumu.**

Latvijas finanšu sektora pakļautība dabas riskiem: novērojumi

Ar ENCORE metodoloģiju veiktais novērtējums liecina, ka **vismaz 80 % no Latvijas banku kredītportfeļa ir augsta atkarība no vismaz viena ekosistēmu pakalpojuma**. Ļoti augsta atkarība no vairāk nekā trim ekosistēmām bija tikai lauksaimniecības un mežsaimniecības nozarei, savukārt vairāk nekā 80 % uzņēmumu kredītportfeļa ir vidēji atkarīgi no divām ekosistēmām.

Novērtējot banku finansēto uzņēmumu ietekmi uz atšķirīgām ekosistēmām, secināts, ka **vismaz 80 % no kredītportfeļa ir augsta ietekme uz vismaz trim ekosistēmām**. Būtiska ietekme ir uz sauszemes ekosistēmām (sk. P1.1. att.) – galvenokārt saistībā ar NĪ nozares lielo īpatsvaru kredītportfelī un tās ietekmi uz šīm

¹²³ ENCORE ir platforma, kas paredzēta, lai palīdzētu uzņēmumiem un organizācijām novērtēt savu pakļautību dabas riskiem. Tā ietver tiešsaistes rīku un datubāzi tautsaimniecības nozaru ietekmes un pakļautības izvērtēšanai attiecībā uz dabas aktīviem un ekosistēmu pakalpojumiem un šo platformu uztur vairākas starptautiskās organizācijas, t. sk. ANO Vides programmas pasaules konservācijas monitoringa centrs un finanšu iniciatīva (vairāk šeit: <https://www.encorenature.org/en/about/about-encore>).

¹²⁴ Abās izmantotajās pieejās pamatā tika vērtēta tiešā ietekme, nevērtējot netiešo jeb otrās kārtas ietekmi. Piemēram, būvniecības nozares ietekmes noteikšanā tiek vērtēta pašu būvniecības procesu ietekme uz vidi, bet tiek ignorēta būvmateriālu ražošanas ietekme uz vidi.

¹²⁵ Vērtējumā izmantotie biotopi izvēlēti, balstoties uz dabas aizsardzības jomā izmantoto biotopu klasifikāciju un atlasot izplatītākos no tiem. Papildus tika pievienotas trīs piesārņojuma kategorijas: augsnes, ūdens un neSEG gaisa piesārņojums. Savukārt tautsaimniecības nozaru un apakšnozaru izlase tika veidota, atlasot 20 nozaru ar lielāko pievienoto vērtību IKP struktūrā un 20 nozaru ar lielāko īpatsvaru kredītportfelī. Vairākums nozaru parādījās abos sarakstos, tāpēc rezultātā ir atlasītas 25 nozares. Anketā ekspertiem tika lūgts novērtēt katras nozares ietekmi uz katru no 10 biotopiem no 1 (nav ietekmes) līdz 5 (ļoti augsta ietekme). Tika saņemtas 12 aizpildītas anketas, kur vides eksperti sniedza vērtējumu atbilstoši savai kompetencei un pieredzei.

ekosistēmām. Augsta un nozīmīga ietekme novērota arī uz SEG emisijām un cietajiem atkritumiem. Nozaru dalījumā lauksaimniecība un mežsaimniecība izceļas ar to, ka tās būtiski ietekmē visvairāk ekosistēmu. Arī apstrādes rūpniecības nozares – ķīmiskā rūpniecība un metālapstrāde – būtiski ietekmē vairākas ekosistēmas.

Savukārt, novērtējot finansēto nozaru atkarību no dažādiem ekosistēmu pakalpojumiem ar ENCORE metodoloģiju, tika secināts, ka kredītportfelim būtisku ekosistēmu klāsts ir krietni plašāks (sk. P1.2. att.). Vislielākā atkarība ir no gruntsūdens un atklāto ūdensstilpu ekosistēmu pakalpojumiem, kam seko klimata regulācijas pakalpojumi, aizsardzība no plūdiem un ūdens plūsmu uzturēšana.

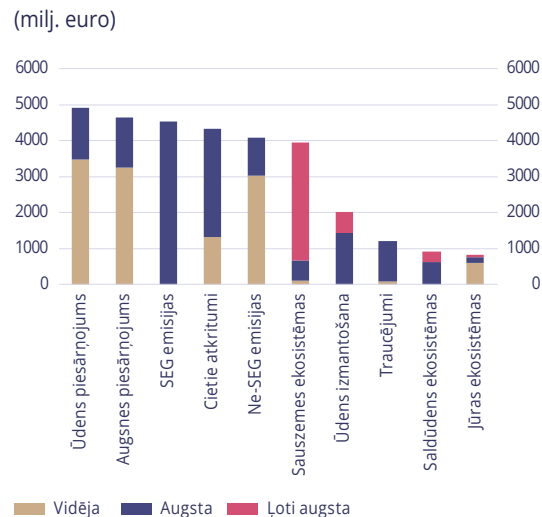
Novērtējot tautsaimniecības nozaru potenciālo negatīvo ietekmi uz Latvijas biotopiem, **vides eksperti galvenokārt pievērta uzmanību nozarēm ar visaugstāko ietekmi uz vidi.** Nozaru dalījumā visvairāk vērtējumu un arī augstāka ietekme tika piešķirta lauksaimniecības un mežizstrādes, būvniecības un būvdarbu, kā arī elektroenerģijas ražošanas nozarei (sk. P1.3. att.). Novērtējot ietekmi uz konkrētiem biotopiem, secināts, ka viengadīgo kultūru audzēšanas apakšnozarei ir vislielākā ("augsta" un "ļoti augsta") ietekme uz zālājiem un ūdens piesārņojumu, kā arī mežizstrādes nozarei – uz mežu biotopu.

Saskaņā ar ekspertu vērtējumu tautsaimniecības nozares relatīvi spēcīgāk ietekmē ūdens piesārņojumu un saldūdens ekosistēmas (sk. P1.3. att.). No vienas puses, neliela respondentu un vērtējumu skaita dēļ šīs ietekmes aina ir nepilna. No otras puses, ekspertu vērtējums sniedz tieši Latvijai specifisku uzsvāru, jo vietējiem vides ekspertiem ir lielāka kompetence un pieredze saistībā tieši ar tiem apdraudējumiem un nozarēm, kuru ietekme ir būtiskāka. Nozares, kurām nav novērota būtiski negatīva tiešā ietekme uz vidi (piemēram, IT, finanšu pakalpojumi, vairumtirdzniecība), saņem ne tikai zemāku vērtējumu, bet arī būtiski mazāku vērtējumu skaitu.

Secinājumi un priekšlikumi tālākam darbam

Uz ENCORE metodoloģiju balstītas analīzes rezultāti nav tiešā veidā salīdzināmi ar ekspertu aptaujas rezultātiem metodoloģisku apsvērumu dēļ, taču ir iespējams atrast dažas kopsakarības. **Gan ENCORE metodoloģijā balstītās analīzes, gan ekspertu aptaujas rezultāti**

P1.1. attēls
Kredītportfeļa apjoms sadalījumā pēc ietekmes uz ekosistēmām

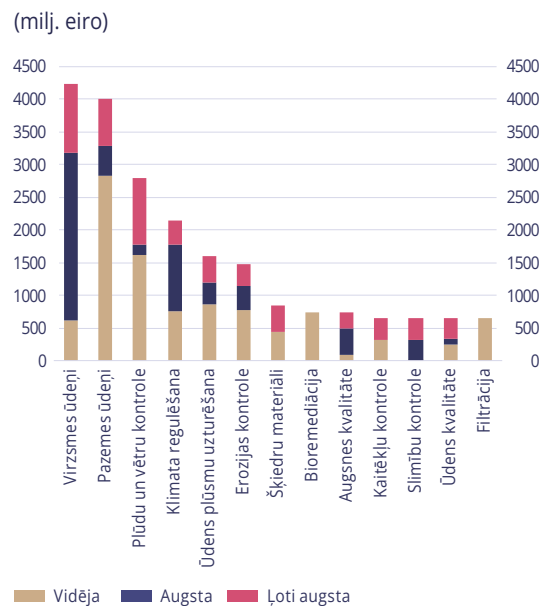

Piezīmes. Ekosistēmas šajā lietojumā apzīmē ekosistēmu pakalpojumus – saikni starp dabas procesiem un tautsaimniecību, kas sniedz tiešu vai netiešu devumu ražošanas un tautsaimniecības procesos. Šī saikne attiecas gan uz dzīvās dabas (augu, dzīvnieku), gan nedzīvās dabas (ūdeņu, atmosfēras) aktīviem un to nozīmi tautsaimniecības nozaru dalījumā. Ekosistēmu klasifikācija šeit atbilst CICES (*Common International Classification of Ecosystem Services*) ietvaram, kas pielāgots ENCORE mērķiem (vairāk šeit: <https://www.encorenature.org/en/data-and-methodology/services>).

Attēla stabīni kopumā nevar tikt summēti kopējā uzņēmumu kredītportfelī, jo uzņēmums var vienlaikus ietekmēt vairākas ekosistēmas.

Avoti: ENCORE, Latvijas Banka un tās aprēķini.

P1.2. attēls
Kredītportfeļa apjoms dalījumā pēc atkarības no ekosistēmām

Piezīmes. Attēla stabīni kopumā nevar tikt summēti kopējā uzņēmumu kredītportfelī, jo uzņēmums var vienlaikus būt atkarīgs no vairākām ekosistēmām. Attēlotas būtiskākās ekosistēmas, no kurām atkarīgi izsniegtie kredīti ar kopējo apjomu vismaz 500 milj. euro.

Jēdziena "ekosistēmas" skaidrojumu sk. P1.1. attēla piezīmes.

Avoti: ENCORE, Latvijas Banka un tās aprēķini.

norāda uz visai būtisku tautsaimniecības nozaru un banku kredītportfeļa sasaisti ar Latvijas ūdens ekosistēmām.¹²⁶

Abas metodes norāda arī uz lauksaimniecības un mežsaimniecības augsto ietekmi uz vairākām ekosistēmām, savukārt ENCORE metodoloģija ļauj izdarīt secinājumus arī par šīs nozares augsto atkarību no vairākiem ekosistēmu pakalpojumiem. Arī būvniecībai un enerģētikai ir augsta ietekme uz dabas kapitālu.

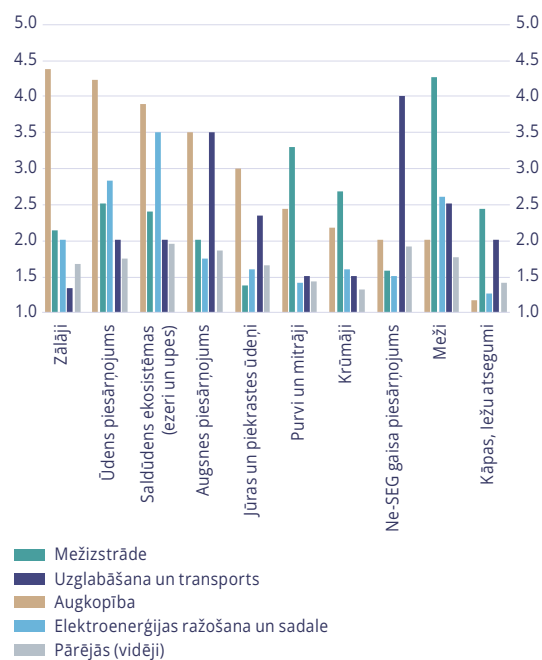
Būtiski uzvērt, ka ar ENCORE metodoloģiju novērtē potenciālu pakļautību riskiem, taču nevērtē risku nozīmīgumu, konkrētajām ekosistēmām radītā apdraudējuma pakāpi vai tautsaimniecības noturību.

Ir svarīgi Latvijā attīstīt citas pieejas un modeļus šo risku analīzei. Tas sniegs pilnīgāku skatu uz tautsaimniecības un finanšu sistēmas ietekmi uz dabas procesiem un riskiem un atkarību no tiem. Ņemot vērā ģeogrāfiskā faktora un citu valstij specifisku faktoru būtisko lomu dabas risku attīstībā un attiecīgi to ierobežošanā, ar dabu saistīto finanšu risku novērtēšanā ir svarīgi izmantot vietējo ekspertu viedokli. Lai iegūtu vispusīgu priekšstatu par dabas riskiem, Latvijas Banka turpinās sadarbību ar Latvijas ekspertiem un zinātniekiem.

Ņemot vērā Latvijas finanšu sistēmas augsto pakļautību bioloģiskās daudzveidības samazināšanās riskam un citiem dabas riskiem, ir svarīgi veidot vienotu izpratni par šo risku identificēšanu un pārvaldību Latvijas finanšu sektorā un vērst pūles uz Latvijai aktuālāko dabas risku ierobežošanu. **Kredītiestādēm un citiem finanšu sektora dalībniekiem savos risku novērtēšanas procesos ir jāiekļauj vides un dabas aspekti.**

P1.3. attēls

Nozaru* ietekme uz biotopiem no 1 (nav ietekmes) līdz 5 (ļoti augsta ietekme); Latvijas Bankas aptaujāto ekspertu vidējais vērtējums

* Attēlotas četras nozares ar augstāko vidējo vērtējumu un pārējās kopā.

Avots: Latvijas Banka un tās aprēķini.

¹²⁶ Tas nav pārsteidzoši, ņemot vērā, ka Latvija ir ar ūdeņiem bagāta valsts. Piemēram, ES valstu vidū Latvija ir trešajā vietā pēc atjaunojamo saldūdens resursu apjoma uz vienu iedzīvotāju.

2. pielikums. Kredītiestāžu aptaujas par riskiem rezultāti

Kredītiestāžu vērtējumā visu risku pakāpe samazinājās, izņemot banku pelnītspējas risku, iespējams, saistībā ar ieviesto aizņēmēju aizsardzības nodevu. Atsevišķu riska faktoru vērtējumā lielākās daļas faktoru vērtējums kritās, izņemot IT drošības riska vērtējumu, kura iestāšanās iespējamība pieauga. Visbūtiskākais kritums starp riska faktoriem bija mājsaimniecību maksātspējas pasliktināšanās riskam, un komentāros tika norādīts uz hipotekāro kredītu kompensācijas maksājumiem kā risku samazinošu apstākli.

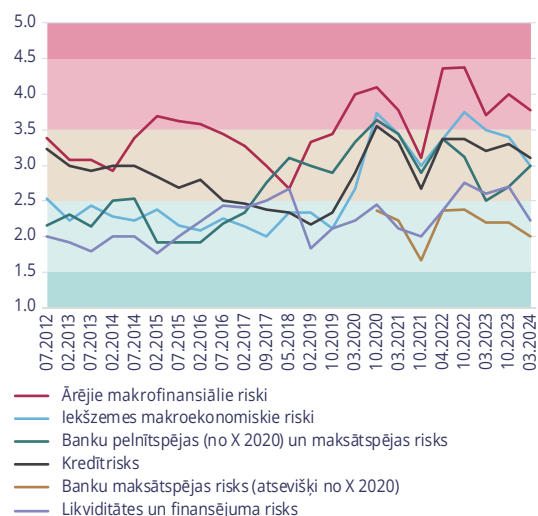
Riska faktori (virzienā no augstākā uz zemāko)

1. Ārējās makrofinansiālās vides būtiskas pasliktināšanās negatīvā ietekme uz Latvijas tautsaimniecību
2. IT drošības risks Latvijas finanšu sistēmai (ieteicams aizpildīt IT speciālistiem)
3. Nefinanšu sabiedrību maksātspējas pasliktināšanās
4. Latvijas ekonomiskās situācijas pasliktināšanās iekšzemes faktoru ietekmē
5. Mājsaimniecību maksātspējas pasliktināšanās
6. Nozīmīgs pieprasījuma kritums komercīpašuma tirgū
7. Reputācijas un citi riski, kas saistīti ar finanšu noziegumiem (t. sk. krāpniecību, NILLTF, sankciju apiešanu) Latvijā un Baltijā
8. Klimata pārmaiņu fizisko un pārejas risku ietekme uz Latvijas finanšu sistēmu (atšķirībā no pārējiem riskiem, šo lūgums vēlams izvērtēt vidējā 5 līdz 7 gadu termiņā)
9. Risku pieaugums Latvijas lielāko banku mātes bankās vai to mītnes zemēs (t. sk. makrofinansiālo risku pieaugums to tautsaimniecībās vai finansējuma risku pieaugums mātes bankās)
10. Straujas mājokļu NĪ cenu pārmaiņas

P2.1. attēls

Kredītiestāžu veiktais galveno risku kategoriju risku pakāpes vērtējums tuvākā gada laikā

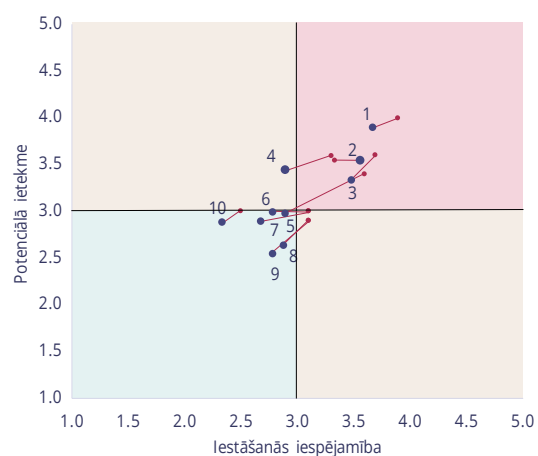
(ņemot vērā riska iestāšanās iespējamību un iespējamo negatīvo ietekmi)

Piezīme. 2024. gada martā Latvijas Banka veica kredītiestāžu aptauju par to, kā tās vērtē riskus Latvijas finanšu sistēmā. Atbildes iesniedza "Swedbank" AS, AS "SEB banka", Luminor Bank AS Latvijas filiāle, AS "Citadele banka", BluOr Bank AS, AS "Reģionālā investīciju banka", Signet Bank AS, AS "Rietumu Banka" un AS "Industra Bank".

P3.2. attēls

Kredītiestāžu 2023. gada martā sniegtais vērtējums par riska faktoriem tuvākā gada laikā (skala no 1 līdz 5; potenciālā ietekme)

3. pielikums. Agrinās brīdināšanas rādītāju risku panelis

Ārējie makrofinansālie riski	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
<i>iBoxx EUR HY NFC</i> vērtspapīru ienesīguma prēmijas starpība (procentpunktos) [#]														
<i>Dow Jones Euro Stoxx 50</i> svārstīguma indekss														
CISS eirozonas valstīm (vienādi svērts, vidējā vērtība ceturksnī)														
Ekonomiskā noskaņojuma rādītājs ES (ilgtermiņa vidējais = 100)														
Imports galvenajās tirdzniecības partnervalstīs (gada pārmaiņas; %) [#]														
Eirozonas valstu valdību 10 un 2 gadu obligāciju ienesīguma likmju starpība														
Eirozonas privātā sektora parāda un IKP attiecības triju gadu pārmaiņas (procentpunktos)														
Iekšzemes makrofinansālie riski	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Ekonomiskā noskaņojuma rādītājs Latvijā (ilgtermiņa vidējais = 100)														
Latvijas valdības piecu gadu CDS starpība														
Mājokļu cenu indeksa gada pārmaiņu četru periodu slīdošais vidējais														
Iekšzemes kredītu atlikuma un IKP attiecība (%)														
Latvijas valdības parāda attiecība pret IKP (%)														
Tekošā konta un IKP attiecība (%)														
NFS kredītrisks	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Procentu maksājumu segums; četru ceturkšņu slīdošais vidējais (%)														
NFS parāda attiecība pret pašu kapitālu (%)														
Nozaru koncentrācija iekšzemes kredītportfelī (HH indekss)														
NFS gada procentu maksājumu un IKP attiecība (%)														
NFS pārskatīto kredītu, kas nav kavēti ilgāk par 90 dienām, īpatsvars (%)														
NFS kredītu un IKP attiecības triju gadu pārmaiņas (procentpunktos)														
Mājsaimniecību kredītrisks	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Mājokļu cenu indeksa attiecība pret vidējās neto darba samaksas indeksu (%)														
Mājsaimniecību kredītu atlikuma un IKP attiecības triju gadu pārmaiņas (procentpunktos)														
Mājsaimniecību pārskatīto kredītu, kas nav kavēti ilgāk par 90 dienām, īpatsvars (%)														
Mājsaimniecību procentu maksājumu un IKP attiecība (%)*														
Mājsaimniecību kredītu atlikuma un noguldījumu atlikumu attiecība (%)														
Strādājošo reālā darba samaksas pārmaiņas, novirze no triju gadu vidējā (%)														
Mājsaimniecību procentu maksājumu izaugsme gadā (%)**														
Kredītiestāžu maksāspējas un pelnītspējas risks	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Aktīvu atdeve [#] ***														
1. līmeņa pamata kapitāla rādītājs (%)														
Sviras rādītājs (%)														
Izdevumu un ienākumu attiecība (%)														
No jauna izsniegto kredītu procentu likmju starpība (procentpunktos [#])														
Kredītiestāžu pakļautība valdības sektora riskam (% no aktīviem)														
Kredītiestāžu sektora īpatsvars finanšu sektorā (%) [#]														
Kredītiestāžu likviditātes un finansējuma risks	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Lielāko banku – iekšzemes kredītētāju**** – likviditātes rādītājs (%)														
Pārējo kredītiestāžu likviditātes rādītājs (%)														
Rezidentu kredītu atlikuma un noguldījumu atlikuma attiecība (%)														
Tiro ārējo aktīvu un aktīvu attiecība (%)														

Avots: CSP, Refinitiv, Bloomberg, Eurostat, ECB, Latvijas Banka un tās aprēķini.

Piezīmes:

divpusējs rādītājs

* Strauja mājsaimniecību procentu maksājumu pieauguma un to augsta līmeņa radītos riskus 2024. gadā mazinās hipotekārā kredīta ņēmēju atbalsts.

** Kopš 2014. gada arī nebanku procentu maksājumi.

*** Neraksturīgi augsto pelnītspēju veicināja straujais procentu likmju kāpums. Šāda pelnītspēja nav ilgtspējīga un korigēsies līdz ar procentu likmju normalizāciju. Šobrīd nav pamata uzskatīt, ka tā radītu nozīmīgus riskus kredītiestāžu darbībai vidējā termiņā, jo aizņēmēju maksāspēja saglabājas noturīga un pašreizējā augstā pelnītspēja dod kredītiestādēm iespēju nodrošināt pietiekamu uzkrājumu līmeni.

**** Līdz 2019. gadam datus ietvertas četras, bet 2019. gadā – trīs lielākās kredītiestādes, jo filiāles netiek iekļautas likviditātes rādītāja aprēķinā. Likviditātes rādītājs šo kredītiestāžu grupā ir relatīvi zemāks, jo meitas banku likviditāte tiek pārvaldīta grupas līmenī. Likviditātes rādītājs nav obligāta uzraudzības prasība šīm kredītiestādēm, bet tas tiek izmantots risku novērošanā. Risku panelis ir tikai viens no Latvijas Bankas finanšu stabilitātes sistēmisko risku analīzes rīkiem. Noteiktā riska pakāpe neraksturo absolūto riska līmeni, bet gan sniedz salīdzinājumu ar izvēlēto radītāju vēsturiskajām vērtībām, brīdinot par risku veidošanos. Risku panela metodoloģijas skaidrojumu sk. Latvijas Bankas 2018. gada "Finanšu Stabilitātes Pārskata" pielikumā "Risku panelis – analītiskais rīks Latvijas finanšu stabilitātes sistēmisko risku analīzei".

Riska pakāpe apzīmēta ar krāsu:

4. pielikums. Kredītiestāžu darbības rādītāji

P4.1. tabula. **Kopējie kredītiestāžu darbības rādītāji**

Rādītājs	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024. g. marts
Bilances rādītāji							
Kredītiestāžu un ārvalstu kredītiestāžu filiāļu skaits	20	19	16	16	14	13	13
Aktīvu kopsumma (milj. eiro)	22 870.5	23 202.9	24 558.1	25 447.2	27 880.7	28 495.8	28 959.8
Kredītu īpatsvars aktīvos (%)	59.3	58.1	52.7	56.7	55.4	54.7	53.9
Iekšzemes klientu kredītu gada pieauguma temps (%) ¹²⁷	-4.1	-1.5	-3.3	11.8	7.6	1.4	2.4
Noguldījumu īpatsvars pasīvos (%)	71.4	74.2	76.0	78.6	78.2	77.3	76.6
No iekšzemes klientiem piesaistīto noguldījumu gada pieauguma temps (%)	6.6	7.3	8.4	10.3	11.8	0.7	3.3
Saistību pret MFI īpatsvars pasīvos (%)	10.8	6.6	3.2	2.5	4.3	4.7	6.0
Iekšzemes klientu kredītu atlikuma un noguldījumu atlikuma attiecība (%)	91.7	84.1	73.8	74.8	72.0	72.5	71.6
Pelnītspēja ¹²⁸							
ROE (%) ¹²⁹	9.7	3.1	5.2	10.0	10.0	20.0	-
ROA (%) ¹³⁰	1.2	0.4	0.7	1.2	1.2	2.2	-
Izdevumu un ienākumu attiecība (%) ¹³¹	60.0	65.0	68.2	62.5	55.6	39.3	-
Kapitāla pietiekamība ¹³²							
Pašu kapitāls (milj. eiro)	2 697.3	1 936.8	2 316.1	2 335.5	2 310.5	2 397.3	-
Pirmā līmeņa pamata kapitāls (milj. eiro)	2 454.2	1 802.6	2 219.7	2 241.6	2 206.9	2 299.4	-
RSA (milj. eiro)	12 091.3	9 188.8	8 624.5	9 266.5	10 055.6	11 468.2	-
Kopējais kapitāla rādītājs (%)	22.3	21.1	26.9	25.3	23.0	20.9	-
Pirmā līmeņa pamata kapitāla rādītājs (%)	20.3	19.6	25.7	24.3	21.9	20.1	-
Sviras rādītājs (%)	10.6	9.8	10.5	10.3	9.3	9.5	-
Likviditāte ¹³³							
Likvido aktīvu īpatsvars aktīvos (%) ¹³⁴	31.8	32.1	35.6	35.3	37.6	39.3	40.0
LCR (%)	252.9	286.3	353.7	288.8	211.3	242.8	230.0
NSFR (%) ¹³⁵	138.2	144.9	155.9	187.2	169.7	177.3	-
Aktīvu kvalitāte ¹³⁶							
Uzkrājumu nedrošajiem parādiem attiecība pret kredītportfelī (%)	3.1	3.3	1.9	1.6	1.6	1.7	1.6
Kredītu ar maksājumu kavējumu ilgāku par 90 dienām īpatsvars kredītportfelī (%)	4.0	3.9	2.3	1.5	1.1	1.2	1.3
INK īpatsvars kredītportfelī (%)	7.5	7.1	4.7	3.6	2.7	2.8	2.8

¹²⁷ Rādītājs aprēķināts, balstoties uz datiem individuālā līmenī un neizslēdzot vienreizējos efektus, kas minēti 2. nodaļā "Kredītiestāžu sektora attīstība un riski".

¹²⁸ 2018.–2021. gada rādītāji aprēķināti, balstoties uz Latvijas Bankas datiem konsolidētā līmenī. No peļņitējas rādītājiem nav izslēgti 2. nodaļā "Kredītiestāžu sektora attīstība un riski" minētie vienreizējie efekti.

¹²⁹ Uz gadu attiecināta pārskata perioda peļņas vai zaudējumu attiecība pret vidējo kapitālu un rezervēm (rādītāja aprēķinā netiek iekļauti ārvalstu kredītiestāžu filiāļu dati).

¹³⁰ Uz gadu attiecināta pārskata perioda peļņas vai zaudējumu attiecība pret vidējiem aktīviem.

¹³¹ Izdevumu attiecība pret ienākumiem = (administratīvie izdevumi + nemateriālo aktīvu un pamatlīdzekļu vērtības nolietojums un atsavināšana) / (īrie procentu ienākumi + dividenžu ienākumi + neto komisijas naudas + finanšu instrumentu tirdzniecības darījumu peļņa vai zaudējumi + finanšu instrumentu pārvērtēšanas rezultāts + neto parastie ienākumi + pārdošanai pieejamo finanšu aktīvu vērtības samazinājuma korekcija) × 100.

¹³² Dati norādīti konsolidētā līmenī.

¹³³ Dati norādīti individuālu kredītiestāžu līmenī.

¹³⁴ Likvidie aktīvi = nauda kasē + prasības pret centrālajām bankām un citām kredītiestādēm + centrālo valdību parāda vērtspapīri ar fiksētu ienākumu (tie, kuriem ir pastāvīgs, neierobežots tirgus, t. i., tos var pārdot īsā laikā bez būtiskiem zaudējumiem vai izmantot par nodrošinājumu kredītu saņemšanai).

¹³⁵ Līdz 2021. gadam Latvijas Bankas aprēķins.

¹³⁶ Kredītu kvalitātes rādītāji 2018.–2023. gadam aprēķināti, balstoties uz datiem konsolidētā līmenī konsolidētajai uzraudzībai pakļautajām kredītiestādēm un individuālā līmenī pārējām kredītiestādēm un ārvalstu banku filiālēm (2024. gada 1. ceturksnim – individuālo kredītiestāžu līmenī). Kredītriska rādītāji uzrādīti, neizslēdzot vienreizējos efektus, kas minēti 2. nodaļā "Kredītiestāžu sektora attīstība un riski".